

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Rigorózní práce

DELIKT PYTLÁCTVÍ V ČESKÉM ZEMSKÉM PRÁVU

Prof. JUDr. Dr. h.c. Karel Malý, DrSc.

Mgr. Lenka Tyllová

Červen 2008

"Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny,
z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým"

A handwritten signature in black ink, appearing to be a stylized name or set of initials.

OBSAH

I. Úvod.....	1
1. 1 Pojem a druhy ochrany feudálního vlastnictví.....	2
1. 1. 1 Trestné činy v době stavovské.....	2
1. 1. 2 Delikty proti feudálnímu vlastnictví.....	4
1. 2 Historický vývoj ochrany práva myslivosti	9
II. Vývoj právní úpravy deliktu pytláctví.....	18
2. 1 Vymezení pojmu pytláctví	18
2. 2 Delikt pytláctví v zemských zřízeních	20
2. 2. 1 Zřízení zemské z roku 1500	20
2. 2. 2 Zřízení zemské z roku 1530	25
2. 2. 3 Zřízení zemské z roku 1549	28
2. 2. 4 Zřízení zemské z roku 1564	30
2. 2. 5 Pokuty a tresty	32
2. 2. 6 Delikt pytláctví před komorním soudem v letech 1526-1547.....	34
2. 3 Delikt pytláctví v absolutistickém právu.....	42
2. 3. 1 Delikt pytláctví v obnoveném zřízení zemském	42
2. 3. 2 Delikt pytláctví v poddanských řádech.....	46
2. 3. 3 Delikt pytláctví upravovaný panovnickými patenty.....	49
2. 3. 3. 1 Panovnické patenty v období po třicetileté válce	50
2. 3. 3. 2 Lesní řád a patenty císaře Karla VI.....	54
2. 3. 3. 3 Judicium delegatum venaticum.....	65
2. 3. 3. 4 Myslivecký řád a patenty Marie Terezie a Josefa II.	68
2. 4. Honební roboty.....	78
III. Závěr – Trestná ochrana proti pytláctví v moderním právu	85
Použitá literatura.....	89
Frameny.....	91

I. ÚVOD

K tomu, abychom mohli pochopit delikt pytláctví, je nejprve nutné se zabývat vývojem trestního práva a jeho pojetím v minulosti. Feudální právo mělo odlišný charakter od současného trestního práva, proto je velice obtížné ho srovnávat. Základy současného pojetí trestního práva byly položeny ke konci 18. století za vlády Josefa II. Středověké trestní právo tedy nemůžeme považovat za trestní právo v dnešním slova smyslu spíše za jakési náznaky trestního práva. Středověké trestní právo bylo založeno na principu msty, kterou již Dekreta Břetislavova omezovala placením náhrady za způsobenou škodu či výkupem z krevní msty.¹ Smysl spočíval ve vyrovnání, tedy odškodnění za škodu, která vznikla v důsledku protiprávního jednání. Platila zásada *oculum pro oculo, dentem pro dente, caput pro capite* (oko za oko, zub za zub, hlava za hlavu). Trest byl pojímán jako msta, kterou na pachateli vykonával postižený nebo v jeho zastoupení státní orgán. Velice často se ještě ve 12. a 13. století objevoval trest smrti kolektivním ukamenováním. Středověké trestní právo nechránilo veřejné zájmy jako současné právo, ale soukromé zájmy jednotlivých členů společnosti. Samozřejmě byl brán velký ohled na společenské postavení pachatele. Jinak se hledělo na vraždu sedláka šlechticem a jinak šlechtice sedlákem.² Také neexistence pojmu trest nám dokládá význam msty ve středověké společnosti. Trest byl nahrazen ve středověké právní terminologii odplatou, která více vystihuje tehdejší pojetí trestu. Pohled na odplatu se začíná měnit v průběhu staletí, ale už v 14. století nacházíme určité náznaky současného pojetí trestu.³

S příchodem křesťanství a s ním související křesťanské morálky se začaly doplňovat mezery v obyčejovém právu. Mnoho činů bylo chápáno jako porušení božího přikázání. Stát se pokoušel omezit staré formy vyřizování sporu a nahradit je výkupem a soudním projednáním. To se postupně dařilo a v době stavovského práva už převládalo soudní řešení sporů před soukromou mstou, která však nebyla úplně vymýcena.

¹ Malý, K.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 2003, str. 143

² Vlček, E: Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu, Brno 1993

³ Malý, K.: České právo v minulosti, Praha 1995, str. 117

1. 1. POJEM A DRUHY OCHRANY FEUDÁLNÍHO VLASTNICTVÍ

1. 1. 1. TRESTNÉ ČINY V DOBĚ STAVOVSKÉ

V době stavovské obyčejové právo ustupovalo psanému právu, ale stále bylo pramenem práva. Začala se rozvíjet dělba práva v rámci níž se vymezovalo trestní právo, ale stále ho nemůžeme považovat za trestní právo v dnešním slova smyslu. Účel trestního práva doby stavovské spočíval v plnění úkolů určených především zájmy vládnoucích vrstev. Politická situace v této době umožňovala, aby své zájmy prosadila zároveň šlechta i města, někdy i přes odpor druhého stavu.⁴ V této době byl stále uplatňován princip personalitativy práva (každý příslušník feudální společnosti měl žít právem své společenské vrstvy).

System feudálního práva se dělil na právo šlechtické (také nazývané zemské nebo obecné) a na práva zvláštní, která byla zemskému právu podřízena a nesměla mu odporovat. Mezi práva zvláštní patřilo právo městské, církevní, viniční, horní a další. Obecné právo upravovalo základní a nejdůležitější ústavní vztahy mezi šlechtou a panovníkem, počet a pravomoc zemských úředníků...⁵ Zemské (šlechtické) právo se nevztahovalo až na některé výjimky na měšťany.⁶

Trestní právo doby stavovské můžeme dělit na pět částí, a to na:

- a) *Delikty proti ideologickým základům feudálního státu, státního zřízení a jeho představitelům;*
- b) *Delikty proti právnímu řádu, bezpečnosti a veřejnému pořádku;*
- c) *Delikty proti feudálnímu vlastnictví;*
- d) *Delikty proti životu a zdraví;*
- e) *Delikty proti osobním právům příslušníků feudální stavovské společnosti.*

Ad a) Delikty proti ideologickým základům feudálního státu, státního zřízení a jeho představitelům byly na pomyslném nejvyšším stupni společensky odstupňované

⁴ Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 15

⁵ Malý, K.: České právo v minulosti, Praha 1995, str. 20

⁶ Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 16

nebezpečnosti deliktů. Tyto delikty ohrožovaly samotný stát a samotné postavení šlechty, které zaručovalo její existenci. V současné době bychom mohli tyto delikty pojmenovat jako trestné činy politické. Do této skupiny deliktů řadíme útoky proti nejzákladnějším zájmům vládnoucích vrstev, proti základním pilířům moci jako třeba *crimen lese majestatis*, zrádné cedule, delikt čarodějnictví.⁷

Ad b) Delikty proti právnímu řádu, bezpečnosti a veřejnému pořádku můžeme považovat za instituty veřejného práva v dnešním významu. Do této skupiny deliktů byl zahrnut zejména delikt moci, který byl jedním z nejzávažnějších problémů stavovského práva. Za moc byla považována vojenská služba proti zemi, veřejné násilí, loupeže, žhářství.⁸

Ad c) Delikty proti feudálnímu vlastnictví mířily proti vlastnictví. Do této skupiny deliktů můžeme zařadit delikt pytláctví, a proto se budu této skupině v následující části podrobněji věnovat.

Ad d) Delikty proti životu a zdraví patřily mezi delikty, které byly stíhány jen na základě soukromé iniciativy poškozeného nebo jeho rodiny a jen v případě, že šlo o úmyslný čin. Tímto se diametrálně lišily od současných trestných činů proti životu a zdraví, u kterých se uplatňuje zásada oficiality. Další rozdíl můžeme spatřovat v účelu soudního řízení. Hlavní účel těchto soudních řízení spatřujeme v rozhodnutí o nároku na náhradu škody zraněním způsobené. Potrestání pachatele zde bylo, pokud k němu došlo, až na druhém místě.⁹

Ad e) Delikty proti osobním právům příslušníků feudální stavovské společnosti byly poměrně novými delikty, které se teprve formulovaly. Útočily proti těmto oblastem chráněných vztahů: ochraně osobní svobody, cti a dobré pověsti, manželství a rodině. Je velmi problematické pro tyto delikty vymezit pojetí osobní svobody, jelikož v tomto období svobodu, v dnešním významu tohoto slova, trestní právo neznalo.¹⁰

⁷ Malý, K: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 39 - 79

⁸ Kreuz, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547, Praha 2000, str. 134 - 166

⁹ Malý, K: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 167 - 200

¹⁰ Malý, K: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 201 - 246

1. 1. 2. DELIKTY PROTI FEUDÁLNÍMU VLASTNICTVÍ

Ochrana feudálního vlastnictví stavovským právem se lišila od ochrany vlastnictví v římském právu, která byla založena na neomezeném vlastnictví. Feudální ochrana vycházela z teorie děleného vlastnictví, která byla velice komplikovaná. Střetávali se zde šlechtici, kteří disponovali hospodářskými výsledky svých poddaných, ale i měšťané, kteří pocházeli z prostředí svobodné pracovní síly a poddaní, kteří prodávali přebytky ze svých selských hospodářství.¹¹

Delikty proti feudálnímu vlastnictví nemůžeme postavit na pomyslný nejvyšší stupínek společenské nebezpečnosti jako delikty proti *ideologickým základům feudálního státu, státního zřízení a jeho představitelům*. Přesto na ně byl kladen veliký důraz, jelikož znamenaly ekonomické ohrožení základny společnosti, ekonomického základu panství vládnoucích tříd, na němž byla založena a vybudována jejich politická moc. Feudální vlastnictví dávalo oprávnění k bezprostřednímu ovládnutí masy poddaných.¹²

Nebylo chráněno jen vlastnictví feudálů, ale i měšťanů, které se od vlastnictví feudálů odlišovalo až na výjimky, kdy měšťané vlastnili feudální velkostatky. Objektem vlastnictví feudálů byla půda jako výrobní prostředek na rozdíl od objektu vlastnictví měšťanů, kterým byl dům, dílna, nástroje, movitosti, sloužící a také používání námezdní síly cizích pracovníků. Také byla v omezené míře chráněna práva na užívání půdy poddanými a vlastnictví poddaných, a to díky zájmu vrchnosti na této ochraně, jelikož tím vrchnost chránila i své vlastní zájmy.¹³

Celá feudální společnost byla založena na vlastnictví půdy. Od níž se také odvíjely některé delikty proti feudálnímu vlastnictví. Věci nemovité nebyly jediným objektem, proti kterému útočili pachatelé deliktů proti feudálnímu vlastnictví. Také věci movité byly objektem těchto deliktů.

Mezi delikty proti feudálnímu vlastnictví kromě deliktu pytláctví řadíme:

a) *moc*,

¹¹ Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v Českých zemích (1500-1619), Praha 2000, str. 208

¹² Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 119

¹³ Tamtéž

- b) *výtržnost,*
- c) *pych,*
- d) *žhářství,*
- e) *faleš,*
- f) *padělání mincí,*
- g) *zaviněný úpadek*
- h) *zpronevěra*
- i) *lichva*
- j) *krádež a loupež*

a) Moc spočívala původně v soukromém vyřizování sporů a v této podobě se neřadila mezi feudální delikty. Postupem času se, ale změnila v delikt majetkový v souvislosti s omezováním soukromého řešení sporů. Pachatel, který spáchal moc, omezil nebo úplně zabránil poškozenému ve výkonu jeho vlastnického práva tím, že vyhnal vlastníka nemovitosti, někdy i s jeho čeledí, a toto učinil násilím. Důležitým aspektem pro delikt moci je, v jakém období došlo ke spáchání tohoto činu, zda v období míru, pak se jednalo o protiprávní jednání, nebo v období válečném. V období míru se měl každý svého práva domáhat u soudu, proto bylo trestné pokud se někdo pokoušel domoci svého práva svépomocí. Za polehčující okolnost se zde nepovažovalo ani formální vyhlášení nepřátelství.¹⁴

b) Výtržnost stejně jako moc tvořila větší skupinu deliktů, která přesahovala rámec deliktů proti feudálnímu vlastnictví. Zemské i městské právo řadilo pod výtržnost výboj a rušení výkonu držby pozemku.

Pod výboj řadíme jednání směřující k poškození cizího majetku, jímž se pachatel sám neobohatí, většinou násilím vtrhl do cizího statku. Pachatel nebyl žalován ze škody, ale z výboje. Skutečnost zda škoda vznikla či nevznikla, neměla pro výboj význam. Postačil samotný akt násilného vniknutí do domu jiného bez souhlasu vlastníka.

Rušení výkonu držby pozemků spočívalo v odejmutí části území nebo řeky, potoka či louky. Tento delikt je a bylo velice těžké odlišit od moci. Základní rozdíl můžeme

¹⁴ Malý, K: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 120 - 121

spatřovat v tom, že mocí byl odňat celý statek, zatímco výtržnictvím jen ta část majetku, která neohrožovala feudálovo postavení ve společnosti. Na druhé straně odlišení výtržnictví od pychu je také problematické, v určitých obdobích mezi nimi nebyl rozdíl.¹⁵

- c) Pychem bylo uvázání v cizí grunty, bránění v užívání lesů, dědin, řek, potoků, ... „přesekání“ cizích luk a lesů, zmocnění se cizích poddanských gruntů nebo poddaných, lovení v cizích potocích, v tůních. Jak již bylo řečeno, najít a přesně stanovit hranice mezi deliktem pychu a výtržností nebyl snadný úkol. Někdy jeden pojem do sebe pojímal více protiprávních jednání. Jednání ohrožující jen dílčí výkon vlastnického oprávnění a blížící se našim představám o polním nebo lesním pychu či pytláctví, bylo označeno jako pych stíhaný pûhonem a trestaný mírněji pokutou 10 kop. gr.č. Pych definovalo až zřízení zemské z roku 1549 jako a) přesekání lesů a luk, b) lovení ryb a raků c) ježdění po záповědi bez výkonu myslivosti na cizích gruntech. Dále také jako zákaz svémocné dispozice cestami, strouhami a občinou půdou ve vesnicích nebo jako škoda způsobená hnaním dobytka přes cizí grunty. Lovení ryb bylo považováno také za pych, a ne za pytláctví.¹⁶
- d) Žhářství řadíme mezi nejtěžší majetkové delikty. Bylo upraveno převážně právem městským, jelikož pro města představovalo největší nebezpečí, ale i právo zemské řadilo žhářství mezi majetkové delikty. Rozlišovalo se mezi několika způsoby vzniku požáru, a to úmyslné, neúmyslné a způsobené vyšší mocí. Podle městského práva nebylo třeba ke vzniku trestnosti dokonání žhářství. Postačila tedy výhrůžka, že bude požár zapálen. Se žhářstvím souvisí krádež v době požáru, která byla trestána oběšením, a to z důvodu veliké nemorálnosti tohoto činu.¹⁷
- e) Faleš je dalším z majetkových deliktů a jako pojem naplňuje význam dnešního podvodu. Pod faleš se řadí několik jednání. Falšování listin, mincí, dokladů, ale i použití falešných dokladů. Nejzávažnějším podvodem byl podle zemského práva

¹⁵ Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989 str. 121 - 122

¹⁶ Kreuz, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547, Praha 2000, str. 168 - 172

¹⁷ Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989, str. 175 - 179

delikt spáchaný na majetku, a to odcizení majetku jiného pomocí deskového zápisu. Stejně trestné bylo, když někdo neoprávněně „sobě nemovitost v desky vnesl“. Desky zemské byly brány jako jeden z pilířů tehdejší společnosti, jelikož kromě jiného dokládaly vlastnické právo jednotlivých šlechticů.¹⁸

- f) Falšování mince ohrožovalo zájem panovníka reprezentovaný jeho mincovním regálem a zájem feudální veřejnosti, který ohrožovalo rozšiřování a placení padělanými mincemi. Falšování mince patřilo mezi delikty hospodářské, a proto bylo považováno za faleš a podle ní trestáno. Pod delikt padělání mince můžeme také zahrnout vývoz mince a dovoz nekvalitní cizí měny, stejně jako udávání falešných mincí.¹⁹
- g) Zaviněný úpadek měl některé shodné znaky s dnešním konkurzem. Vlastník statku se úmyslně zadlužil více, než kolik mohl splatit a než kolik měl jeho majetek hodnotu. Zaviněný úpadek jako delikt zavedlo až Zřízení zemské z roku 1564, což nám dokládá veliký rozvoj obchodu a bankovníctví v této době, který vedl k nutnosti ochrany věřitele. Na tomto deliktu je pozoruhodné, že byl trestný jen podle práva zemského, právo městské ho za delikt nepovažovalo. Městské právo v tomto případě ukládalo dlužníkovi povinnost oznámit, že je jeho majetek již zatížen jiným břemenem, a pokud tak neučinil, dopustil se podvodu.²⁰
- h) Zpronevěra směřovala proti majetku movitému. Je deliktem jen městského práva, ne zemského práva. Byla spáchána, pokud si pachatel půjčil věc a po uplynutí stanovené doby ji nevrátil. Když půjčenou věc nevrátil majiteli propadala mu čest. V případě, že půjčenou věc ztratil, musel věc pouze nahradit, a pak nemohl být trestán za zpronevěru.²¹
- i) Pod lichvu řadíme vymáhání, braní nadměrných úroků z dlužné částky nebo i vymáhání jiných výhod věřitelem. Toto pojetí lichvy se uplatňovalo až od konce 15.

¹⁸ Tamtéž 137 - 138

¹⁹ Kreuz, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547, Praha 2000, str. 181 - 182

²⁰ Malý, K: Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století, Praha 1989, str. 142 - 144

²¹ Tamtéž 153 - 154

století. Do té doby bylo trestné brání jakéhokoli úroku, jelikož církev to zakazovala. Nakonec se úroková míra ustálila na 6 % a vyšší úrok byl považován za lichvu. Tuto změnu v pojetí deliktu lichvy zapříčinil rozvoj obchodu.²²

- j) Provozování her a hraní těchto her se trestalo a závazky ze hry nebyly vymahatelné soudní cestou. Toto pravidlo nevychází z právních předpisů, ale z nálezů soudů.²³
- k) Krádež i loupež byly nejčastějšími majetkovými delikty. Spočívaly v protiprávním odnětí cizí věci movité. Krádež byla provedena skrytě na rozdíl od loupeže, která byla provedena veřejně a většinou ještě na silnici. Za tento čin odpovídal každý bez ohledu na jeho společenské postavení. Za krádež se nepovažovalo přechovávání drůbeže a zvířat, které se na cizí pozemek mohly dostat náhodně. Kromě pachatele byl trestný pomocník i přechovatel věci.²⁴

²² Tamtéž 154 - 157

²³ Tamtéž 178 - 158

²⁴ Tamtéž 159 - 165

1. 2. HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANY PRÁVA MYSLIVOSTI

Samotný původ deliktu pytláctví musíme hledat nejpozději v desátém století v době utváření českého státu. Dne 28. září 995 dobyl Boleslav II. Pobožný²⁵ Libici nad Cidlinou, a tím ukončil proces sjednocování Čech. Od tohoto dne Přemyslovci ovládali celé území Čech. Původně bylo jádrem přemyslovského státu vlastní území Čechů ve středních a severozápadních Čechách.²⁶ Společnost se však začala diferencovat již v předchozím období. Spolu s měnicí se společností se začaly proměňovat i pohnutky vedoucí k lovu, resp. pytláctví, a proto je nezbytně nutné zabývat se i strukturou české raně

Obr. č. 1 Boleslav I.

středověké společnosti, z níž se vyčlenila skupina bojovníků-lovců, kteří si své privilegované postavení získali svými schopnostmi a silou. Vedle bojovníků-lovců se z původně jednotné společnosti postupně vydělila také vrstva duchovních a skupina zemědělců, jež obstarávala obživu pro zbylou část populace. Po celý středověk pak bylo respektováno rozdělení obyvatelstva na trojí lid.

Obr. č. 2 Stříbrný terčák s jízdním sokolníkem

Lov se stal oblíbenou zábavou nejvíce privilegované části společnosti, tj. šlechty. Ta nemusela na rozdíl od svých poddaných fyzicky pracovat a měla dostatek volného času a finančních i materiálních prostředků na to, aby mohla většinu dne trávit právě na lovu. Oblíbenou zábavou šlechty se zejména v pozdějším období stalo cvičení psů a sokolů speciálně pro účely lovu, jak dosvědčuje stříbrný terčák s jízdním sokolníkem nalezený u Uherského Hradiště (Obr. č. 1)²⁷. Lov představoval vítané odreagování nejen pro šlechtu, ale i pro přemyslovská knížata a poté i krále.²⁸ Vedle zábavy bylo další důležitou funkcí lovu

²⁵ Vládl v letech 972 – 999.

²⁶ Fiala, Z.: Přemyslovské Čechy, Praha 1975, str. 7

²⁷ Původ toho terčáku je nejasný je přičítán do doby Velkomoravská říše nebo vlády Bořivoje II. (1100 – 1107, 1117 – 1120)

²⁸ Prvním českým králem byl Vratislav I. korunovaný roku 1085, dalším králem byl Vladislav I. korunovaný 1158.

udržování a procvičování bojových schopností v době míru. Lovecké úspěchy byly soudobou společností velmi oceňovány.

Knížecí majetek pocházel z dvou různých sfér. Patřilo sem jak „soukromé“ přemyslovské jmění tak jmění, které získávali z institutu obecného panování nad českou zemí a lidem. Knížecí vláda se také odehrávala v těchto dvou vzájemně propojených rovinách. Obě roviny

Obr. č. 3 Lov na divokého kance. Z rukopisu písní Konradim v univerzitní knihovně v Heidelbergu

zastřešovala hradská soustava, která byla založena na pravomoci knížete vyplývající z jeho univerzálního regálu. Ten byl komplexem výlučných práv panovníka. Panovníkovi náležel regál mincovní, vodní a pozemkový. Pozemkový regál sloužil k obtížení vesnických komunit daní. Byl nazýván „nářez“. Tento název pochází ze způsobu sčítání dobytka vycházejícího na pastvu. Součástí pozemkového regálu byl lesní regál, který ovlivnilo původní pojetí práva lovu. Nejprve mohl každý příslušník kmene lovit svobodně na území daného kmene. Postupně však začalo být právo lovu

vázáno na pozemkový majetek. Za vlády knížete

Boleslava I.²⁹ se původní právo dozoru a hájení

občin, tj. území, které patřilo k obci, proměnilo na královský lovecký regál. Boleslav I. již na počátku vlády upevnil svou moc nad celou oblastí středních Čech a postupně si podmanil ostatní knížata. Svou moc tak rozšířil na všechny dříve obecné statky a obce, na něž se nyní začal vztahovat královský lovecký regál. Jehož vynucování bylo umožněno díky zřízení několikatisícové kvalitně vyzbrojené družiny udržované z daní. Celé podmaněné teritorium Boleslav I. ovládal pomocí hradské soustavy. Jednotlivé malé části českého území začala přemyslovská knížata udělovat svým věrným družiníkům jako výsluhy a přímé vlastnictví panovníka se tak začalo postupně ztenčovat.³⁰ Již v 11. stol měla majetnější šlechta vlastní dědičné lesy a s nimi spojené omezené právo lovu nízké zvěře. Postupem času se držba výsluh stala dědičnou a změnila se v léno. I na těchto statcích si panovník pro sebe vyhrazoval výlučné právo lovu vysoké zvěře. Královský lovecký regál v sobě tudíž

²⁹ Vládl v letech 935-972. V dřívější literatuře bývá doba vlády Boleslava ohraničována i léty 929 až 967.

³⁰ Žemlička, J.: Čechy v době knížecí, Praha 1997

zahrnoval panovnické právo lovu na královských i na lenních statcích. Právo lovu nízké zvěře král propůjčoval měšťanům či duchovním. Zato právo lovu vysoké zvěře si ponechával pro svoji potřebu.

Nejstarší známá slovanská právní památka Zákon sudnyj ljudem z druhé poloviny 9. století se o deliktu pytláctví nezmiňuje. To nám podává důkaz o tom, že pytláctví nebylo považováno za tak nebezpečné protiprávní jednání jako třeba žhářství, kterému se tento zákoník podrobně věnuje. Ani Statuta Konrádova vyhlášená poprvé knížetem Konrádem II. Otou³¹ na konci 12. století neobsahují zmínku o deliktu pytláctví. Obsahují dva články, které se mohou pytláctví vzdáleně týkat. Prvním je článek 11.:

„Kdyby někdo tajně uzmul koně, kobyly nebo býky, krávy či některé (jiné)větší věci, velikost škody ať se odhadne s bezpečnou vírou a přísahou těch, jimž je svěřena pravomoc a podle toho nechť připustí žalobcové.“³²

a druhým článkem je článek 28., který zněl takto:

„Mimo to nikdo z těch, kdož hlídají les, nemá nikoho obírat na cestě nebo na tržišti, než ať jej odebere tenkrát, když jej najde, jak seká strom; k tomu soudce ať nikdy nenalézá na (pokutu) 300 denárů, nýbrž na 60.“³³

To, že tvůrce Konrádových statut pamatoval na potrestání toho, kdo kácí neoprávněně strom a na toho, kdo kradě dobytek, a nepamatoval na pytláka, nám ukazuje míru společenské nebezpečnosti deliktu pytláctví ve 12. a 13. století. Mohu se domnívat, že důvodem vyšší společenské nebezpečnosti neoprávněně pokáceného stromu byl vysoký počet zvěře v této době, který zřejmě umožňoval vládnoucí vrstvě lovit podle libosti bez obavy z neúspěšného honu.

³¹ Byl českým knížetem v letech 1182, 1189 – 1191.

³² Adamová K., Soukup L.: Prameny k dějinám práva v Českých zemích, Plzeň 2004, str. 28

³³ Tamtéž, str. 30

Spolu s vývojem společnosti se měnilo i politické postavení českých zemí. Zlomovým rokem byl rok 1212, kdy byla uznána Přemyslu Otakaru I.³⁴ dědičná hodnost českých králů, a to Zlatou bulou sicilskou vydanou římským a sicilským králem Fridrichem II.³⁵ Od této chvíle začal vzrůstat význam českého státu, který vyvrcholil za vlády Přemysla Otakara II.³⁶ nazývaného král železný a zlatý. Za jehož vlády dosáhlo české království největšího rozmachu až do doby Karla IV. Dočasně k Čechám připojil i rakouské země. Tento neobyčejně schopný panovník doplatil na své ambice. Pomýšlel na římský královský trůn, ale právě pro svoji moc a schopnosti nebyl zvolen římským králem, jelikož se ho kurfiřti příliš obávali. Vybrali si podle jejich názoru slabého Rudolfa Habsburského, který nebyl tak slabý, jak předpokládali. Rudolf Habsburský se pokoušel od svého nástupu zničit svého úhlavního nepřítele, a to se mu také povedlo v roce 1278 v bitvě na Moravském poli, kde Přemysl Otakar II. zahynul. Zůstal po něm jen jeden legitimní dědic, sedmiletý syn Václav II.³⁷, kterého těžce poznamenalo jeho dětství. Po smrti otce ho jeho poručník Ota Braniborský³⁸ uvěznil v Braniborsku. To ho poznamenalo nejen psychicky, ale také mu trvale podlomilo zdraví. Přesto byl dobrým králem, na rozdíl od svého otce bojovníka, měl spíše pacifistické sklony. Zemřel velice mladý ve 34 letech v roce 1305. Na trůn nastoupil jeho sedmnáctiletý syn Václav III., který byl po roce své vlády úkladně zabit. Jím vymřela Přemyslovská dynastie po meči.

Roku 1310 nastupuje na trůn manžel Václavovy sestry princezny Elišky Jan Lucemburský³⁹. Tím začala nová epocha českých dějin. Lucemburkové seděli na českém trůnu od roku 1310 do roku 1437. Také charakter lovu se proměnil v závislosti na společenském vývoji. Lov, který byl dříve způsobem obživy, se stal zábavou pro privilegovanou vrstvu a všem ostatním byl pod přísnými tresty zakázán. Omezování práva lovu na úzkou skupinu privilegovaných bylo zčásti vázáno také na tu skutečnost, že ubývalo lesů v důsledku vnitřní i vnější kolonizace. Cizinci, převážně z jazykově německých oblastí, přicházeli do Českého království obvykle na pozvání panovníků. Na zmenšování zalesněné plochy se velkou měrou podílelo především extenzivní zemědělství. Jedním z jeho důsledků

³⁴ Vládl v letech 1192–1193 a 1197–1198 jako český kníže, a poté jako český král v letech 1198–1230

³⁵ Fridrich II. Štaufský, byl římský císař, král německý, sicilský a titulární jeruzalémský.

³⁶ Českým králem byl v letech 1253 – 1278

³⁷ Vládl v letech 1278 - 1305

³⁸ Ota V. Braniborský nazývaný Dlouhý byl věrným spojencem svého strýce Přemysla Otakara II. a po bitvě na Moravském poli správcem části českého království a poručníkem osmiletého bratrance Václava II.

³⁹ Českým králem byl v letech 1310 - 1346

byl odchod vysoké zvěře do hlubokých lesů. Prostému lidu bylo postupně zakazováno lovit. V době prvních Lucemburků smělo neprivilegované obyvatelstvo provozovat ze všech loveckých činností jen ptáčnictví, jež se provádělo lapáním drobného ptactva tzv. čižbou.⁴⁰ I toto právo však bylo obyvatelstvu později odebráno. Prostý člověk mohl čižbu provádět jen na svých pozemcích. Na cizích pozemcích jen pokud k tomu dostal povolení vrchnosti. Dosvědčuje to i rozhodnutí z předchozího období vydané Václavem I.⁴¹ roku 1252, kterým hrozil utětím rukou a nohou každému, kdo by byl i jen ptáčnictvím poškodil majetek Plaského kláštera.⁴²

Zákaz lovu nebyl absolutní, v některých případech byly poddaným uděleny výjimky. Například páni Borešové z Riesenburka a na Bečově stanovili roku 1399 při udělení městských práv vsi Bečovu toto:

„Bečovští mohou též v našich lesích a na našich statcích dle libosti honiti medvědy, kance, rysy, kuny a lišky a dovoluje se jim, by každoročně čtrnáct dní před koncem masopustu bez překážky lovili.“⁴³

Spolu s omezováním možností lovu pro prosté obyvatelstvo docházelo stále častěji k deliktu pytláctví, jež začal být také právně regulován. Ve středověku však nedošlo na rozdíl od pozdějších období k vytvoření jednotné právní úpravy deliktu pytláctví. To bylo upraveno zvykovým právem, jež bylo zaznamenáváno v soukromých sbírkách práva. V nejstarší dochované soukromé sbírce práva, kterou nechal sepsat pán z Rožmberka již na sklonku 13. století, se o pytláctví hovořilo takto:

„Když král žaluje na koho, že mu loviště opustil, neb na zeměnina nebo na pána: tehdá král postihni svědky svými dědici, jak právo, z většího dluhu. Také brání-li se proti tomu ludmi, tehdá ved' svědky jako z dluhu“ a : „Z lovu již v ciziem lovi; jeden pohon, že je zlodějstvo; právo sehnati jako z plena“⁴⁴

Lov byl tedy pojímán jako krádež a podle toho měl být souzen. Rožmberská kniha nám dokládá vzrůst společenské nebezpečnosti deliktu pytláctví, jelikož je v ní zahrnut, přestože

⁴⁰ Chadt, Jan Evang : Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 141

⁴¹ Byl českým králem v letech 1230 - 1253.

⁴² Erben, Regesta I., 596

⁴³ Špatná, F.: Zábavy myslivecké IV, svazek 1, Praha 1875

⁴⁴ AČ I., 1842, str. 472 (bod VII odst. 155 a 175)

pro něj nestanoví samostatný následek. Dle mého názoru toto povýšení na stupínku společenské nebezpečnosti způsobil úbytkem počtu zvěře v důsledku výše zmíněné kolonizace a rozvoje zemědělství. Moji domněnku dokládá i list Zdenka ze Štenberka Jindřichovi a Vokovi z Rožmberka ze dne 14. 8. 1475:

„Službu svú vzkazuji, urození páni a přátelé..... Jestliže bych tu kde honil okolo Nového Hradu zvěř,

Obr. č. 4 Divoký králík na obraze kalendaria v diurnale oseckých cisterciáků, počátek XIV. stol.

veřím....., že mi odpustíte, v túž libost okázanie; neb bych rád myslivo byl, i nemám.....zvěři. A také vás prosím, abyšte mi dali nětco dubie tenkého a chvojie, ješto po pustinách stojí, k tarasu na nový rybník. Neb také svého chvojí drahně mám, což by mi se nedostalo, abych mohl na vašem vziati. A prosím přátelé od vás odpovědi. Datum Vitoraz, feria II. in vigilia festi Assumptionis Mariae virginis LXXV.

Zdeněk z Štenberka, najjasnějšího Uherského, Českého krále najvyšší hautman všech zemie království Českého na JKMTi miestě a najvyšší purkrabie Pražský”⁴⁵

Za vlády Karla IV.⁴⁶ významného českého krále a římského císaře byla sepsána sbírka soukromého šlechtického práva pod názvem Řád práva zemského (Ordo iudicii terrae). Tato sbírka obsahuje některá ustanovení zákoníku Karla IV. Maiestatis Carolina. Tento zákoník nikdy nevstoupil v platnost pro velký odpor šlechty. Ta jej definitivně zamítla na generálním sněmu roku 1355 a v důsledku toho musel Karel IV. prohlásit, že jediný text zákoníku shořel.

⁴⁵ AČ IX, str. 137 (vytečkovaná místa byla vytržena)

⁴⁶ Na českém královském trůnu seděl v letech 1346 - 1378

Řád práva zemského sloužil jako pomůcka při soudních řízeních.⁴⁷ O deliktu pytláctví se tento řád nezmiňuje. V čl. 55 je pamatováno na kácení dřeva a krádeže ryb takto:

„Kdyžby kto pro štěpy, pro lúky, pro lovenie ryb, neb lesu srúbanie, chtěl koho pohoniti, má napřed úředníkom Pražským opovědiati, a komorníka vziati na ohledanie. Potom jiným komorníkem pohnati, a to všecko ve dsky vložiti. A když rok přijde, má žalobu provesti, a komorníka za sobú miati k vyznání, jakož sorchu psáno jest. A kdyžby žalobu provedl, a pohnaný žádal úředníka na ohledanie, tehdy jemu sudí má dáti komorníka, a povodu druhého, abyšta spolu jela a ohledala, kdy a na které dědině ta škoda stala se; a má jima rok položiti, kdy se máta vrátiti a vyznati. A kdyžby se vrátila, a což byšta vyznala, to má všecko ve dsky popsáno býti.“⁴⁸

Po smrti Karla IV. roku 1378 nastoupil na český i říšský trůn jeho syn Václav IV. Z počátku se Václav IV. snažil pokračovat ve šlépějích svého otce, ale to se mu nedařilo. K jeho neúspěchu přispěla i nejistá situace v říši a v Římě⁴⁹. Také neustálé spory s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna⁵⁰ ovlivnily jeho vladařský neúspěch.⁵¹ Ke konci 14. století za vlády Václava IV. sepsal nejvyšší sudí království českého⁵² Ondřej z Dubé Práva zemská česká. Tato sbírka soukromého práva měla vysokou odbornou úroveň. O deliktu pytláctví se však nezmiňuje.

Smrtí Václava IV. roku 1419 se definitivně rozpoutal boj mezi husity⁵³ a jejich odpůrci. Po Václavu IV. nastoupil na český trůn jeho mladší brat

⁴⁷ Adamová K., Soukup L.: Prameny k dějinám práva v Českých zemích, Plzeň 2004, str. 56

⁴⁸ AČ II, str. 104 - 105

⁴⁹ Krize v Římě započala roku 1309, kdy papež přesídlil z Říma do Avinonu. Za konec této krize můžeme pokládat Kostnický koncil 1415, kde došlo k obnovení jednoty církve.

⁵⁰ Byl v letech 1379-1396 pražským arcibiskupem.

⁵¹ Čechura, J.: České země v letech 1378 – 1437 Lucemburkové na českém trůně II., Praha 2000, str. 31

⁵² Nejvyšší sudí byl jedním z zemských úředníků. Ti stáli v čele zemské správy. Jejich počet byl zakotven zemským zřízením na 12. Z toho 8 úředníků bylo ze stavu panského a 4 ze stavu rytířského. Zemskými úředníky byli Nejvyšší purkrabí, zemský hofmistr, zemský maršálek, nejvyšší komorník, nejvyšší zemský sudí, nejvyšší kancléř, dvorský sudí, nejvyšší písař, podkomoří, purkrabí karlístejnští a purkrabí kraje hradeckého.

⁵³ Husitství představuje reformní hnutí v katolické církvi, které odvozuje svůj původ z učení Mistra Jana Husa a žádá dalekosáhlou reformu církve.

Zikmund Lucemburský. Přestože byl korunován roku 1420, na trůn fakticky usedl až roku 1436, poté co byl přijat za krále na sněmu v Jihlavě. Následující rok zemřel a na český trůn nastoupil jeho zeť Albrecht Habsburský, který v roce 1437 zemřel na úplavici. Zůstal po něm jen jeho nenarozený syn Ladislav I. Pohrobek⁵⁴. Po náhlé smrti Ladislava se stal králem Jiří z Poděbrad roku 1458. Na rozdíl od svých předchůdců i následníků nepocházel z žádné vládnoucí evropské dynastie. Pocházel z mocného českého rodu Kunštátů⁵⁵. Proslul jako dobrý panovník s pacifistickými tendencemi. Jako svého následníka si vybral Vladislava II. Jagellonského, přestože měl vlastní syny⁵⁶.

Protože zákaz myslivosti stanovený zvykovým právem byl porušován, bylo přistoupeno k úpravě deliktu pytláctví sněmovními usneseními, což dokládá například sněmovní usnesení ze dne 4. 10. 1462, které mluví o pokutách za porušení výsady myslivosti:

„It. Což se lowuw dotýče, jakož jest na tom dáwno zuostáno, aby žádný shonuow ani podseduow nečinil na swém ani na ciziem; a proto JMK^a prikazuje pod takowú pokutú, kdežby koliwěk lapen neb uswědčen byl, tenata aby jemu napřed pobrána byla, a z každého, cožby jich lapil, z toho neb z těch po kopě wzal; a JMK^a winy že jest učiniti, aby 50 kop gr. dal, ktož takowé lowy přes zápowěd' činitby.“⁵⁷

Dané usnesení nám ukazuje potřebu společností upravit právo myslivosti sněmovními usneseními, která byla na rozdíl od práva zvykového sepsána a vyhlášena. Obdobná sněmovní usnesení se velmi často opakovala. Zvykové právo nedovolovalo poddaným ani vytváření lesních stezek za účelem konání lovu, ani líčení ok na nízkou či vysokou zvěř.

⁵⁴ Narodil až čtyři měsíce po smrti svého otce, proto byl nazýván Pohrobek (1440 – 1457). Na příčinu jeho úmrtí panují různé názory. Pravděpodobně trpěl zvláštní formou leukemie.

⁵⁵ Kunštátí byli starobilím rodem, který byl založen již v 13. století. Původně pocházel z Moravy, ale rozšířil se i do Čech a jednou jeho větví byla větev poděbradská.

⁵⁶ Jiří z Poděbrad se tak rozhodl, protože se dále se prohlubovalo nepřátelství mezi králem a papežstvím, které povzbudilo k odporu nespokojené české katolické panstvo a města. Pius II. roku 1464 povolal Jiřího z Poděbrad před církevní soud, znovu tak učinil papež Pavel II. v roce následujícím, kdy se proti Jiřímu také zformovala Zelenohorská jednota, vedená Jiříkovým bývalým švagrem Zdeňkem ze Šternberka. Roku 1466 uvrhl papež krále jako kacíře do klatby a vyhlásil proti němu křížovou výpravu. Této příležitosti využil ctižádostivý uherský král Matyáš Korvín, bývalý Jiříkův zeť, a postavil se do jejího čela. Jeho zprvu úspěšný útok byl však odražen nedaleko Vilémova ve východních Čechách. Zajatý Matyáš ustoupil a slíbil, že od dalšího boje upustí. Po svém propuštění se však nechal katolickou šlechtou zvolit roku 1469 v Olomouci za českého krále. Matyášova volba byla uznána nejen moravskými pány, ale i zástupci vedlejších zemí Koruny české. Jiříkovi tak zůstala vláda pouze nad kališnickou částí Čech. Jiří Poděbradský za této situace pochopil, že se mu stěžejí podaří vytvořit vlastní dynastii a udržet královskou korunu pro rod Poděbradů a nabídl ji polským Jagelloncům, kteří na ni měli dědičný nárok a usilovali o ni již od husitských válek. Krátce nato, 22. března 1471, nečekaně zemřel.

⁵⁷ AČ IV, 1846, str. 436

Všechna tenata nalezená ve vsích a na statcích měla být zabavena. Poddaní nesměli lovit ani zvířata, jež se pohybovala na jejich pozemcích a ničila jim úrodu. Prostému obyvatelstvu mnohdy vznikala materiální škoda v důsledku častých průjezdů lovců přes jejich pole a statky. Právo lovu na svých pozemcích neměla ani královská města, která jinak disponovala právem užívat své lesy. Tento zákaz však nedodržovala a lovila dokonce i na pozemcích šlechty. Dokladem je například stížnost české šlechtické obce králi Vladislavovi z roku 1479, v níž šlechta na města žaluje:

„Item, po gruntiech našich s myslivostí jezdie, i chodie s kušemi, s ručnicemi, a nám po svých gruntech toho branie“⁵⁸

⁵⁸ AČ V, 1862, str. 394

II. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY DELIKTU PYTLÁCTVÍ

2. 1. VYMEZENÍ POJMU

Je velice obtížné přesně definovat pojem pytláctví, jelikož se tento pojem v průběhu času postupně vyvíjel a utvářel. Delikt pytláctví je souhrnný pojem, jež vytvořila dodatečně právní věda. Stavovské právo pojem pytláctví neznalo. V zemských zřízeních jsou části týkající se deliktu pytláctví nazývány O myslivosti⁵⁹. Ani v pùhonech není poháněno z deliktu pytláctví či porušení práva myslivosti, ale z porušení jednotlivých ustanovení zemského zřízení.

Obecně jej z pohledu stavovského práva můžeme definovat jako neoprávněný výkon myslivosti. Pod toto shrnující pojetí se řadí „ježdění“ po myslivosti, honění na cizím pozemku, střílení ptactva nebo zvěře, držení tenat, kopání jam na zvěř. Právo myslivosti bylo nedílnou součástí práva vlastníka pozemku, bylo tedy pevně spojeno s vlastnictvím nemovitosti, a proto bylo deliktem proti feudálnímu vlastnictví. Tímto vztahem k vlastnictví se lišil delikt pytláctví od současného trestného činu pytláctví, který je vymezen v § 178a zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona. Trestný čin pytláctví, je v trestním zákoně zařazen do hlavy třetí, která postihuje Trestné činy ve věcech veřejných, a dále je v rámci této hlavy zařazen do oddílu šestého pod Jiné rušení činnosti státního orgánu. :

§178a⁶⁰

Pytláctví

§178a (1) Kdo neoprávněně loví zvěř nebo ryby, nebo ukryje, na sebe nebo jiného převede, nebo přechovává zvěř nebo ryby neoprávněně ulovené, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

§178a (2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let a propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) v úmyslu opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch,

⁵⁹ AČ V., 1862, str. 432 - 433

⁶⁰ Aspi, zákon 40/1964

- b) zvlášť zavrženíhodným způsobem,*
- c) hromadně účinným způsobem, nebo*
- d) jako člen organizované skupiny.*

Stejně bude pachatel potrestán, byl-li v posledních třech letech odsouzen pro čin uvedený v odstavci 1.

Pytláctví tedy není v současné době považováno za delikt majetkový, ale za delikt, který ohrožuje veřejný pořádek. Objektem zde není už jen ochrana vlastnictví, ale zájem na ochraně přírody, práva myslivosti, rybářského práva a cizího majetku.

Trestný čin pytláctví je v současném kodexu pojímán v širším rozsahu, než jak byl pojímán zemským právem delikt pytláctví. Původní pojetí deliktu je v současnosti rozšířeno o neoprávněné lovení ryb, které bylo zemským právem řazeno sice také do majetkových deliktů, ale ne pod delikt pytláctví. Bylo řazeno pod delikt pychu.

2. 2. DELIKT PYTLÁCTVÍ V ZEMSKÝCH ZŘÍZENÍCH

2. 2. 1. ZŘÍZENÍ ZEMSKÉ Z ROKU 1500

Husitské války a nestabilní politická situace, která následovala po jejich skončení a po smrti krále Zikmunda, umožnily posilování moci šlechtického stavu na úkor královské moci. V době vlády krále Jiřího z Poděbrad se sice poměry na krátkou dobu stabilizovaly, ale už za jeho nástupce, Vladislava Jagellonského⁶¹, začala moc šlechty znovu vzrůstat a byla oslabena královská moc. Tato politická situace dovolila šlechtě, aby prosadila přijetí zlomového zákoníku zemského práva, a to Zemská zřízení království Českého (také nazývané jako Zemské zřízení Vladislavské podle krále Vladislava Jagellonského) roku 1500. Nezbytnost

Obr. č. 6 Vladislav Jagellonský na malbě z roku 1509, autorem je mistr Litoměřického oltáře.

přijetí tohoto zákoníku pro oblast pytláctví, a také zahrnutí úpravy pytláctví do zemského zřízení nám kromě již dříve zmíněných, neustále se opakujících, sněmovních usnesení dokládá i tato listina krále Vladislava z roku 1490 pro kraje Prácheňský, Vltavský a Bechyňský proti nočním shonům, posedům a lovům:

Krále Wladislawa patent do krajůw Prachenského, Wltawského a Bechyňského proti nočním shonům, podsedem a lowům, dle zůstání sněmowního

Na hradě Pražském, 26 Dec. 1488

My Wladislaw, z božie milosti král Český a markrabě Moravský ae. urozeným, statečným, slowutným opatrným pánóm, rytieřstwu i městóm krajów Prachenského, Wltawského a Bechyňského, wěrným našim milým, jichž tento list náš dojde, wzkazujeme milost králowskou a

⁶¹ Vládl v letech 1471-1516, bývá hodnocen jako jeden z nejslabších českých panovníků, neboť jeho vláda vedla k velkému úpadku královské moci.

wšecko dobré.

Wěrní, milí! Jakož ode wšie země na tom zuostano jest, aby žádný nočně na shon, na podsedy ani na žádné lowy nočně nechodil, a ktožby se wedle toho swolenie tak nezachowwal, že a takowého každého wedle pokut na to uložených saženo bude, a tenata jim pobrána budú; i došlo jest nás, že mnozí w sworchupsaných krajích z měst i ze wsí, kteříž tenata mají, nočně na shony a na podsedy chodiece w tom záhubu a škodu welikú činie. A protož slowem naším králowským přikazujem všem a každému zvlášť, abyšte na shon na posed ani na žádný low noční nechodili ani komu choditi abyšte nedopúšťeli. Ale konečně tomu chceme, aby se každý wedle swolenie zemského tak zachowwal, a kdožby koliwěk proti tomu učinil a wedle přikáyanie našeho a swolenie wší země w tom se tak nezachowal, že každý takowý trestán bude wedle pokut na to uložených. Také tajno wás nebud', že jsme tu wěc poručili některým pánóm i z rytieřstwa jmenovaných krajów, a zvlášť urozenému Wokowi z Rozenberka, wěrnému našemu milému, aby oni, kdežkoli takowé přezwěděti, kterýžby shony nebo podsedy a lowi noční činili, bud' to že by byli z měst, z městeček nebo wsí, z našich nebo z panských, a tenata žeby měli, ty aby jim pobrali a k nim se skutečně měli wedle pokut na to uložených, a žádnému takowých wěcí aby nedopúšťeli. I znajíce, že jest to wuole a rozkázanie naše, zachowajtež se tak, jakož wám píšem, jinak toho nečiniec. Dán na hradě Pražském, w pátek den swatého Štěpana mučedníka božieho, léta božieho tisícíeho čtyřstého osmdesátého dewátáho, králowstwíe našeho léta sedmnáctého.⁶²

Zemské zřízení z roku 1500 bylo souborným dílem, do kterého bylo zaznamenáno veškeré právo, které nebylo do té doby souborně upraveno. Tento nedostatek souborné úpravy způsoboval nejistotu a vedl k vydávání opakujících se sněmovních usnesení.

Zemské zřízení království Českého je velice rozsáhlé a je členěno do 562 článků, avšak toto členění do článků bylo až dodatečně doplněno při překládu zemského zřízení. Do tohoto rozsáhlého zákoníku byl zařazen také delikt pytláctví, a to do článků 531- 534 a 537.⁶³

V zemském zřízení z roku 1500 jsou shrnuta předchozí sněmovní usnesení, patenty krále a zvykové právo týkající se deliktu pytláctví. Úpravu deliktu pytláctví můžeme v zemském zřízení rozdělit do dvou pomyslných oddílů podle postavení pachatele tohoto deliktu. Jiný postih byl stanoven pro poddané a jiný pro svobodné.

⁶² AČ V., 1862, str. 432 - 433

⁶³ AČ V., 1862, str. 250 - 252

Článek 531 zakazuje sedlákům držení tenat (konopné sítě na zvěř). Tento zákaz není absolutní. Dovoluje, aby sedláci obdrželi k držení tenat zvláštní oprávnění. V případě, že by byl sedlák při držení tenat bez náležitého oprávnění přistižen, nemohl se ten, který ho z toho usvědčil, domáhat jejich vydání přímo na sedlákovi, ale musel se domáhat jejich vydání na jeho pánovi. Pokud ani pán sedláka nenakázal tenata vydat, pak oprávněný mohl tohoto pána, nikoliv samotného sedláka, pohnat k soudu z 20 kop gr. č. Na tyto groše měl, ale oprávněný nárok jen, pokud prokázal, že sedlák držel tenata a že sedlákův pán nepřikázal sedlákovi jejich vydání.⁶⁴

Oprávněný se dle úpravy v zemském zřízení mohl domoci svého práva u soudu. Soudní pře by v tomto případě probíhala stejně jako v případě jiných deliktů. Nejprve žalobce učinil útok (ohlášení) starostovi komorníků. Jeho součástí musel být tzv. půhon, který byl následně doručen obžalovanému. Doručením půhonu vznikla obžalovanému povinnost dostavit se k soudu. Kromě půhonu obžalovanému musely být ještě v některých případech provedeny

Obr. č. 7 Zasedání soudu zemského

půhony o svědomí (vyžádání výsledku svědka) a o listinu (vyžádání předložení písemných důkazů). Poté následovalo líčení pře, v němž se nejprve musely obě strany ohlásit. Pak následovalo vlastní jednání, kde byla nejprve přečtena zemským řečníkem žaloba, k níž se obě strany mohly vyjádřit, a poté následovaly otázky soudců a provedení důkazů ohlášených žalobcem před zahájením jednání. Po skončení jednání byla porada soudců, při které rozhodli o výsledku pře. V případě, že povinná strana nesplnila svou povinnost dobrovolně, následovala exekuce.

Článek 532 se zabývá případem, kdy byl pytlák přistižen při činu honění zvěře a ujel z místa činu. Následně se mohl oprávněný domáhat jeho vydání z místa, ve kterém byl

⁶⁴ Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v Českých zemích (1500-1619), Praha 2000, str. 212

ukrytý. Zemské zřízení zde mluví přesně o vydání z „tvrze nebo ze zámku“⁶⁵. Pokud majitel tvrze či zámku odmítl vydat tohoto pytláka z jeho úkrytu, mohl oprávněný táhnout na místo, kde se pytlák ukrýval a dobýt ho. Ostatní páni, kterým oprávněný oznámil, že jede dobýt místo úkrytu pytláka a odůvodnil jim oprávněnost tohoto dobývání, měli povinnost se k němu připojit. V případě, že se jim podařilo obléhané místo dobýt, mohli to, co tam našli, zabavit a následně tyto věci využít ve prospěch kraje.

Tento velice přísný postih nám dokládá, jak vysoce si stavovská společnost cenila svého práva myslivosti a jak přísně trestala ty, jež honili na cizím pozemku. Dokonce dovolila postihnout i toho, kdo by ukryl pytláka.

Článek 533 stanoví přísný zákaz shonů jak na svém, tak i na cizím pozemku. Shony je míněno nahánění zvěře do tenat a pastí. Když byl někdo při shonu přistižen nebo z něho následně usvědčen, měl zaplatit 50 kop grošů českých. Polovina z této částky připadla králi a druhá polovina tomu, kdo povinného při shonu přistihl nebo ho usvědčil. Kromě pokuty mohl oprávněný na povinném dále žádat vydání tenat. Dalším právem oprávněného byla možnost zadržet ty, kteří byli při shonu přistiženi. Tito zadrženi mohli být zadrženi jen do doby, než každý z nich zaplatil jednu kopu grošů českých.

Kromě shonu se tento článek zabývá také ručnicemi, které zakazuje používat při chození a ježdění po myslivosti. Z tohoto zákazu používání ručnic při myslivosti nedovoluje zemské zřízení žádnou výjimku.

Nález zemského soudu o pokutu za noční shon vydaný dne 9. 4. 1524 mezi Majnušem z Hustiřan a Hynkem Doubkem z Lautrbachu, pohnaným dne 12. 3. 1524, zněl takto:

Majnuš z Hustiřan pohnal Hynka Doubka z Launtrbachu. Viniti jej chce z padesáti kop gr. č. pokuty jemu od téhož Hynka podle svolení zemského propadených, protože jest rozkázal lidem svým z Dubence na shon jíti a jim sháněti nočně rozkázal, tak jakž týž puohon ukazuje. Tu osvícené kníže a pán, pan Karel, z boží milosti kníže Minstrberské etc., se pány a vladykami, krále JMti radami, soudíce státní i nestátní, takto o tom nalézti ráčili: Poněvadž on Hýnek Doubek po třikrát jsa k soudu volán i nestál jest, z té příčiny Jich Mt dali jsú jemu Majnušovi z Hustiřan puovodu proti němu Hynkovi

⁶⁵ Tamtéž str. 250

*Doubkovi z Lautrbachu pohnanému pro jeho k soudu nestání za právo stané. Dal památné. Stalo se v sobotu po Svatosti, aliter ante Tiburcii.*⁶⁶

Článek 534 se stejně jako čl. 531 týká sedláků a zakazuje jim veškerou myslivost na jejich gruntech, tedy nejen shony jako předchozí článek jejich pánům. Výslovně zakazuje sedlákům používat ručnice, kuše, tenata, jámy a jiné způsoby myslivosti. Toto právo je vyhrazeno jen pánům, rytířům a měšťům, kteří mohou své grunty užívat podle své libosti kromě výše stanoveného omezení. V případě, že byl sedlák či měšťan přistižen při činu, mohlo mu být odebráno vše, co při myslivosti získal a co k myslivosti použil, a mohl být držen jeden týden ve věži. Kromě toho byl ještě povinen tomu, kdo ho přistihl, zaplatit jednu kopy grošů českých. Sedláci mohli na svých gruntech chytat jen ptáky sítěmi na lep a sklopci, a to jen v případě, že k tomu měli svolení své vrchnosti.⁶⁷

Páni a rytíři mohli provozovat myslivost i na cizích gruntech, ale museli k tomu mít povolení vlastníka tohoto gruntu. Pro případ, že toto povolení neměli, rozlišovalo zemské zřízení dvě situace, a to provozování myslivosti bez povolení nebo přes přísný zákaz. V prvním případě byl pachatel povinen zaplatit 3 kopy grošů českých a mohl být ještě pohnán k zaplacení 10 kop grošů českých jako náhradu škody. Takto mohl být pohnán ne před soud zemský, ale před „menší úřad“, kterým zemské zřízení mínilo menší soud zemský.

Článek 537 se věnuje druhému případu provozování myslivosti na cizích gruntech tj. provozování myslivosti přes přísný zákaz provozování myslivosti na těchto gruntech. Ten, kdo tento zákaz porušil, byl povinen zaplatit pokutu 50 kop grošů českých. Toto ustanovení pamatuje nejen na toho, kdo zákaz porušil, ale také na ty, kteří k porušení tohoto zákazu naváděli. Návodce měl také zaplatit pokutu 50 kop gr.č. v případě, že mu byl návod prokázán.

Dopis Viléma z Pernštejna panu Hynkovi Hostovskému z roku 1520 dokládá, že šlechtici nedodržovali zákaz ježdění po myslivosti na cizích pozemcích:

⁶⁶ Archiv český IV., str. 117

⁶⁷ Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v Českých zemích (1500-1619), Praha 2000, str. 212

„Honiš mi o těchto časích netoliko s chrty, ale i s tenaty s obým, vodíc k tomu a na to pana Šárovce, a kohož se Tobě zdá. V pravdě nerad bych zaumysla žádnému žádného protivenství okazoval: ale když nemůžeš jinak býti, má vina není; neb se škrábati nedám, merci tobě, ale nikomu jinačejšímu, než si ty.“⁶⁸

Dne 25. července roku 1524 poháněl Pan Břetislav Švihovský z Ryzmbergka a z Švihova a na Rábí dle článku 537 zemského zřízení hned dvakrát, a to za ježdění po myslivosti na jeho gruntech přes její přísný zákaz, takto:

„Pan Břetislav Švihovský z Ryzmbergka a z Švihova a na Rábí pohání Jakuba Rychtáře, měštětina města Sušice. Viniti jej chce z padesáti kop grošov českých pokuty témuž pánu podle zřízení zemského od téhož Jakuba Rychtáře propadené z té příčiny, že jest týž Jakub přes záповeď na gruntích téhož pana s myslivostí jezdil.

Pan Břetislav Švihovský z Ryzmbergka a z Švihova a na Rábí pohání Jana Hlavu, měština téhož města Sušice. Viniti jej chce z L kop grošov českých pokuty témuž pánu podle zřízení zemského od téhož Jana propadené z té příčiny, že jest týž Jan přes záповeď na gruntích téhož pána s myslivostí jezdil.“⁶⁹

2. 2. 2. ZŘÍZENÍ ZEMSKÉ Z ROKU 1530

Politický obsah zemského zřízení z roku 1500 a také okolnosti jeho přijetí vedly k jeho pozdějším novelizacím v letech 1530, 1549 a 1564. Ve velké míře byla také novelizace zemského zřízení podmíněna změnou hospodářské situace země a s ní souvisejícími změnami právního řádu, které si vynucovaly ekonomické potřeby stavovské společnosti.⁷⁰

Obr. č. 8 Zemské zřízení království českého z roku 1530

⁶⁸ AČ, I, Praha 1842, s. 113.

⁶⁹ AČ, V, Praha 1862, s. 164 - 165

⁷⁰ Malý, K.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 2003, str. 88

V roce 1530 byla vydána nově jen část zemského zřízení, která byla nově uspořádána. Přestože zemské zřízení nebylo tohoto roku vydáno celé, bylo v tomto zkráceném vydání pamatováno i na delikt pytláctví v člancích 206 a 207⁷¹.

Článek 206 stanoví výslovný zákaz veškeré myslivosti na gruntech královských. Pro případ, že by někdo na královských gruntech s myslivostí jezdil, chodil nebo by své služebníky na královské pozemky poslal za tímto účelem, určuje zemské zřízení pokutu 100 kop gr.č., která měla být zaplácena králi do jeho pokladny. Stejná pokuta byla stanovena i pro případ, kdy služebníci bez vědomí a bez povolení svých pánů, kterými měli být páni ze stavu panského, rytířského nebo městského, po myslivosti na králových gruntech jezdili. Z této pokuty mohl povinného obeslat hejtman, který spravoval královské grunty, na kterých došlo k neoprávněné myslivosti.

Sedláci a jiní poddaní, kteří byli přistiženi při myslivosti na králových pozemcích, mohli být potrestáni samotným králem nebo hejtmanem, který měl tyto královské pozemky na starosti. Zemské zřízení z roku 1530 nespecifikuje trest, který na nich měl být vykonán, ale s největší pravděpodobností jim byl tělesný trest. Tento trest neměl být těžký, jelikož zemské zřízení zakazovalo poškodit jejich zdraví. Král mohl sám rozhodnout o jejich trestu podle své vůle. Pro případ, že by nebyli přistiženi při činu, ale jejich čin jim byl později prokázán, mohl se královský hejtman domáhat jejich vydání na jejich vrchnosti. Pokud by pán odmítl hejtmanovi poddaného vydat, mohl hejtman tohoto pána obeslat před soud královských hejtmanů. A ten měl o tomto případu rozhodnout bezodkladně.

Potvrzuje výsady myslivosti na královských gruntech udělené předchůdci Ferdinandu I. Habsburskému⁷².

Obr. 8. 9 Muž se psem, sokolem a puškou. Nástropní malba v zámku Kratochvíle, XVI. stol.

⁷¹ CIB/IV/1, str. 87 - 88

⁷² Ferdinand I. Habsburský vládl v letech 1526 - 1564. Ferdinandovou manželkou byla česká a uherská princezna Anna Jagellonská. V bitvě u Moháče zemřel Annin bratr, český a uherský král Ludvík Jagellonský. Ferdinand coby manžel jeho sestry začal usilovat o český a uherský trůn. V Čechách část šlechty odmítala uznat dědičné nároky Ferdinandovy manželky. Zemské stavy si ještě od Vladislava Jagellonského vymínilly, že sňatek

Sedlákům bylo zakázáno budování jam na velkou i malou zvěř v hraničních lesích⁷³. Jámy, které byly již vyhloubeny, měly být zasypány. Za toto jim mohla být uložena pokuta 25 kop gr.č., která připadla do královské pokladny.

Čl. 207 zakazuje všem myslivost v období od Květné neděle (byla pohyblivým datem podle data Velikonoc, mohla být od 15. 3. do 18. 4.) do svatého Jiljí (1. září) na cizích pozemcích. Tento zákaz je odůvodněn tím, že myslivost v tomto období působí velké škody na obilí a v důsledku toho mohla vyvolat velikou nevoli rolníků a další následky. Kdyby někdo v tomto čase po myslivosti jezdil ze stavu panského, rytířského a městského, je majitel gruntu, na němž byla myslivost provozována, oprávněn jej pohnat k menšímu soudu zemskému z 10 kop gr.č. Sedláci byli povinni v případě, že byli přistiženi při myslivosti v tomto období zaplatit, tomu na jehož gruntech myslivost provozovali, 2 kopy gr.č. Pokud by tuto pokutu nechtěli zaplatit nebo nemohli, měli být zavřeni na 4 týdny do „slušného vězení“ bez toho, aby tím byla způsobena nějaká škoda na jejich zdraví. Ještě jim mělo být pobráno to, co měli s sebou potřebného k provozování myslivosti. Jestliže poddaný či sedlák provozoval myslivost v tomto období se souhlasem svého pána, byl tento pán povinen zaplatit pokutu 10 kop gr.č.

Myslivost na vlastních gruntech byla šlechtě povolena, ale jen v mezích omezení myslivosti daných zemským zřízením z roku 1500. Nově byla zavedena přísaha překročení hranice pozemku omylem, a to v případě, že by na vlastním pozemku honil s krahujcem nebo jestřábem a honěná zvěř by mu na cizí pozemek zaběhla a on by ji omylem následoval. Pán, rytíř nebo měšťan se mohl osvobodit z pokuty, pokud přísahal, že se tak stalo omylem. Sedlák mohl tuto přísahu také použít, ale jen na základě obyčejového práva. Zemské zřízení mu toto oprávnění nedávalo.

Ferdinanda a Anny musí potvrdit zemský sněm a tím mít poslední slovo při výběru budoucího možného vládce. Ferdinand se tuto kličku pokusil obejít několika způsoby. Nejdříve žádal Karla V., aby mu udělil české země v léno, což ale římský císař udělat nemohl. Proto se tedy pokusil o český trůn ucházet na základě dědického principu nakonec, ale musel přistoupit na svobodnou volbu nového panovníka na mimořádném sněmu. 23. října roku 1526 byl Ferdinand zvolen českým králem zejména kvůli zoufalému stavu státní pokladny. Součástí volby byl Ferdinandův slib, že bude dodržovat kompakťata, bude respektovat svobodu českých stavů a přenesl své sídlo do Prahy. Z inauguračních slibů ovšem nakonec nesplnil téměř nic.

⁷³ Adamova, K. a Šouša, J.: K deliktu pytláctví v českém právu v 14. – 19. stol., in: Folia venatoria 1989, str. 300

V roce 1541 byl pro delikt pytláctví na panství pardubickém stíhán Jan Kaška, který vypovídal o tom, že do pernštejnských lesů chodí i obyvatelé královského Hradce Králové, takto:

„... oni od toho Hradce více ztepou zvěři nežli myslivci páně Pernštejna deset na jeden. A jakož voni říkají ti myslivci, že sem zastřelil toto a toto v Obci, ježto kdyby to mělo sečteno býti a mohlo, co oni k tomu Hradci ve zvěři zahubí a zastřílejí, ano, bodej tolik dřev v tý Obci bylo.“⁷⁴

2. 2. 3. ZEMSKÉ ZŘÍZENÍ Z ROKU 1549

Zemské zřízení z roku 1549 přineslo významnou změnu v úpravě zemského práva. Bylo komplexním a velice rozsáhlým dílem, které bylo oproti předchozímu zemskému zřízení z roku 1530 změněno jak po stránce formální tak i po obsahové. Po formální stránce bylo celkově přepracováno, zdokonalen systém, články byly očíslovány, k celému dílu byl přidán obsah a věcný rejstřík.⁷⁵ Změnu obsahové stránky zemského zřízení umožnilo až posílení moci Ferdinanda I. na úkor českých stavů. K tomuto posílení moci českého krále došlo po odmítnutí poslušnosti českými stavy roku 1547. Část zemského zřízení z roku 1549 je věnována deliktu pytláctví pod názvem „O myslivostech“ v člancích V. 21- V.26⁷⁶.

Obr. č. 10 Ferdinand I. Habsburský

Článek. V. 21. je shodný s čl. 207 zemského zřízení z roku 1530. Jsou zde jen drobné odlišnosti v slovosledu vět, ale povolení a zákazy vyplývající z těchto ustanovení jsou shodné.

Článek. V. 22. se shoduje s článkem 206 zemského zřízení z roku 1530. Původní znění článku 206 je zde však rozšířeno o bližší specifikaci zákazu hloubení jam. Osobní působnost

⁷⁴ Francek, J.: Zločin a trest v českých dějinách, Praha 2002 (třetí vydání) str. 205

⁷⁵ Malý, K.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 2003, str. 88

⁷⁶ CIB/IV/1, str. 418- 421

původního článku byla rozšířena. Tento článek se týká nejen sedláků a jiných poddaných, ale i stavů, kterým byla umožněna výjimka, pokud měly k hloubení jam výsadu. Dále je stanovena podmínka zasypání již existujících jam do příštího svatého Jiří. Tvůrci zemského zřízení z roku 1530 se snažili motivovat k udávání těch, kteří tento zákaz nedodržují tím, že polovinu z pokuty 25 kop gr.č. měl získat ten, kdo povinného udál. Navíc je povoleno dělat jámy na vlky a na lišky na vlastních gruntech.

Toto ustanovení je důkazem, že předchozí zemská zřízení nebyla dodržována. Při novelizaci zemského zřízení se jeho tvůrci snažili vynutit jeho dodržování tím, že motivovali ostatní k tomu, aby pachatele udávali. V důsledku toho a rovněž v souvislosti s narůstající obavou z udání a trestu, který by následoval, se měl snížit výskyt těchto činů.

Článek V. 23. pojednává o držení tenat sedláky. Zakazuje sedlákům užívání tenat. Nemohli je používat ani na gruntech svých pánů, pokud k tomu neměli jejich výslovné povolení. Tyto výsady od pánů byli povinni ukázat v případě, že by je někdo usvědčil a jejich pánovi to oznámil. Pokud by měli tenata a neměli žádné oprávnění k jejich užívání, mohl ten, kdo je usvědčil, požadovat na jejich pánovi, aby rozkázal svému poddanému tenata vydat. Kdyby pán nerozkázal sedlákovi tenata vydat, mohl ten, kdo sedláka usvědčil, pána pohnat z 20 kop gr.č.

Čl. V. 24. stanoví obecný zákaz nočních shonů, honění malé nebo velké zvěře, používání tenat ve dne i v noci na cizím pozemku. Kdo byl při tom přistižen nebo později z toho usvědčen, byl povinen zaplatit pokutu 50 kop gr.č. tomu, na jehož gruntech honil bez jeho povolení a byl z toho usvědčen. Mohla mu být odňata tenata. Lidé, kteří pomáhali při myslivosti, mohli být zadrženi, dokud vlastníkovu pozemku nezaplatili každý jednu kopu gr.č.

Čl. V. 25. zakazuje sedlákům myslivost obecně i na jejich gruntech, a to s ručnicemi, kušemi, tenaty, jámami a jinými způsoby. Kdyby byli při ní přistiženi nebo byli z ní usvědčeni, měli být zavřeni na dva týdny do vězení. Páni, rytíři a města mohli provozovat myslivost na svých gruntech. Sedlákům byla povolena pouze čížba, a to jen se souhlasem jejich vrchnosti.

Čl. V. 26 je obdobný jako čl. 537 zemského zřízení z roku 1500.

Tato novelizace sice přinesla velké změny v zemském zřízení, ale samotná ustanovení, týkajících se deliktu pytláctví, se příliš nezměnila. Spojila obě předchozí vydání zemského zřízení do jednoho a provedla drobné změny, které neovlivnily celkový smysl těchto ustanovení. Také zde přibyla ustanovení týkající se ručnic, která úzce souvisí s právem myslivosti. Základem pro tato ustanovení byla smlouva Svatováclavská uzavřená roku 1517 a „Zřízení o ručnicích“ z roku 1523, které se stalo součástí pozdějších zemských zřízení.⁷⁷ Tato úprava vycházela ze zásady všeobecného zákazu nošení a užívání ručnic pod pokutou 100 kop gr.č. na veřejnosti. Služebnictvo nesmělo nosit ručnice, když bylo se svými pány na cestě. Pokud by byli při tom sloužící přistiženi, měli jejich páni za ně zaplatit pokutu. Pokud sloužící nosili ručnice bez vědomí pánů a byli přitom přistiženi, mohl jejich pán za ně zaplatit pokutu nebo mohli být vydáni. Stejný zákaz platil i pro sedláky, kteří také nesměli nosit ručnice. Kdyby s nimi byli přistiženi, měly jim být ručnice zabaveny nebo bylo možné po jejich pánovi požadovat pokutu 10 kop gr.č.

2. 2. 4. ZEMSKÉ ZŘÍZENÍ Z ROKU 1564

Novelizace zemského zřízení roku 1564 nepřinesla mnoho změn, jen drobné kosmetické úpravy formální stránky. Bylo platné až do roku 1627. I toto zemské zřízení věnovalo jednu část myslivosti, a to část T⁷⁸, která se dělí na 7 článků. Prvních pět článků obsahuje jen nadpis a ve zbytku odkazuje na zemské zřízení z roku 1549, až článek šestý a sedmý obsahuje vlastní text.

Článek T. 6. cituje usnesení sněmu konaného na Pražském hradě v roce 1561. Stanoví těm, kteří zaměstnávali myslivce povinnost, aby mu dali list se svojí pečeti. Tento list měl osvědčit, že jsou myslivci. Kdyby byl myslivec přistižen bez tohoto listu, mohl být zadržen, a

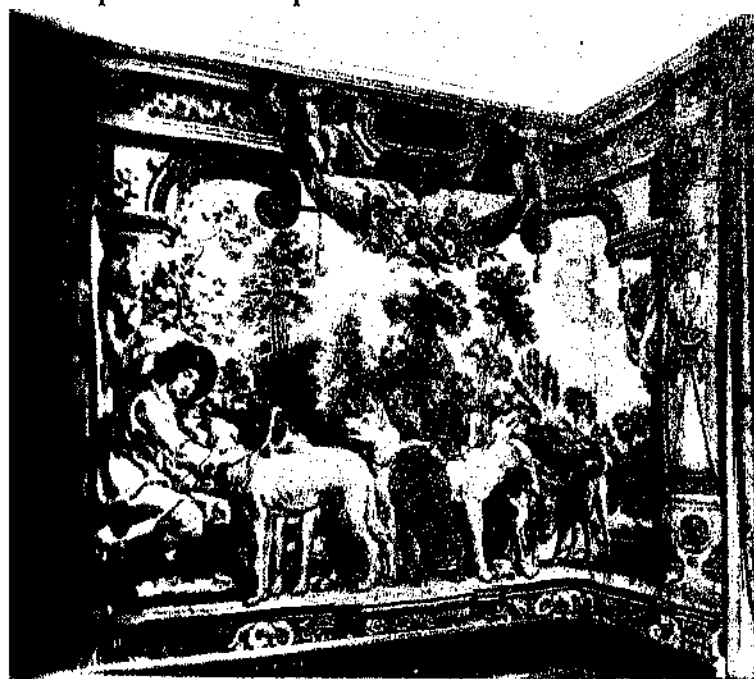
⁷⁷ Adamova, K. a Šouša, J.: K deliktu pytláctví v českém právu v 14. – 19- stol., in: Folia venatoria 1989, str. 301

⁷⁸ CIB/IV/1, str. 682 - 683

pokud by nebyl zadržen, mohl ten, kdo ho přistihl, po jeho pánovi požadovat zaplacení pokuty. Zakazuje sedlákům provozování myslivosti a pánům vystavení listu, kterým by jim byla myslivost povolena, pokud nepracovali jako myslivci.

Článek T. 7. řeší případ ježdění s myslivostí, přestože mu to bylo majitelem pozemku zakázáno. Když někdo i přes tento zákaz po myslivosti jezdil, byl povinen zaplatit pokutu 50 kop gr.č. Stejnou pokutu měl zaplatit i návodce, jestliže mu byl návod dokázán.

I přes zákazy stanovené zemským zřízením z roku 1564 byla nadále provozována neoprávněná myslivost, která vedla k takovému úbytku zvěře, že donutila sněm opakovaně upravovat tuto problematiku sněmovními nařízeními. Jedním z těchto nařízení je nařízení

sněmu z roku 1573:

„aby to zase k svému rozmnožení přijíti mohlo (rozuměj pernatá i jiná zvěř) po dnešní den od uzavření sněmu tohoto, aby žádný ze všech tří stavuov království tohoto, nám osobou svou ni žádnému bez povolení toho, čiž gruntové jsou, na grunty jeho v sněhy, oupady, s chrty, sífmi, přívolačými, s rukávníky a všelijakými vazbami nejezdil, nechodil, přátel, myslivcuov, služebníkuov, poddaných

Obr. 8. 11 Lovecké láje na gobelínu náhodském zámku . XVI. stol.

svých nevysílal, a nicméně jarním časem ptákuov a oší pernaté zvěřiny, jenž se k hnízduom vracejí, čižbami, sífmi a lepem, pletkami nehubili a hubiti žádnému nedopouštěli.“⁷⁹

Kromě zákazu pytláctví se sněmy snažily zabránit pytláčení i jinými vedlejšími způsoby, jako třeba nařízením mrzačení ovčáckých a řeznických psů. Těm měly být uřaty prsty na

⁷⁹ Sněmy české III, str. 742

jednom běhu, jak nařídil zemský sněm roku 1575.⁸⁰ To, jaké škody mohli psi napáchat, nám dokládá žádost města Litoměřic Tobiáši Kapléřovi ze Sulevic ze dne 18. a 28. 7. z roku 1567:

„Oznamujeme vám, že poddaní naši nám zprávu dali, kterak byšite na grunyt naše po myslivosti jezdit i na vinicích našich obecních škodu za příčinou myslivosti (činiti) jměli, čehož nám mlčením pomínouti nenáleží...“ na to navazuje za 10 dnů další list *„Zpráva nám dána, že byšite vy po myslivostech jezdit na gruntech našich psy zapouštěti i do vinic měli, tak že i nemalé škody skrz to nám se v vinici naší nové u Geblic na křoví i na vině dějí: protož vás přátelsky a sousedsky žádáme, že nám více na gruntech našich takových škod činiti nebudete a nedopustíte.“*⁸¹

2. 2. 5. POKUTY A TRESTY

Přes přísné zákazy pytláctví a nošení ručnic poddanými se pytláctví stále rozmáhalo. Ani nebezpečí pokuty nedokázalo pytláky dostatečně odradit od pytláčení. Proto se pokuty postupně zpříšňovaly a byly stanoveny také tělesné tresty pro pytláky. Přísné tresty stanovil sněm český roku 1585:

*„Co se týče lidí robotných, ti dokonce aby všech a všelijakých myslivostí prázdní byli; než kterýžby bez listu osvědčen neb postižen byl, toho každého aby mohl vyzdvihnouti a v moc Jeho Milosti Císaře, neb pániům místodržícím na hrad Pražský dodati a tu podle uznání buď na hrdle neb jináč má trestán býti.“*⁸²

Velice častým trestem v novověku byl trest smrti oběšením. Někdy postačil mírnější trest než smrt, ale přesto velmi drastický, např. vypíchnutí očí. Tresty ukládané pytlákům v novověku byly opravdu velice různorodé. Některé se nám z dnešního pohledu mohou zdát velice zvláštní jako zašití pytláka do jelení kůže a jeho následné roztrhání psy. V jiných případech byl pytlák přikován na vysokou zvěř a ponechán ve volné přírodě svému osudu. V zimě byly ukládány tresty jako např. vhození svázaného pytláka do vody, kde zůstal,

⁸⁰ Beckovský J.: Poselkyně starých příběhův českých I, s. 303 - 304

⁸¹ Arch. litom. Notulář listů 1564-69 f. 458

⁸² Chadt, Jan Evang : Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 143

dokud nezmrzl. Za velkých mrazů byl svázaný, polonahý pytlák ponechán na ledě. Obvykle zde nepřežil více než několik hodin. Často byl ale rozsudek vykonán přímo na místě myslivcem, který pytláka sám zabil. Rožmberský myslivec Petřík roku 1588 na přistiženého pytláka Matyáše Kubyštů tak dorážel, že o něj rozbil dvě ručnice a pytlák zůstal na místě ležet mrtev.⁸³ V roce 1562 byl Vašek Jurka z Břesovic oběšen starobyklým způsobem v srncích a zvířecích kůžích s přibitými parohy nad hlavou. Takto nám popisuje tuto popravu a výpověď pytláka Černá kniha práva loveckého na hradě Buchlově:

„Léta 1562 vo svatém Vítě vzat jest v horách buchlovských Vašek Jurkú z Břesovic. A ten líčel sídla na zvěř před Svatým Klimentem a na Buchlov dodán a v outerý před svatým Janem Křtitělem popravočím jest tázán a vyznal.

Vyznal, že před deseti lety nějaký Štědroň byl v Břesovicích a jej učil střílet na zvěř a sopíků na zajíce stavěti a od té chvíle von lapal v horách a lesích zvěř a nyní od svazého Ducha, že jednu lani a dvě mladých zvěři a srnu popadl a doma s čeledí strávil a tím živ byl. Proních, že počtu neví.

Týž pověděl, že sopíky na zajíce líčel v břesovských i jiných lesích a zajíce lapal i jinú zvěř, kdež mohl. Než kdo pomáhal a kde nosil, aby se neptali. Než počtu zvěři, že neví, co v těch letech zlapal.

Týž vyzval, že ještě v buchlovských horách dvě sídla na Kozím hřbetě poléčené měl pod horkú a při třetím jest od holomkův vzat. A tak víc trápen není a jest voběšen v kožích srncích a nad ním rohy jeleni přibity.“⁸⁴

Zajímavý je také popis průběhu pytláčení, který v lednu 1592 popsal při výslechu Matěj Jonák:

„...a když sme do těch pasek přišli, tu jest Marek uhlídal velkého jelena. Hned za ním šel a jej zastřelil...Zastřelivoši jej volal na mne, abych k němu šel. A já sem tak učinil a k němu z ty paseky šel. Vokázal mi toho jelena, že jest ho zastřelil, a tu hned do něho se dal a z kůže vytáhl a na kusy sekal a mně z něho tři hrubý kusy masa dal a ostatek sám vzal sobě. A to mi oznámil, že jest ještě tele zabil, což jest mně je hned ukázal a je rozsekajíc na kusy, v lese nechal a dřívím přikryl. Též mi hned tu oznámil, že jest srnce zabil a ku mně řekl, že již dnes dosti na těch třech kusích máme. A potom sme

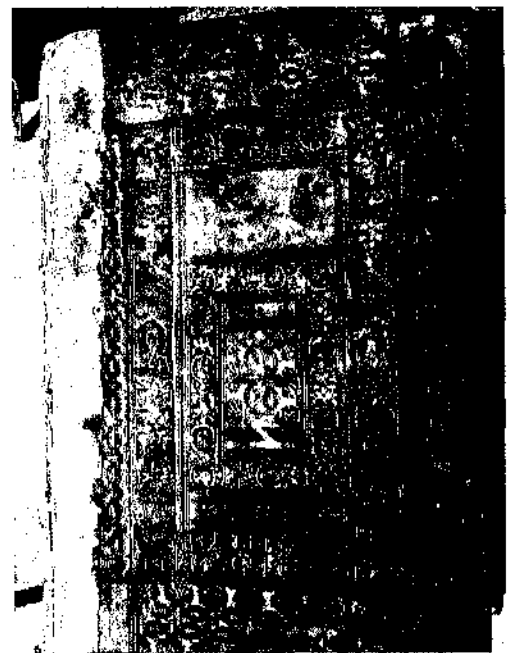
⁸³ Adamova, K. a Šouša, J.: K deliktu pytláctví v českém právu v 14. – 19- stol., in: Folia venatoria 1989, str 306

⁸⁴ Černé knihy práva loveckého na hradě Buchlově, ed. A. Verbík, Brno 1976, str. 44

domů spolu v soumrak šli. On vundaři mi té zvěřiny do pytle, co by asi za štort bejti mohlo, na mne jest vložil a sám sobě do tý kůže zavinuvoši na se, co uněsti mohl vložil, a přišli sme k městu a již bylo město zavřeno. Tak sem já šel k němu na předměstí a tu sem u něho přes noc zůstal a mně k večeri i sobě játry z toho telete upekli a spolu sme je jedli. A já, nesměvoši sám toho masa na ráno domů nésti, nechal sem u něho, a on jest mně je po manželce své v putně poslal."⁸⁵

2. 2. 6. DELIKT PYTLÁCTVÍ PŘED KOMORNÍM SOUDEM V LETECH 1526 - 1547

Komorní soud byl jedním z významných úřadů Českého království.⁸⁶ Není přesně doloženo, kdy tento soud vznikl. Jsou dva názory na dobu jeho vzniku. První tvrdí, že vznikl za vlády Václava IV. ke konci 14. století, většina literatury zastává tento názor. Druhá strana situuje dobu vzniku komorního soudu, až do doby vlády Jiřího z Poděbrad.⁸⁷ Král chtěl posílit svůj vliv nad soudnictvím prostřednictvím nového komorní soudu. Zemský a dvorský soud byly, v době vzniku komorního soudu, pod vlivem šlechty. Svůj název komorní soud získal od místa, kde se zpočátku konala jeho zasedání tj. v královské komoře. V čele tohoto soudu stál nevyšší hofmistr. Soudu předsedal král a v době jeho nepřítomnosti ho zastupoval nejvyšší hofmistr království českého⁸⁸. Působnost soudu je komplikované vymezit. Pravděpodobně byla všeobecná nebo téměř všeobecná. Můžeme odhadovat, že převzal část pravomocí dvorského soudu. Panovník si nedokázal svůj vliv nad komorním soudem udržet dlouho a již od poloviny 15. století začal u soudu převažovat vliv stavů. Od září 1471 zasedal celoročně a dokonce do roku 1485 nahrazoval soud dvorský a zemský. To se změnilo roku 1487, kdy zasedal již jen třikrát ročně a od následujícího roku pouze dvakrát ročně. Jeho postavení přesně vymezilo až zemské zřízení z roku 1500, a to

Obr. č. 12 Kniha pŕohonŕ komornŕho soudu

⁸⁵ Francek, J.: Zločin a trest v českých dějinách, str. 205

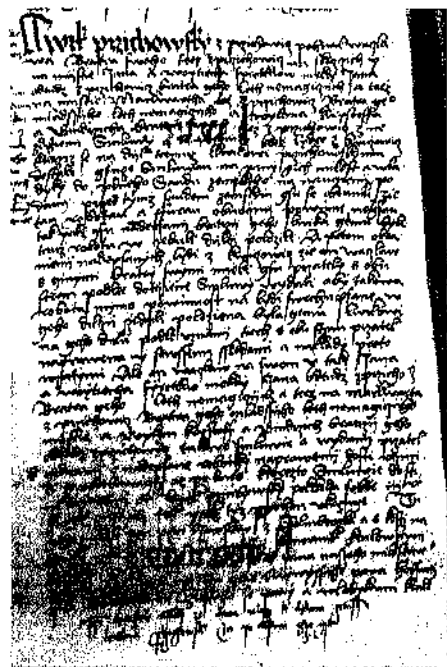
⁸⁶ NA, KS inventář, str. 1

⁸⁷ Kreuz, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předběhoforské v letech 1526-1547, Praha 2000, str. 79

⁸⁸ byl jedním ze zemských úředníků viz poznámka 52

jako samostatnou instituci zasedající dvakrát do roka pod předsednictvím nejvyššího hofmistra království Českého. U soudu zasedalo zpravidla 10 až 20 přísedících většinou z panského stavu.

Delikt pytláctví se objevoval před komorním soudem v letech 1526-1547 velice často. Celkem se objevil ve 47 případech a z toho ve 46 případech jako hlavní delikt.⁸⁹ Dokonce byl v období 1526 – 1533 nejčastějším deliktem a tvořil 46,15 % všech projednaných deliktů. Naopak v období 1534 – 1547 měl podíl mezi všemi delikty jen 1,50 %.

Obr. č.13 Text puhonu Jana Licka

Judikatura komorního soudu nám potvrzuje, že delikt pytláctví neměl ve stavovském právu jednotný název. Tuto skutečnost můžeme odvodit i ze zemských zřízení. Nejčastěji se vyskytovala žaloba pro neoprávněné honění zajíců a líčení tenat na zajíce na cizích statcích, která měla v letech 1527 – 1533 ustálenou podobu:

„Pan Jan Licek z Rýsmburka na Boruhrádku pohnal Voldřicha Přepyského z Rychmberka v Ježkovicích z padesáti kop grošů českých pokuty jemu podle zřízení zemského propadené, a to proto, že jest líčil tenata a honil zajíce nočně na gruntu téhož pana Jana Licka u Ježkovic na poli Šebkově, kmetični téhož pana

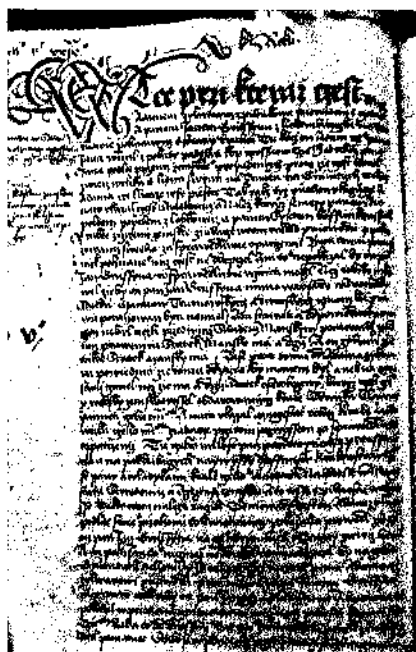
Licka, léta 1526 při času svatého Havla. Tak jakž týž puohon ukazuje. Tu jeho milost pan pan Jaroslav z Šelmburka a z Kosti na hradku nad Sazavou najvyšší komorník království českého z pověřenij krále jeho milosti pana našeho milovaného pro nepřítomnost na ten czias najvyššího pana hofmistra kralovstvij Czieského se pany a vladykami krále jeho milosti raddami saudicze stani y nestanij. Ponievadž on Voldřich Přepyský z Rychmberka pohnany potřikrát jsa k saudu volan y nestal jest z te přičiny jich milost dati sau raczili jemu panu Janovi Licekovi z Rýsmburka puovodu proti niemu Voldřichovi Přepyskému z Rychmberka pohnanemu pro jeho k saudu nestanij za pravo stané dal pamathnéé stalo se v patek po svatém Tiborci.“⁹⁰

⁸⁹ Kreuz, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547, Praha 2000

⁹⁰ NA, KS, kn. inv. č. 179 fol. 88r

Dalším typem pŕuhonu byl pŕuhon pro honĕnĕ vysokĕ zvěře a liĕnĕ tenat na ni. Ten nemĕl ustálenou podobu. Takto pohnal Adam Zilvar z Pilĕnkova:

„ Vĕc pŕi kteraz jest mezi Adamem Zilvarem z Pilĕnkova z jedné a panem panem z Grušimi Rychtemburka na tom stanovĕ pohnaným z strany druhé tu kdež on Adam je pana Jana vinil z pokuty padesáti kop grošuov Āeských od téhož pana pana podle zřĕzení zemskĕho propadených, proto zie jest honil zvěř velkou s lidmi svými na tenata na Gruntech téhož Adama ve Lhotce vsi pŕstĕ tak jakž tŕž pŕuhon uzkazuje a nato vkaal jest svĕdomĕ naĕež kterŕž se mezi panem Dĕpoltem Popelem z Lobkovicz a panem Syxtem Kafunkem stal v takĕ zřĕzení zemskĕ žádaje vtom vedle puovodu a

Obr. Ā. 14 Pŕuhon Adama Zilvara

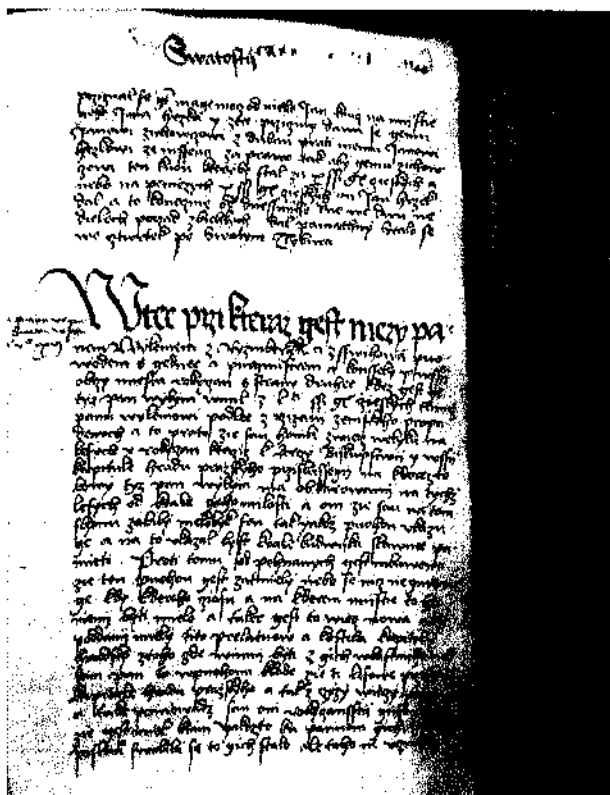
pokazovanĕj svĕho za spravedlivĕ opatřĕnĕ. Proti tomu porucznĕk pohnanĕ nuz jest neodepŕel ani to neprokázal by on pa Jan Grušina to spravedlive uĕiniti mohl než toliko mluvil zĕby on pan Jan Grušina mimo vŕsady a svobody soudu a panov Trutnovskŕch a dvorskŕch jinam ku právu potahován býti nemĕl ani stavati a odpovidati povinen nebyl nežli pŕed tŕmž saudem Manským ponĕvadž pod tím právem tu statek manský má a drží a on Zilvar zĕ také statek panský má. Zase proti tomu od Adama Zilvara povĕdomo že tomu odpĕrá by manem byl a neb na manství mĕl než že ma a drží statek osvobozený, kterŕž jest je i v desky zemskĕ všel obdarovaným krále Ludovĕka slavnĕ pamĕti jeho milosti žádaje pŕitom pŕĕvšem za spravedlivĕ opatřĕnĕ tu jeho milost pan pan Vojtĕch z Pernštejna a na Pardubicĕch nejvyšší

hofmistr království Āeskĕho se pany a vladykami krále jeho milosti raddami nahledsse v majestaty svĕdomĕ a zřĕzení zemskĕ a to vše s pilnosti važivše takto o tom naleztĕ racili. Ponĕvadž jest on Adam Zilvar podle svĕho puohonu to svĕdomĕm pokazál a provedl, že jest on pan Jan Grušina na je gruntech s tenaty zvěř honil, a on pan pan to ničĕmž neodvedl ani neodepŕel by na jeho gruntech nehonil. I z tĕch pŕĕĕin dáva se jemu Adamovi Zilvarovi, puovodu, proti němu panu panovi Janu Grušimovi za právo, tak aby on pan Jan jemu Adamovi Zilvarovi tu pokutu v v puohonu jmenovanou, totiž tiech padesát kop grošuov Āeských, dal, a to od dnešního dne ve dvŕ nedĕliech porád zbiehlych zdal pamatné stalo se v pondĕly pŕed svatým Tyburczim.⁹¹

⁹¹ NA, KS, kn. inv. Ā. 179 fol. 25v

Takto pohnal Vilém z Ryzmberka a Švihova pro honění vysoké zvěře:

„V té při, kteráž jest mezi panem Vilémem z Ryzmberka a z Švihova puovodem s jedné a ... konšely i vší obczi města Rokyczan strany druhé kdež jest je týž pan Vilém vinil z 50 grošů czeckých témuž panu Vilémovi podle zřízení zemského propadených, a to proto zie san honili zvier veliku na lesých v rokyczan kterýž k arcibiskupství i vší kapitule hradu pražského příslušejí na kteréžto lovi týž pan Vilém má obdarování na týchž lesích od krále jeho milosti a oni zie tam na tom shonu zabili niekoľik srn, tak jakož jakož puohon ukazuje, a na to ukazal list krále Ludvíka slavné paměti. Proti tomu od

Obr. č. 15 Text půhonu Vilema z Ryzmberka

pan

ne vztahuje jakož pan pohanj zieby v lesích jemu daných honili zvier a ještě ..., aby to mohl tak dati pricz jeho kralovska milost neb na takove danij nikdez se ziadne zrizeni zemske nevztahuje aby tak mohl jeho kralovska milost dati zie oni jsau kapitoly hradsky poddanej neznať aby tim byli povini aby bez svych panuov odpoviedati meli a nadto pak zie i kapitola hradska maji nato przedešla obdarovani zie maji nad nimi nas Rokyczanskym panstvom kterehoz jim kral Ludvik ani ziadne ... neodjal a tudy nejsan z prziczin oznamenych odpoviedati povinni ziadajicze tež przitom za opatrzenij. Tu jeho milost pan pan Jaroslav z Šelmberjka a z Kosti na hradku nad Sazavou Nejvyšší komornik kralovstvie czieského z poruczienij krále jeho milosti pana našeho milostiveho pro neprzitomnost na ten czias

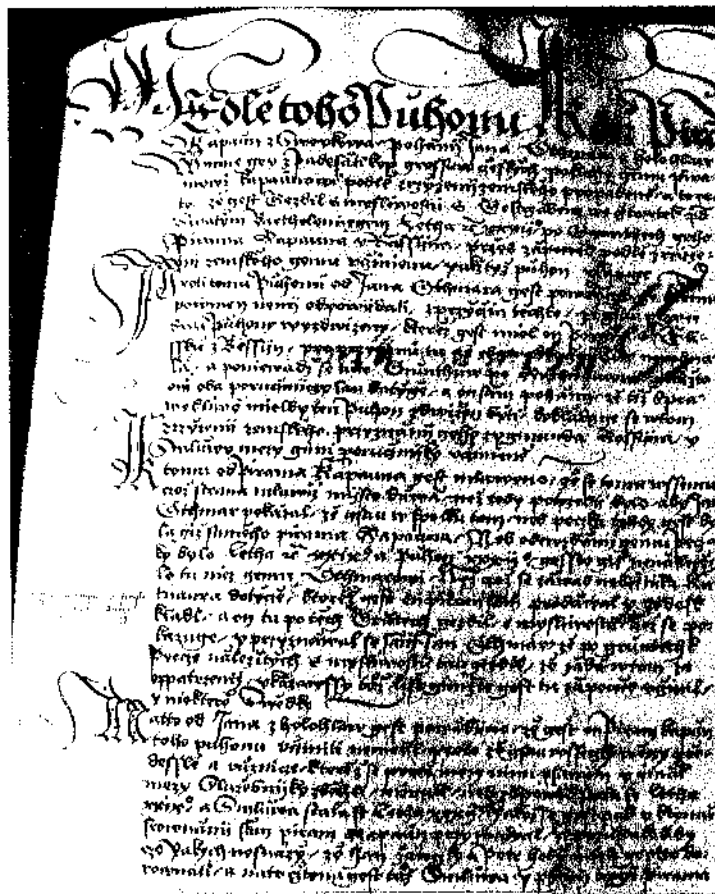
pohnaných jest mluveno zie ten puohon jest zatnielý nebo se nicz nejmenuje kdy kterého cziasu a na kterém miestě to ho mienij býti mieli tito prelatuow a kostela kostela kapitoly hradský ztoho zde winnij býti z jich vlastniho neb sam pan to v puohonu klade zie ti lesové příslušikapitole hradu pražského, a tak z czicí vieczi pohnanij a takž ponevadž san oni Rokyczanštij jich poddanej zie jest miel knim jakožto ku panům jich. Pan poslati svolili se to jich stalo ale toho ne uczinil. Pravicze zie list krále Ludvíka slavné paměti jeho milosti platnosti tomu puohonu ziadne nenese nebo se vztahuje toliko okolo místa Rokyczan aby mohl myslivost provozovati, ale na lesy ziadne nicz se

najvyššího pana hošmistra království českého se pany a vladykami krále jeho milosti raddanii slyševoše puohon majstaty i jich s obu stran prze liczieniej takto otom nalezti raczieli ponievadž dotyczie se majestatuov a vrchnosti v tiech majestatoch i z té przicziny jich milost ten puohon zdvihati raczij dali pamatne. Stalo se ve czvrttek po svatým H.⁹²

Také pūhon pro neoprávněné vjetí do obory a honění bažantů se objevil. Dále bylo poháněno pro provozování myslivosti s jestřábem. Takto pohnal Pira Kapoun z Svojkova:

„ Podle toho pūhonu kdež Pira Kapounům z Svojkova pohnanij Jana Othmara z Holohlav. Vinie jest z padesáti kop grošov českých pokuty jemu Piranovi Kapounovi podle zřízení zemského propadeno a to proto že jest jezdil s myslivostí s jestřábem ve čvrttek před svatým Bartolomějem letha etc. 32 po grunthoch jeho Pirana Kapouna u Rašina přes zapověd podle zřízení zemského jemu učiněnu jakž týž pūhon ukazuje. Proti tomu pūhonu od Jana Othmara jest povědino že k tomu povinen není odpovidati zpřičiny toho, že jsau prvee dva pūhony vyzdviženy kteréž jest obau poručníkům nepohnala a ponievadž se tuto gruntův po Ruthnaurovi jichžt to oni oba poruczniczi sau dotycze a on sam pohanij, že též spravedlivě měl by ten pūhon zdvižen býti dokladaje se vtom zřízení

zemského přiznani jeho Zikmunda Rošina v smluvy mezi jimi poruczniky učiněné. K tomu od Pirama Kapouna jest mluveno, že se tomu všemu czož strana mluvícz místo dáva než toby potřeby bylo aby Jan Othmar pokazal, že jsau v spolku tom neb Peczka tehdy jest byla již sameho Pirana Kapouna. Neb odevdaniij jemu Peczky bylo letha 29 a pūhon 32 ještě již nenalezelo tu nicz jemu Othmarovi nez czož se zavěd nebožtika Kutnaura dotycze, kteréž jest on Piran sam prodaval i do desk kladl a on tu po těch gruntech jezdil s myslivostí což se pokazuje i priznaval se sam pan Othmar že po gruntech k Pecze

Obr. č. 16 Text pūhonu Pirana Kapouna

⁹² NA, KS, kn. inv. č. 179 fol. 74r -74v

naležejících s myslivostí tau jezdil, že žádá v tom za opatrzení ukazavši týž list jimžto jest tu záповěď ucnil v někteře svědky.

Nato od Jana z Holohlav jest povědijno, že jest on Pirana Kapouna toho pŕhony ucnil nemohl, proto že jsau všeczky věczi předešlé a různice, kteréž se proe mezi nimi psaním i jinak mezi služebniky zběhly minuli. Neb záповěď stala se létha 32 jakož se jest pak i ktomu srovnanij sam Piran Kapoun priznaval a pozustalo libi czo jakych nesnází že Jan Žateczký a Petr Holý mieli je o to dorovnat i nato cztena jest táž smlouva i psanij troje Pirana Kapouna nezstaloli se jestczo miel jest hnati z ndrzenij mluvy podle zrzizení zemského.

Zase k tomu od Pirana Kapouna jest dopovědino ze se v smluvě zejména dostavuje ocz jest smlouva, že o pŕhony a czo předešlo ale ne otto czo potom byse stati mielo, neb se smlouva stala leta 30, a czo jest předešlého toho nezdvíjhá, ale poté smluvie tuto jest jizdu a myslivost ucnil, a po záповědi. Neb i on Othmar na tu záповěď zajímal dobytky a on také zase i šafář zbit jest, ješto i proe také se tuu smluvau bránil proto jemu to vystascziti nemohlo.

Tu jeho milost pan pan Zdislav Berka z Dŕbe na Lipé a Zakupy Najvyšší hofmist království ceského a margkrabstvi hornich lužnicz lanafoit. pany a vladykami krále jeho milosti raddami vyslyševši pŕhon. Odpor smluvu, svědky, záповěď, a psanij Nalez předešlý, a s obustran převedený, a vto vše všetsko nahledše a pilnie rozvažievše taktó ottom nalezati zaczil jest Piran Kapaon Janovi Sthmarovi lethá etc. 29 ucnil jest smluvu mezi týmz Piranem Kapaunem a panem Othmarem smlauočí s Petrem Holým z Chrastu a panem Žateczkým z Vejkrštorfu o ti všeczky veczi ktore jsau se mezi nimi zběhli před tauž smluvau bezevsi minky lethá že tricately učiněna sa ti se jest neprokazalo, aby on Piran Kapaun poté smluvě kdy jakž záповěď jine podle poczádku práva sa temuz Janovi Othmarovi urczil i z těch přičiny dáová se témuž Janovi Othmarovi za právo tak že jemu Piranovi Kapaunovi tau pokutau v pŕhony položenau povinnovat nenij dal památně actum feria sexta Tiborci anno 1535.⁹³

Velice častý byl pŕhon pro provozování myslivosti na žalobcových statcích pod záповědí. Aby mohla být naplněna tato skutková podstata, musel vlastník pozemků výslovně listinou myslivost na svých pozemcích zakázat. Na této listině musel být podpis jak jeho tak dvou svědků. Když se tak stalo, byla naplněna skutková podstata článku 537 zemského zřízení

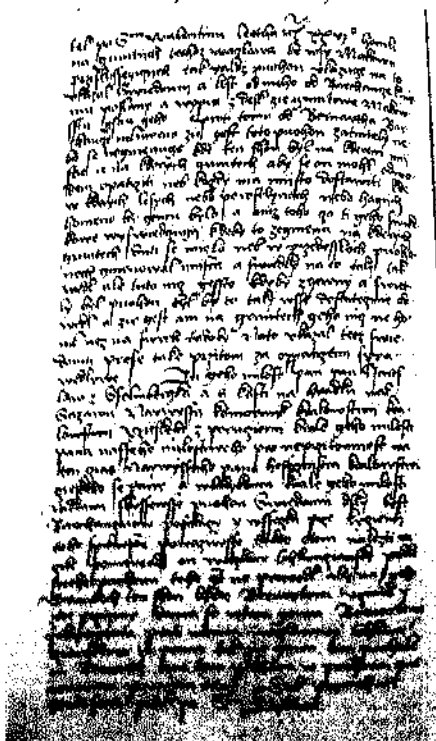
⁹³ NA, KS, kn. inv. č. 154 fol. 165r - 165v

z roku 1500. Jedním z případů půhonu pro honění zvěře přes záповeď je výše citovaný půhon Pirana Kapouna.

Velice zajímavá je skutečnost, že ve všech půhonech bylo požadováno zaplacení pokuty 50 kop grošů českých. Tato pokuta byla stanovena zemským zřízením z roku 1500 jen v článku 537. Ostatní články stanoví jiné pokuty, ale ve skutečnosti se zřejmě bez ohledu na výši pokuty stanovené zemským zřízením pohánělo vždy z 50 kop grošů českých.

Komorní soud o vině žalovaného rozhodl z 47 případů pouze v 10 případech. Součástí těchto rozhodnutí byla i výslovně uložená povinnost zaplatit straně žalující shora uvedenou pokutu viz. půhon Adama Zilvara z Pilínkova. Devět případů skončilo vynesemím kontumačního rozsudku. Nejčastěji soud dospěl k nevině obžalovaného jako v tomto půhonu Václava Chlumančského:

„Věc przi kteraz jest mezi statecnym Václavem Chlumčanským z Přestavok puovodom z jedné a

Bernartem z Boršov pohnaným na straně druhé. Kdež jež týž Václav vinil z padesáti kop grošův českých pokuty jemu Vaclavovi od nieho Bernarta podle zřízení zemského propadené a to proto zie jsu lidé jeho Bernartovi z rozkazanj jeho zajice s tenaty nocznie po svatém Valentinu letha.... honili na gruntiech téhož Václava ke vsi Makov příslušejícziech tak jakož puohon ukazuje na to vzkazal svedomij a list od nieho od ... k niemu poslaný a výpis z desk zie gruntové Makovski jsau jeho. Proti tomu od Bernartha Barchancze? mluveno zie jest ten shon byl na ktere mieste a na kterých gruntech aby se on mohl odvodem opatriti neb každý má miesto dostávati, kde v kterých lesích nebo porostlinách nebo hájích honěno by jemu bylo a aniž toho czo ti jeho svědkové vysvědczují kdyby to zejména na kterých gruntech diti se mielo neb v předelých puohonech jmenoval místa a sviedky na to taky

Obr.č.17 Text půhonu Václava Chlumčanského

tak vedl, ale tuto nicz ješto, kdyby zjevný a světlý byl puohon byl by to taky vše dostatečně odvedl a zie jest ani na gruntech jeho nicz nehonil nez na svých tato by Nato ukazal tež svedomij prose také přitom za opatřeníj spravedlivé. Tu jeho milost pan pan Jaroslav z Šelmberka a z Kosti na hradu nad Sázavou nejvyšší komorník kralovstvij českého z poruczenstvij krále jeho milosti pana našeho

milostivého pro nepřítomnost na ten cziar nejvyššího pana hofmistra královsti czeského se panu a vladykovi krále jeho milosti radami slyševoše puohon svědomij dsky list Barchanczov? poselati i všeczka pře ... toho spilnosti považivoše takto o tom nalezti raczili ponievadž i on Václav Chlumczanský podle svého puohonu toho jest neprovedl, aby na jeho gruntech ten shon lidé Bernartovi učinili. I z té přičziny dává se v tom jemu Bernartovi, pohnanému, proti němu Václavovi Chlumczanskému za právo tak, že jemu tím puohonem on Bernart, ani tou pokutou v puohonu jmenovanou povinen není. Dal památně stalo se v pátek po svatém T.⁹⁴

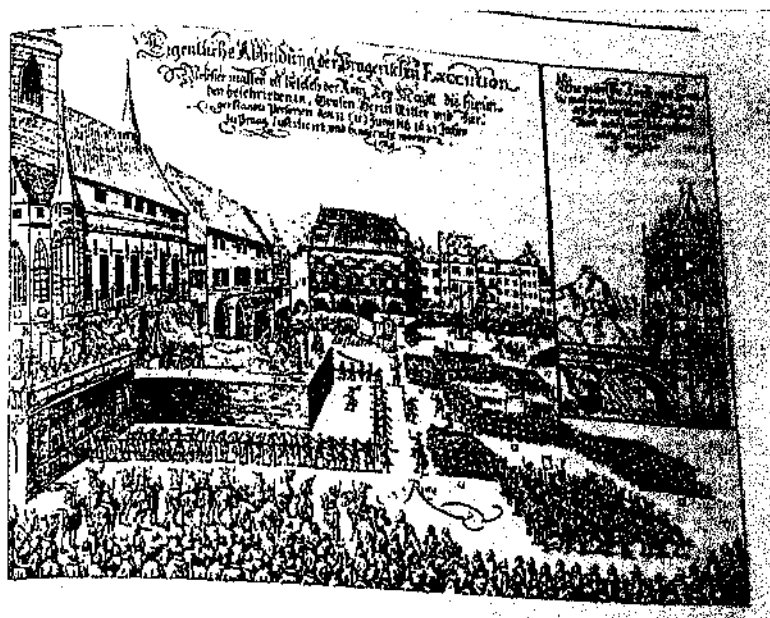
V jednom případě skončil soud ve prospěch žalované strany z důvodu neuvedení času spáchání údajného deliktu. Ve dvou případech vyhrála žalovaná strana spor díky rozporu mezi pûhonem a výpovědmi svědků. Jeden případ skončil výhrou žalované strany z důvodu, že žalobce nevyslal k žalovanému posly s dotazem, jestli jeho poddaní jednali na jeho příkaz nebo bez jeho příkazu. Tato rozhodnutí komorního soudu ukazují, že již v 16. století soud skutečně spor posuzoval.

⁹⁴ NA, KS, kn. inv. č. 179 fol. 75r - 75v

2. 3. DELIKT PYTLÁCTVÍ V ABSOLUTISTICKÉM PŘÁVU

2. 3. 1. DELIKT PYTLÁCTVÍ V OBNOVENÉM ZŘÍZENÍ ZEMSKÉM

Napětí mezi katolickým rodem Habsburků⁹⁵ a protestantskou většinou obyvatelstva českých zemí vyústilo roku 1618 v třetí pražskou defenestraci. V následujícím roce byl na generálním sněmu sesazen z trůnu Ferdinand II.⁹⁶ a novým králem zvolen Fridrich Falcký⁹⁷. Ferdinand II. porazil stavovská vojska 8. 11. 1620 v bitvě na Bílé hoře. Po tomto vítězství následovaly velké perzekuce vůči stavům a jejich starodávná práva, která byla potvrzena předchozími panovníky, byla zrušena. Tyto politické změny a posílení pozice Habsburků na českém trůnu, umožnily vydat nový zákoník roku 1627 pod názvem Obnovené zřízení zemské dědičného našeho království Českého⁹⁸ jehož jedna část nazvaná „O myslivosti“ obsahuje ustanovení o deliktu pytláctví v člancích Q. XLVIII. až Q. LVII.⁹⁹

Obr. č. 18 Poprava českých pánů na Staroměstském náměstí

Článek Q. XLVIII. stanoví obecný zákaz výkonu myslivosti na královských gruntech pro všechny stavy. Demonstrativně vymezuje různé způsoby myslivosti: s chrty, krahujci, jestřáby, s ručnicemi, tenaty, sítěmi,... Pro případ, že by se někdo dopustil myslivosti na královských gruntech, byla stanovena pokuta 100 kop grošů českých za každý takový čin.

⁹⁵ Habsburkové nastoupili na český trůn roku 1526 a vládli až do roku 1918.

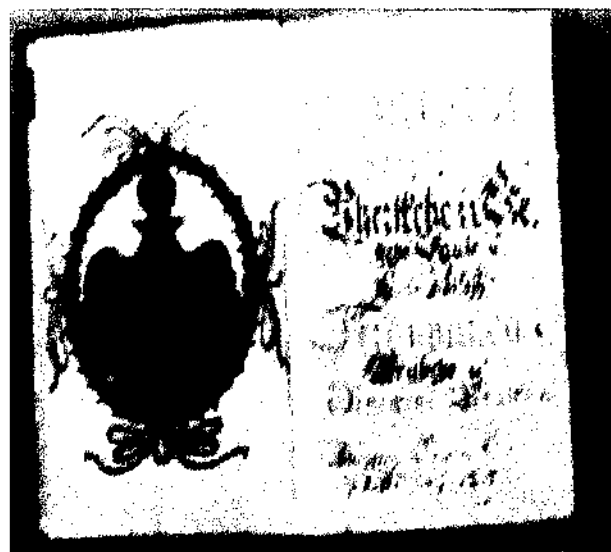
⁹⁶ Nastoupil na trůn po smrti císaře Matyáše II., kterým vymřela rakouská větev Habsburků. Vládl v letech 1621 - 1637.

⁹⁷ Někdy nazývaný zimní král. Vládl jen jeden rok, a to 1620.

⁹⁸ Zřízení moravské bylo vydáno až o rok později roku 1628.

⁹⁹ Jireček, H.: Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého, Praha 1888

Článek Q. XLIX stanoví postup při obesílání těch, kteří byli při myslivosti přistiženi. Královský hejtman měl povinnost toho, koho přistihl, okamžitě obeslat před menší soud zemský. Také stavové mohli obeslat před soud ty, které přistihli při myslivosti. Tyto případy měli být souzeny přednostně před ostatními případy. Když někdo potřeboval, aby u soudu svědčili služebníci nebo poddaní jiného pána, tak měl právo požádat jejich pána, aby mohli u soudu svědčit. V listu, kterým bylo žádáno o svědectví těchto služebníků, byla také stanovena pokuta pro případ, že by jejich pán odmítl povolit svým služebníkům vypovídat. Požádaný pán byl povinen, pod hrozbou pokuty, dovolit svědectví svého služebníka. Kromě cizích sloužících a poddaných mohli požádat i jiné pány o svědectví a tito páni byli povinni vypovídat také pod hrozbou pokuty.

Obr. č. 19 Titulní strana obnoveného zřízení zemského

Článek Q. L. se týká poddaných. Pokud poddaný přistih cizího pána při pytláctví, mohl ho z pytláctví u soudu usvědčit. Tento pán, který mohl být usvědčen poddanými, nesměl poddané bít ani jim vyhrožovat jinými tresty. Pokud by se při soudním řízení prokázalo, že poddaným přesto hrozil trestem nebo jim fyzicky ublížil, měl být za to potrestán. Trest volil soud podle závažnosti způsobu nátlaku.

Poddaní mohli lovit na pánových pozemcích, pokud jim to jejich pán na svých pozemcích výslovně dovolil. Kdyby byli přistiženi při lovu na cizích pozemcích, mohli být okamžitě zadrženi. O jejich trestu mohl rozhodovat král, ale většinou rozhodovali místodržící. Trest ukládali podle závažnosti činu, kterého se poddaný dopustil.

Článek Q. LI. chrání ty, kteří při honu s chrty, jestřáby překročili hranice svých gruntů v loveckém zápalu při honění zvěře pocházející z jejich gruntů. Ten, kdo byl při takovém

honění přistižen, musel prokázat, že se omylem dostal na cizí pozemky a že zvěř, kterou honí, pochází z jeho pozemků. Pokud toto prokázal, nebyl povinen platit pokutu.

Článek Q. LII. dovoluje provozování myslivosti na královských gruntech těm, kterým byly výsady k jejímu provozování uděleny předky císaře Ferdinanda II. Tyto výsady musely být znovu Ferdinandem II. potvrzeny.

Článek Q. LIII. zakazuje všem stavům a ostatním děláni jam na černou a červenou zvěř, na velkou a malou zvěř. Tyto jámy nesměly být budovány jak na královských gruntech, tak na soukromých gruntech. Povoleny byly jen jámy na vlky a lišky. Staré jámy měly být zasypány. Pokud nebyly staré jámy zasypány nebo byly vyhloubeny nové, hrozila pokuta 25 kop gr.č., ze které měla polovina připadnout do královské pokladny a polovina udavači.

Článek Q. LIV. stanoví pro sedláky zákaz držení tenat na zajíce a jiných tenat. Sedlák nesměl tenata užívat ani na gruntech svého pána, jestliže k tomu neměl výslovné povolení od svého pána. Pokud byl sedlák obžalován před svým pánem z držby tenat a neprokázal, že má povolení nebo výsadu tato tenata držet, byl jeho pán povinen mu přikázat, aby tenata vydal tomu, kdo ho obžaloval. Pro případ, že by pán svému sedlákovu nepřikázal tenata vydat, mohl být sedlák obeslán před komorní soud ze 100 kop gr.č. Pokud byla prokázána oprávněnost obeslání, získal 100 kop gr. č. ten, kdo sedláka obeslal.

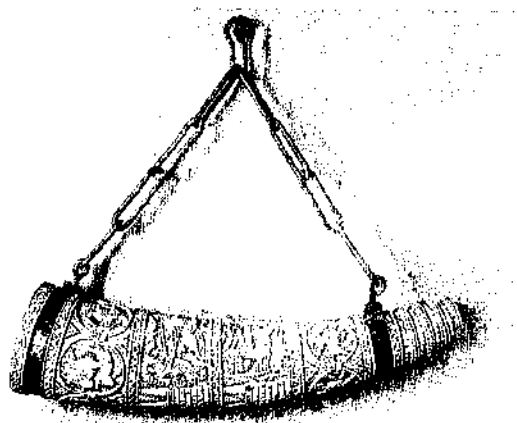
Článek Q. LV. upravuje lovení na cizích gruntech. Když byl někdo přistižen nebo později usvědčen z nočních shonů či posedů na malou nebo velkou zvěř, tenat na cizím pozemku, byl povinen tomu, na jehož pozemcích lovil, zaplatit pokutu 100 kop gr.č. Vedle pokuty mohl vlastník pozemku zabavit tenata a zadržet lidi, kteří pomáhali při lovu na jeho pozemku, pokud nebyli stavu rytířského. Tyto lidi mohl držet do doby, než mu každý zaplatil 10 kop gr.č.

Článek Q. LVI. opravňuje příslušníky všech stavů k provozování myslivosti na vlastních pozemcích, dokonce i stav městský. Sedlákům zakazuje provozování veškeré myslivosti. Sedlákům mohl být jejich pánem povolen pouze lov drobných ptáků, který bez tohoto

povolání nemohli provozovat. Pokud by se sedlák dopustil myslivosti a bylo mu to prokázáno, měl být na dva týdny zavřen do vězení.

Článek Q. LVII. upravuje návod k pytláctví. Pokud byl návodce usvědčen z návodu k provozování myslivosti na cizích pozemcích měl zaplatit stejnou pokutu jako pachatel.

Tento článek dále určuje způsob jakým měl být stanoven zákaz myslivosti cizím na vlastních gruntech. Tento zákaz musel být proveden stejným způsobem, jakým se zakazovalo pasení cizího dobytka na vlastních gruntech.

Obr. č. 20 Roh ze svatovítského pokladu

zemské zakazovalo obyvatelům měst opustit města se zbraní, pokud k tomu neměli zvláštní povolení. Tento zákaz se nevztahoval na měšťany. Stejný zákaz platil i pro poddané šlechtu, kteří pokud chtěli nosit zbraň, museli k tomu mít zvláštní povolení svého pána. Páni a měšťané mohli na svých pozemcích zbraň nosit. Také ve zvláštních případech ohrožení království nebo chytání zločinců mohly být zbraně po tuto výjimečnou dobu použity a poté měly být okamžitě uloženy. Poddaným hrozilo v případě nedodržení tohoto zákazu až půlroční vězení. Pánům hrozila pokuta 100 kop gr.č. při neoprávněném nošení zbraně.

Jedním z trestů ukládaných pytlákům bylo vězení. Z něho mohli být předčasně propuštěni, pokud slíbili před soudem, že už se pytláctví nikdy nedopustí. Tento svůj slib museli také písemně podepsat. Příkladem tohoto slibu je revers podepsaný pytlákem z Velkého Bělče po téměř tříletém vězení:

„ Já Jiří Sstama, dědičný poddaný JMCské, k panství Pardubskému náležející, přiznávám se tímto listem rukou mou vlastní podepsaným, jenž revers sluje:

Tak jakož jsem za příčinou střelení a Janu Dyringerovi, někdejšímu JMCské rychtáři města Hradce Králové n. L. dodávání zvěří JMCské do vězení se dostal, v němž tři léta méně neděl desíti zůstal, teď posléze pak takového spravedlivou výpovědí od magistrátu Staroměstského vynešenou proti tomuto reversu osvobozen jsem. Vedle čehož **moci tohoto listu slibuji a se zavazuji, předně že do své nejdelší smrti netoliko v střelení a prodávání JMCské zvěří se opovažovati, aniž sice co jiného zcestného se dopustiti, jakož i nad kým, zolášťe pak nad těmi, skrze kteréž oznámená přečinění mé vyjeveno bylo, jak na osobách, statku, jmění jich ani sice nijakž, co by jmenováno býti mohlo, žádným nevymyšleným způsobem, jak sám osobně, tak ani skrze jiné lidi, v ničemž nejmenším slovy ani skutkem vymstivati nechci, nebudu a nemám.** Nýbrž ke všem vůbec a jednomu každému pokojně, obzvlášťe pak k vrchnosti mé představené, při kteréž se ihned ohlásiti a na JMCské gruntech panství Pardubském se živiti a zůstávati chci a mám, poslušně a poddaně se chovati připovídám. Pokudž bych pak v jednom nebo v druhém, v čemž se tuto zavazuji, tak se nezachoval, a bud'to proti milostivé (čehož mne však Pán Bůh uchovati rač) vrchnosti své, aneb komukoliv v sice jinému, jakž by na mne to provedeno a ukázáno bylo, se dočinił a prohřešil, tehďa všech dobrodiní, právních milostí, přímlyv a i summou všech a takových obran, kteréž by opatrnost lidská vymysliti mohla, se zbavujíc, beze vší milosti dle uznání bud' na hrdle neb jináče skutečně trestán býti mám. A že se podle toho všeho, jakž výše položeno je, věrně, upřímně a právě zachovati chci, rukou dáním panu rychtáři Starého Města Pražského připovídám.

Čehož dotorzuje podpis ruky mé vlastní.

Datum v Starém Městě Pražském 18. Dec. 1665.

Jiří Sstama, ručníkář¹⁰⁰

2. 3. 2. DELIKT PYTLÁCTVÍ V PODDANSKÝCH ŘÁDECH

Vedle Obnoveného zřízení zemského byly vydávány poddanské řády, které vydávala vrchnost na základě vrchnostenských práv. Tyto řády se kromě jiných věcí zabývaly také právem myslivosti. Jedním z řádů, který upravoval právo myslivosti, je poddanský řád

¹⁰⁰ AČ, XXIII, Praha 1906, str. 336 - 337

pana Jaroslava z Martinic pro panství Slanské a Plánické, který byl vyhlášen roku 1638.¹⁰¹ Myslivosti je věnován článek 50. a následující.

Článek 50. stanoví zákaz střílení zvěře a provozování myslivosti v lesích. V případě nedodržení zákazu mohl následovat trest nebo pokuta. Trestán však mohl být nejen pytlák, ale i ten, kdo o pytláčení věděl. Pokud někdo věděl o pytláctví a okamžitě to neoznámil pánovi nebo jeho úředníkovi, měl být potrestán společně s pytlákem.

Článek 51. obsahuje zákaz provozování myslivosti všemi způsoby pro všechny, tedy i pro ostatní šlechtice. Výslovně zdůrazňuje, že nikomu nebude myslivost na jeho pozemcích povolena.

Pokud by někdo viděl, že je na těchto pozemcích pytláčeno, měl to okamžitě oznámit rychtáři a konšelům. Ti pak měli spolu se svými sousedy zjistit jméno pytláka. Byly stanoveny dva různé postupy podle toho, zda byl pytlák pánem, rytířem nebo prostým člověkem. Když byl pytlákem šlechtic, měl být z pytláctví usvědčen a jeho pes zadržen, byli s ním na lovu. Jméno šlechtice se mělo neprodleně oznámit pánovi nebo jeho úředníkům a měl jim být předán zadržený pes.

Pokud přistihli prostého člověka, měli zjistit jeho totožnost a poté ho zadržet a přivést na zámek. Pán z Martinic říká, jak bude potěšen, pokud jeho poddaní zadrží obyčejného pytláka a přivedou ho na zámek. Můžeme předpokládat, že za tento čin mohla následovat nějaká odměna nebo jiná výhoda pro jeho poddané.

Kdyby jeho poddaní nedodrželi jeho příkazy a pytláka nechali úmyslně uprchnout, měli být za to potrestáni nebo jim mohla být uložena pokuta.

Článek 52. zakazuje stavění číhadel na ptáky bez povolení vrchnosti. Pokud někdo číhadlo přesto postavil, hrozil mu přísný trest. Někteří lidé měli zvláštní povolení ke stavbě číhadel na něž se vázaly zvláštní povinnosti. Každý rok museli podle dohody odevzdat buď určitý počet ptáků, nebo peníze. Kromě toho museli ještě každého uloveného ptáka ukázat v panské kuchyni, jestli by se jim nehodil. V případě, že ho kuchaři nechtěli, mohli ho svobodně prodat někomu jinému. Pokud by se pánovým kuchařům líbil, měl být zaplacen.

¹⁰¹ Řád poddanský Jaroslava z Martinic z r. 1638, AČ,XXIII, Praha 1906, str. 164 - 165

Článek 53. zakazuje vodit psy do lesa a na pole. Když někdo chtěl doma mít psa, tak ho musel mít uvázaného na řetězu. Pokud by pes nebyl uvázan, hrozila pokuta jeden strych ovsu.

Při sekání luk měli poddaní dát pozor na to, aby nepoškodili bažantí nebo koroptví vejce. Kolem těchto vajec měli nechat trávu a neměli se jich vůbec dotýkat. V případě poškození vajec jim hrozil přísný trest.

Poddanský řád panství Novohradského vydaný hrabětem Janem Františkem Trautsonem roku 1636 obsahuje ustanovení o myslivosti.¹⁰² Tato ustanovení jsou oproti poddanskému řádu pána z Martinic mnohem stručnější. Myslivosti se věnuje jen článek 21 a můžeme sem zahrnout i článek 28.

Článek 21. zakazuje výkon veškeré myslivosti. Stanoví za porušení tohoto zákazu hrdelní trest. Chytání ptáků bez povolení pána bylo také zakázáno pod pokutou jedné bečky soli. Ptáci, kteří byli na čihadlech pochytní, museli být prodáni na zámek.

Článek 28. znovu připomíná povinnost utínat jednu nohu psům. Poddaní mají povinnost okamžitě svým psům jednu nohu utnout. Kdyby nohu neufali a bylo to zjištěno, museli zaplatit pokutu 2 kopy gr. č.

Také panství Měďřické mělo ve svém řádu ustanovení o myslivosti.¹⁰³ Tato ustanovení jsou velice přísná, jelikož v případě neoprávněně provozované myslivosti hrozil poddaným hrdelní trest. Pokud myslivci napomáhali poddaným při pytláčení nebo sami pytláčili, měli být potrestáni jak hrdečným trestem, tak zabavením veškerého majetku.

Kuriozitou v různých zákazech pro poddané je zákaz z roku 1681, kterým bylo zakázáno nošení zelených oděvů nepočetným lidem, ovčákům a podobné čeledi. V případě, že by nosili zelený oděv, hrozila jim pokuta 20 kop gr.č.¹⁰⁴ Tento zákaz se později opakoval v patentech panovníků.

¹⁰² Řád poddanský panství Novohradského z r. 1636, AČ,XXIII, Praha 1906, str. 141 - 143

¹⁰³ AČ,XXIII, Praha 1906, str. 93

¹⁰⁴ Chadt, Jan Evang : Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 145

2. 3. 3. DELIKT PYTLÁCTVÍ UPRAVOVANÝ PANOVNICKÝMI PATENTY

V důsledku bídy způsobené mnohaletými boji třicetileté války¹⁰⁵ narůstal počet pytláků. Panovník se snažil tomuto nárůstu pytláctví zabránit vydáváním patentů (tj. otevřených listů psaných na papíru s pečeti přitisknutou uprostřed pod textem). Tyto patenty v době třicetileté války upravovaly dvě skupiny případů pytláctví. Prvním případem bylo pytláčení civilních obyvatel na královských statcích. Druhým případem pytláctví bylo pytláčení vojáků v českých zemích během války.

Základem pro vydávání patentů bylo obnovené zřízení zemské, které nebylo v této napjaté situaci dostačující k zajištění ochrany práva myslivosti. Obnovené zřízení zemské zůstalo i nadále základem zemského práva, ale postupně bylo doplňováno, konkretizováno a novelizováno patenty. Soudy a ostatní instituce se řídily při svém rozhodování jak obnoveným zřízením zemským, tak patenty panovníků nebo vysokých státních úředníků, kteří mohli zastoupit panovníka při vydávání patentů. Také sněm vydával sněmovní usnesení upravující myslivost, ale ta neměla tak velký význam ani vliv jako patenty panovníka. Jedním ze sněmovních usnesení z této oblasti je usnesení z roku 1637, které prodlužovalo dobu, kdy bylo možné lovit černou zvěř na období od 15. září do 15. ledna.¹⁰⁶

Obr. 8. 21 Císař Ferdinand III.

Jedním z příkladů patentů z první skupiny je patent z roku 1628¹⁰⁷, kterým Ferdinand III.¹⁰⁸ pověřil lesmistry poděbradského a kolínského panství, aby dávali pozor na pytláky. Měli být v okruhu celého panství zneškodnění. Obyvatelé těchto panství byli povinni pomáhat lesmistrům při zneškodnění pytláků. Pokud by někdo nepomáhal nebo dokonce nechal pytláka utéct,

¹⁰⁵ Začala 23. 5. 1618 a skončila 24. 10. 1648.

¹⁰⁶ Chadt, Jan Evang : Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 145

¹⁰⁷ NA, Sběrka patentů SÚA v Praze č. 244

¹⁰⁸ Vládl v letech 1637 – 1657. Byl jedním z mála Habsburků, kteří měli vojenské nadání. Dokončil rekatolizaci svých zemí s kompromisnějším náhledem na náboženské uspořádání Svaté říše římské, než jaký prezentoval jeho otec Ferdinand II. Přispěl k úspěšným mírovým jednáním, která ukončila třicetiletou válku.

hrozila mu pokuta ve výši tisíce kop grošů míšeňských. Obdobný patent byl vydán i pro panství Křivoklátské roku 1637¹⁰⁹.

Dne 28. 4. 1642 vydal Ferdinand III. ve Vídni patent¹¹⁰, kterým zakazoval všem obyvatelům Českého království nosit zbraně. V případě porušení zákazu měl hrozit přísný trest. Dále zakazoval lovení pernaté zvěře a zajíců v pražských královských lesích. Tento patent se v obdobném znění opakoval roku 1646¹¹¹ pro pražské lesy. Stejný zákaz pro pražské lesy byl vydán i roku 1649¹¹².

Druhá skupina patentů mířila proti vojákům, kteří se dopouštěli pytláctví. Příkladem z této skupiny je patent z 27. ledna roku 1644¹¹³ vydaný ve Vídni. Ferdinand III. v něm zakazuje

Obr. č. 22 Císař Leopold I.

vojákům honit a střílet zvěř v lesích na panství pardubickém.

2.3.3.1. PANOVNICKÉ PATENTY V OBDOBÍ PO TŘICETILETÉ VÁLCE

Konec třicetileté války nepřinesl omezení pytláctví, naopak se pytláci dále rozmáhali, a proto se Leopold I.¹¹⁴ pokusil svým patentem zakročit proti pytlákům. Dne 12. července 1661 vydal ve Vídni zákaz střílení a lovení zvěře v okolí měst pražských.¹¹⁵ Tento zákaz mířil proti všem obyvatelům

Českého království včetně stavů s výjimkou těch, kteří měli statky v okolí měst pražských. Rozhořčení panovníka nad pytláky nám dokládá úvodní text tohoto patentu:

„.....a to v tom vzešli, že jsau vokolo Měst Pražských, rozdílňi vyššího y nižšího Stavu obyvoatele, a na díle Měšťané Pražští, Synové jich, Studenti, a jiní beze všeho Ostejchání, v Štvání a Lapání Zvěři,

¹⁰⁹ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 420

¹¹⁰ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 465

¹¹¹ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 505

¹¹² NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 520

¹¹³ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 476

¹¹⁴ Českým králem byl v letech 1657 – 1705. Za jeho vlády byli poraženi Turci u Vídně a v několika dalších bitvách, a tím se dali po dlouhých letech expanze na ústup.

¹¹⁵ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 570

myslivost provozovali. Neméně i někteří z Obecních Lidí, s dlouhýma Ručnicemi, semotam jezdili, a chodili, y s Chrty Lovčími, neb lýhavými psy..."

...pročež chvalitebným příkladem Slavných Předkův Našich Králův Českých, žádným způsobem toho dáleji šolkovati, aniž tomu přihlížeti nemíníme..."¹¹⁶

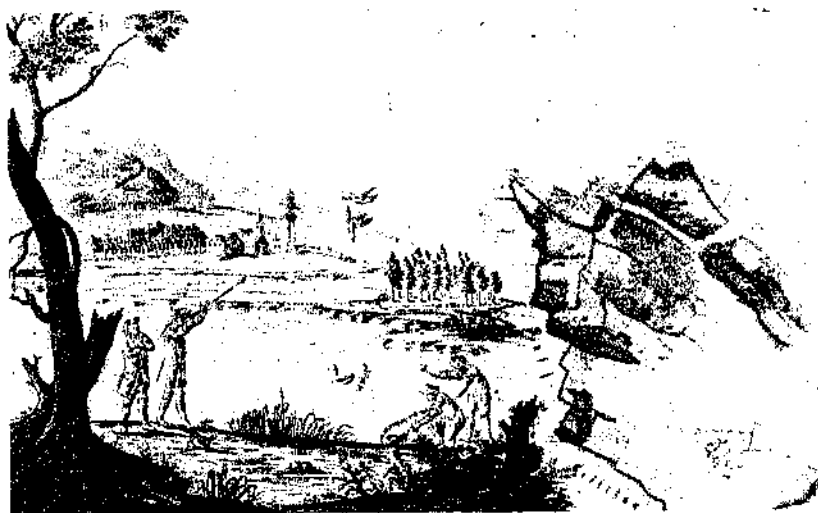
Za porušení zákazu výkonu myslivosti hrozily přísné tresty, které se samozřejmě lišily podle společenského postavení pachatele. Jednalo-li se o urozeného pytláka, mělo být zjištěno jeho jméno a neprodleně oznámeno nejvyššímu lovčímu s přesným popisem jeho činu. Obecní lidé a sluhové šlechty měli platit pokutu 100 říšských tolarů za každý jejich čin. Nebo mohli být potrestáni vězením či dokonce hrdelním trestem.

Řád poddanský pro komorní panství z roku 1681¹¹⁷ věnuje také jeden článek myslivosti. Zakazuje poddaným lov vysoké i nízké zvěře. Zdůrazňuje, že mladí zajíci nemají být chytáni a poté prodáváni. Pokud by se poddaní dopustili jednoho z výše zmíněných činů, měli být na hrdle potrestáni. Kdyby byl v obci někdo, kdo by chodil s ručnicí nebo provozoval myslivost a jiný o tom věděl, tak ho měl udat. Pokud ho neudal, čekal na něj stejný trest jako pro pachatele.

Pokud poddaný viděl osobu panského stavu po

královských gruntech jezdit nebo chodit s ručnicí či se psy, byl povinen to okamžitě oznámit na zámku a poté to dosvědčit u soudu.

Jestliže byli při provozování myslivosti přistiženi panští služebníci nebo jiní prostí lidé, měli být zadrženi a odvedeni na zámek.

Obr. č. 23 Lov vodní zvěře na Orlicku jako parergon lesního plánu

¹¹⁶ Tamtéž

¹¹⁷ Čabart, Jan: Vývoj české myslivosti, Praha 1958, str. 161

I přes neustálou snahu panovníka zabránit pytláctví se tento delikt dále rozmáhal. Důkazem může být i revers podepsaný 29. května roku 1671 v Chlumci nad Cidlinou. Pytlák Martin Karel ze Selmic, uvězněný pro střílení zvěře, byl odsouzen k podmíněnému trestu smrti a propuštěn na revers, který zněl takto:

„Já, Martin Karel ze vsi Selmic, syn Ondřeje Karla, přiznávám se skrze tento zápis od sebe danej, že proti Jeho Excelenci vysoce urozenému pánu pánu Franzovi Oldřichovi ze Vchynic a Tetova, pánu na Chlumci sem těžce zhřešil a jak z kažením, tak zabitím všelijaké zvěři v lesích Jeho Excelence nemálo škod nadělal. Pro kteréžto mé takové mnohokráté spáchané přečinění pokutu sobě učiněnou vystátí chci a ji nikterakž žádným způsobem bud' na lidech, hovadích neb gruntích Jeho Excelence mstítí se odepírám a i to také připovídám, že dle záповědi mně učiněné maje všech gruntův, lesův a téhož panství chlumeckého prázděn býti, takových gruntův, lesův a téhož panství chlumeckého se víceji nedotýkati, aniž do něho vjíti chci. A pokudž bych tomu zadosti nečinil a proti této mé přípovědi na gruntech Jeho hraběcí Excelence a Milosti k panství chlumeckému náležejících postižen byl, dávám moc, aby ráčila Jeho Excelence se mnou dle své milostivé vůle jakkoliv zacházeti, i na hrdle dáti trestati. Načež, že se toho ode mne nižádným způsobem nestane, jakž se tuto zavazuji, toho všeho tímto reversem neb zápisem svým rukoudáním právu konšelskému i také rychtářskému městu Chlumce slibující, potvrzuji. Actum toho reversu v místě radním města Chlumce při ouřadě konšelském u přítomnosti toho času pana Václava Nožíře purkmistra, pana primasa Jakuba Dusíka a jiných spoluradních toho času ten pátek po božím těle 29. Maii 1671.

A neumějíce litery psáti ani čísti, dožádal sem se na místě mém pana rychtáře mladšího Václava Drahoráda, že mne podepsal jménem mým vlastním.

*Martin Karel ze vsi Selmic, rozený syn nebožtíka Ondřeje Karla,
panství pardubskému Jeho Milosti císařské poddaný náležející“¹¹⁸*

Každý neměl takové štěstí, aby byl na základě reversu propuštěn. Jiří Vokoun byl apelačním soudem odsouzen k trestu smrti lámání kolem a vpletením. Dopustil se střílení zvěře a vraždy, proto také tak přísný trest.

¹¹⁸ Francek J.: Chlumecké hrdeční příběhy, Praze a Litomyšli 1993, str. 131

„Jménem a na místě etc. praesident a rady etc. Davše sobě tu od Jana Bernarda Hružy, panství chlumeckého hejtmána, Jiřího Vokouna při právě města Chlumce pro krádež zvěři a nad Janem Ubulem zoumyslně spáchaný mord vězením zjištěného se tejkající odeslanou žádost a hrdelní otázku spolu s inkvizitorníma spisy a dobrovolným vyznáním téhož delikventa s dostatkem přednésti, po bedlivém všeho povážení na ni toto naučení dávají a z práva nacházejí, že nadřečený Jiří Vokoun pro takové těžké přečinění své na pranýři, majíc na krku jelení rohy zavěšené, jednu hodinu státi, pak druhý den jiným ku příkladu a ostrachu zaživa zhůry dolů kolem lámán, do toho vpleten a tak do povětrí vyzdvižen býti má podle práva. Actum etc. 3. Julii anno 1697.“¹¹⁹

Velice zajímavá je pracovní náplň fořtmistra, kterou vydal hrabě Valdštejn roku 1690 na Křivoklátě pro nově jmenovaného fořtmistra. Je z ní patrné, že zvěř dělala velké škody na polích poddaných a vrchnost se jim snažila tyto škody částečně odškodnit:

„Na zvěř nejvíce, ale kromě toho také na potoky pstruhové a račí pilně dohlížet, hajné přidržovat, aby škodnou hubili, pytláky prohánět, kuchyni hraběcí v pravý čas houbami a lanýžmi zásobovat. Dále dbát, aby poddaní na svých gruntech nemýtili bez povolení vrchnosti. Jako odškodné za zvěři poničená pole jim vykazovat porostliny březové, habrové a olšové, aby je vyklučili a zoralí, a také jim zdarma povolit sběr popadavého dřeva a soušek. Dohlížeti, aby psi byli přes den ve dvořích a vesnicích uvázáni na řetěz. Kdykoliv psa za dne venku zastihne, jest jeho povinností ho zastřelit. V noci mohou být psi vypouštěni, aby dům a osení hlídali, neb jinak by zvěř všechno sežrala a poddaní by nemohli obstáti. Pastýři a ovčáci svým psů „kyje“ na hrdlo musí přivazovat, aby se jim mezi předníma nohama pletli a oni nemohli rychle běžet a zvěř uštvat-takové psy má hajný i za dne šetřiti, když jsou při stádu. Trávu na pasekách pokud ji zvěř nespotřebuje, možno sedlákům odprodat. Žaludy však a plané ovoce nesmí nikdo sbírat, aby měla zvěř dost potravy a do jiných hájenství nepřebíhala. Zvěř bude střílena jen v patřičný čas a na příkaz vrchnosti, bude vážena v zámku před písařem polesným a buď prodána rovnou v Křivoklátě, nebo nasolená do Prahy poslána. Kromě toho nařizuje se myslivci, že musí 3-4 kopy koroptví za rok sebrati. Dále vhodná místa vyhledávat, kde by čihadla zřizoval a platil čihaře, jež by ptáky, zejména drozdy a skřivany, buď do sítí neb na lep chytali a do vrchnostenské kuchyně odváděli.“¹²⁰

¹¹⁹ Francek J.: Chlumecké hrdelní příběhy, Praze a Litomyšl 1993, str. 135

¹²⁰ Dvořák O.: Tajemné stíny lesů Pytláci, loupežníci a poustevníci v Brdech a na křivoklátsku, Beroun 2002

2. 3. 3 .2. LESNÍ ŘÁD A PATENTY CÍSAŘE KARLA VI.

Otázkou myslivosti se začal znovu aktivně zabývat vášnivý lovec na habsburském trůně Karel VI.¹²¹ Jeho velkou lásku k lovu můžeme vidět již v samotných patentech proti pytlákům, kde kladl vždy největší důraz na své revíry a několikrát v nich zdůraznil, že pražské revíry mají sloužit jen pro jeho kratochvíli. Roku 1713 vydal patent, kterým stanovil přísná opatření proti pytlákům a zlodějům v českých lesích.¹²² Stejného dne 31. 8. 1713 vydal

myslivecký řád.¹²³ Tento řád je velice podrobný a rozsáhlý. Obsahuje deset článků, které jsou rozepsány na 13 stránkách.

Článek 1. stanoví pro všechny obyvatele království včetně stavů zákaz provozování myslivosti na královských statcích. Tento

Obr. č. 24 Lov Karla VI.

zákaz se nevztahoval na ty, kteří měli stará privilegia udělená předky Karla VI. Pokud by se někdo přes zákaz dopustil myslivosti, byl povinen zaplatit pokutu.

Článek 2. pojednává o vlčích jámách. Vlčí jámy byly škodlivé jak pro zvěř, tak pro dobytek a dokonce mohly ohrozit i lidi. Z toho důvodu byla vydávána sněmovní usnesení, která se zabývala vlčími jámami a stanovila pokutu 500 kop míšeňských za jejich vyhloubení. I přes

¹²¹ Vládl v letech 1711 – 1740. Byl vychováván na vídeňském dvoře svého otce pro vládu ve Španělsku, kde vymírala španělská větev habsburského rodu. Po smrti posledního španělského krále Karla II. se měl stát jeho nástupcem, ten však zemi odkázal Filipovi z Anjou, vnukovi francouzského krále Ludvíka XIV. Mladý Karel byl vyslán do Španělska, aby bojoval o své dědictví. Poslední a zásadní obrat v této válce způsobila smrt Karlova bratra císaře Josefa I. v roce 1711. Karel se jako jeho nástupce stal hlavou habsburské monarchie a císařem Svaté říše římské národa německého. Tím se však stal nepřijatelným pro stávající protifrancouzskou koalici, neboť nyní to byl on, kdo by ve svých rukách soustředil přílišnou moc. Roku 1713 uzavřela Anglie a další spojenci Habsburků s vyčerpanou Francií mír v Utrechtu. Další mírovou smlouvou v Rastattu roku 1714 ukončil svůj boj i Karel, jemuž se za rezignaci na vládu ve Španělsku dostalo několika částí bývalého španělského panství.

¹²² NA, Sbírka patentů SÚA v Praze č. 810

¹²³ NA, Sbírka patentů SÚA v Praze č. 811

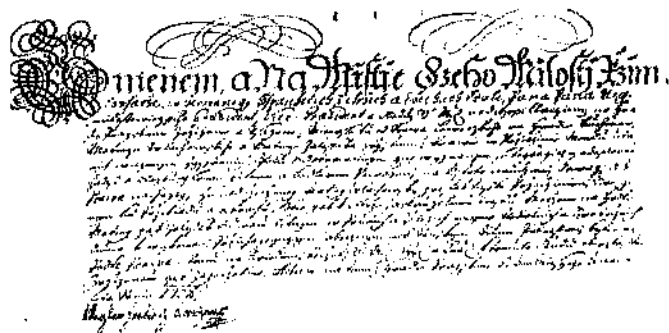
tuto pokutu nebyl zákaz hloubení vlčích jam dodržen a byly dále zřizovány. Proto myslivecký řád tento zákaz znovu opakuje. Od účinnosti tohoto mysliveckého řádu neměly být vlčí jámy stavěny a staré jámy měly být zasypány. Byla určena místa, která byla ze všeobecného zákazu vlčích jam vyjmuta. Byla jimi místa ve velikých nebo hornatých lesích. Další výjimkou byly vlčí ohrady. Tyto ohrady musely být postaveny tak, aby se do nich nedostala vysoká zvěř. Pokládání želez na zvěř, bylo také zakázáno. V případě, že by někdo položil železa nebo udělal vlčí jámu a byl dopaden, hrozila mu pokuta 500 kop míšeňských.

Když byly zakázány vlčí jámy z důvodu veřejného ohrožení, zůstal problém s vlky, kteří byli velice nebezpeční jak domácímu dobytku, tak lidem. Proto bylo povoleno, aby byly vlčí jámy vykopány na předem určených místech a tato místa musela být v celém království označena stejným způsobem, aby nemohlo dojít k nějakému neštěstí.

Místa, kde měly být vlčí jámy umístěny, musela být oznámena královským hejtmánům. Poté měla být místa hejtmany zkontrolována, zda jsou dostatečně označena podle předpisů a zaznamenána do evidence vlčích ohrad vedené kanceláří místodržitelství českého.

Železa na malou škodnou zvěř jako lišky, kuny, lasičky mohla být kladena, ale jen na předem stanovených místech. Ovšem tato železa nemohla být použita k lovu zajíců a koroptví. To bylo přísně zakázáno již patentem Leopolda I. z roku 1680.¹²⁴ V případě, že by se někdo pokusil takto chytat zajíce nebo koroptve, hrozil mu trest 22 kop míšeňských. Kdyby byl někdo již jednou dopaden a dopustil se tohoto činu opětovně, měla být jeho pokuta zvýšena.

Článek 3. zakazuje sedlákům, mlynářům, vinařům a lidem svobodným, kteří právo myslivosti nemají, nošení zbraní. Někteří poddaní potřebovali zbraň ke své obživě, a proto nebylo nařízeno zabavit zbraně všem. Do 14 dnů od vyhlášení mysliveckého řádu musely

Obr. č. 25 Potvrzení trestu smrti, vynesené buchlovským soudem roku 1778 nad Matějem Vlachovským

¹²⁴ NA, Sběrka patentů SÚA v Praze č. 811 (originální patent Leopolda I. se nedochoval, jen Myslivecký řád na něj odkazuje)

být zabaveny zbraně všem, kteří je měli v mysliveckých revírech nebo v jejich sousedství. Pokud by patrimoniální správa nebo vrchnost zbraň nezabavila, mohla jí být uložena pokuta do 200 kop míšeňských. Ti, kteří mohli mít u sebe zbraň (např. obchodníci cestující se svým zbožím), se s ní nesměli dopustit pytláctví. Pokud by se ho dopustili, hrozila jim dvojnásobná pokuta než těm, kterým bylo držení zbraně zakázáno.

Článek 4. zakazuje jakoukoliv myslivost v pražských lesích. Tento zákaz byl podmíněn zprávami, o tom že se v pražských lesích často pytláčí. Tyto zprávy velice rozlítily císaře, a proto zakázal jakoukoliv myslivost v těchto lesích, které jsou podle jeho slov vyhrazeny výslovně jen pro jeho „vyrazení a rozkoš“. Pokud by někdo v těchto lesích pytláčil, hrozila mu pokuta 300 kop míšeňských. Kdyby v nich srazil laň nebo jelena, pokuta mohla být zdvojnásobena nebo mu mohl být udělen i hrdelní trest. Mlynáři ve vzdálených mlýnech a vinaři mohli mít zbraň k ochraně svého majetku proti zlodějům.

Článek 5. se snaží zabránit kradení zvěře tím, že zakazuje od pytláků kupovat zvěř. Neměla být kupována ani na tržištích, ani v případě, že pytlák obcházel domy a zvěřinu jim nabízel. Komu by byla takto nabídnuta zvěř, měl se okamžitě snažit zjistit její původ. Kdyby někdo kupoval zvěřinu, o které by věděl, že je kradená, tak měl zaplatit pokutu 200 kop míšeňských. Pokud by neměl na zaplacení pokuty, mohl být na 3 měsíce uvězněn.

Článek 6. zdůrazňuje již dřívější zákaz, který platil pro sousedy královských revírů. Měli se zdržet lovu do tenat a lovu jiné zvěře. Zvláště zdůrazňuje zákaz lákání zvěře z jednoho revíru do druhého. K tomuto lákání byl využíván slad, vábničky a klopačky. Kdo by přes tento zákaz lákal cizí zvěř do svého revíru, byl by povinen zaplatit 50 kop míšeňských, které nebylo možné prominout.

Článek 7. zakazuje nošení zelených oděvů spolu s připevněnými mysliveckými trubičkami hiršfengry. Za nošení těchto oděvů hrozila pokuta 20 kop míšeňských nebo 4 týdny vězení pro ty, jež neměli peníze.

Článek 8. stanoví postup při dozoru nad dodržováním zákazů v oblasti myslivosti. Zřizuje zvláštní soud s názvem Judicium delegatum, který měl rozhodovat všechny věci týkající se krádeží zvěře a podobných činů. Každý takový případ měl být předán tomuto soudu k vyšetření. Judicium delegatum měl o případu rozhodnout a toto rozhodnutí zaslat buď krajskému hejtmanu, nebo městu. Ty měli poté okamžitě vymoci uloženou pokutu. Náklady, které vznikly v souvislosti s vyšetřováním a rozhodnutím, měly být přičteny k výši pokuty a spolu s ní vymoženy.

Článek 9. nařizuje, aby se všichni řídili patenty o pytláctví, které měly zamezit krádežím zvěře. Karlu VI. dělalo největší starosti, že díky pytlákům má málo zvěře ve svých revírech, a to mu znesnadňuje jeho vlastní hony.

Článek 10. stanoví postup při zadržení pytláků. Když byl nějaký pytlák přistižen, měl být

okamžitě zadržen a předán nejvyššímu lovcímu. Poté měl být do dvou dnů od zadržení předán k nejbližšímu hrdelnímu soudu. Ten měl věc vyšetřit a zaslat Judiciu delegato k posouzení.

Přes přísné postihy proti pytlákům se pytláctví stále více rozmáhalo. Nemůžeme se tomu ani divit vzhledem k stále narůstající vrchnostenské myslivosti a s ní spojeným škodám na poddanských polích. Také se v této době stále více zvyšoval selský útlak a s ním rostoucí nenávisť k utlačovatelům.

Obr. č. 26 Titulní strana patentu Karla VI. z 15. února 1726

Velice často páchaly pytláctví tlupy tuláků. Z toho důvodu Karel VI. ve své snaze zabránit pytláctví vydal dne 15. 2. 1726 patent proti pytlákům.¹²⁵ Tento patent stanoví přísné postihy pro pytláky. Rozlišuje několik druhů pytláků. První druhem pytláků byli pytláčtí tuláci, kterým měla být při prvním přistižení vypálena písmena WR¹²⁶ a měli být vypovězeni ze země. Druhou skupinu tvořili domácí

¹²⁵ NA, Sběrka patentů SÚA v Praze č. 965

¹²⁶ Tento cejch označoval, že jsou pytláci (písmeno W je počáteční písmeno slova die Wild-Dieberen - pytlák) a že jsou vypovězeni ze země (písmeno R je počáteční písmeno latinského slova relegatio - vypovězení).

pytláci, kterým bylo vypáleno písmeno W¹²⁷ a byly jim uloženy nucené práce. Poslední skupinu tvořili usedlí lidé, kteří měli nejmírnější trest. Byly jim uloženy jen nucené práce a nebyl jim vypálen žádný cejch.

Při druhém přistižení se situace všech tří skupin zhoršovala. Nejlépe dopadli při druhém přistižení usedlí pytláci, kteří museli stát tři tržové dny s parohy na pranýři. Tuláci a domácí pytláci byli trestáni mnohem přísněji. Byla jim vypálena písmena WG¹²⁸ a byli posláni pracovat na galeje nejméně na tři roky.

Při třetím přistižení byl trest nejpřísnější pro tuláky, kterým byl uložen trest smrti. O něco mírnější trest byl určen pro druhé dvě skupiny, kterým sice nebyl uložen trest smrti, ale trest nucených prací v délce 12 let.

Výskyt pytláctví se nesnížil ani přes neustále vydávané zákazy a zpřísněné tresty. Karel VI. tedy vydal 16. 8. 1732 rozsáhlé nařízení k zamezení pytláctví. Velký nárůst pytláctví a problémy, které

s ním souvisely nám vysvětluje sám Karel VI.

Obr. č. 27 Poslední strana s pečeti patentu Karla VI. z 16. srpna 1732

v preambuli tohoto nařízení, kde říká:

.....táž myslivost se tak zmáhá, že takuěř žádný z Našich též vrchnostenských Myslivcův, když dle své povinnosti Revíry prohlížeti chtějí, víceji s životem jisti nejsou, nýbrž vždy v nebezpečnosti pozůstávají, aby od Pytláříův zastřeleni, neb jinač o život připraveni nebyli. Též přijímání a skrejvání zvěře tak jest zmohlo, že takové jak v městech, tak v krajích téměř od jednoho každého duchovního a světského stavu se provozuje.“¹²⁹

Toto nařízení potvrzuje předchozí předpisy z roku 1713 a 1726. Je členěno do 25 článků na 15 stranách:

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ Tento cejch označoval, že jsou pytláci písmeno W a že jsou odsouzeni ke galejním pracím písmeno G.

¹²⁹ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 1050

Článek 1. určuje období, ve kterém bylo povoleno lovit určité druhy zvěře, např. jelena mohli být loveni od Svatého Jana Křtitele do Svatého Michala archanděla. Pro případ, že by někdo určenou zvěř lovil v jiných obdobích, byly určeny tyto pokuty: 400 kop míšeňských za ulovení jelena nebo laně, 200 kop míšeňských za černou zvěř a 50 kop míšeňských za srnu. Pokud by byli přistiženi na cizím pozemku s honičími psy, museli zaplatit 300 kop míšeňských. Nebo mohli být na přiměřenou dobu vsazeni do vězení, když neměli na zaplacení pokuty. Vrchnost nemohla být v tomto případě vsazena do vězení, ani když neměla na zaplacení pokuty.

I vrchnost však mohla být v určité situace vsazena do vězení, a to pokud svým myslivcům a poddaným přikázala nebo dovolila lovit zvěř proti výše stanoveným zákazům. Poté mohla být vrchnost vsazena na tři týdny do vězení a při druhém přistižení na šest týdnů. Bylo pro ni připraveno speciální vězení u královského úřadu. Nebo jí mohlo být pozastaveno právo myslivosti na jejích pozemcích po dobu půl roku nebo roku.

Článek 2. se týká vlčích jam. Měly být zasypány všechny vlčí jámy kromě míst, která nebyla přístupná, a kromě vlčích ohrad. Pokládání ručnic a ličení želez na vlky bylo také zakázáno. Kdo by udělal vlčí jámu nebo by položil železa, musel zaplatit pokutu 500 kop míšeňských. Protože vlk byl velice nebezpečné zvíře a mohl

Obr. č. 28 Štvanice na zvěř v polovině XVIII. století

ohrozit jak lidi, tak i domácí zvířata, byla snaha jej vyhubit. Karel VI. stanoví podrobný popis vzhledu vlčí jámy, které povolil vybudovat jen na určitých místech. Měly být celé ohrazené pouze s jedním vchodem, tento vchod měl být nízký, aby se do něj nemohla dostat vysoká zvěř. Měly být označeny znamením jednotným pro celou zemi. Vrchnost měla povinnost oznámit královskému hejtmanu, kolik vlčích jam má na svých pozemcích a jejich přesné umístění. Také měla odůvodnit jejich nezbytnost. Hejtman měl zkontrolovat, jestli jsou tyto jámy zhotoveny přesně podle příkazu krále a zda jsou v těch místech potřebné.

Článek dále povoluje líčení želez na malé domácí škůdce jako byly lišky, kuny, jezevci. Toto povolení platí jen pro domy a jejich okolí. Přísně zakazuje líčení těchto želez na vinicích a v pražských revírech. Za líčení želez mimo dovolená místa měla být uložena pokuta 20 kop míšeňských.

Kdyby někdo přes pokutu, kterou už zaplatil, dál pokračoval v porušování zákazu výše stanovených, měl mu být udělen přísnější trest podle závažnosti jeho činu. Judicium delegatum měl určit tento trest podle svého uvážení. Karel VI. tedy věřil v odbornost a uvážlivost tohoto speciálního soudu, když ponechal stanovení trestu jen na jeho uvážení.

Článek 3. napomíná všechny, aby nelovili v královském pražském revíru. Na základě zpráv Karel VI. zjistil, že nejen poddaní, ale i měšťané a šlechtici v jeho revíru loví. Proto Karel VI. znovu opakuje dřívější zákazy lovu v pražských revírech, které byly vyhrazeny králi k jeho zábavě. Kdo by lovil v tomto revíru, byl povinen zaplatit pokutu 300 kop míšeňských.

Článek 4. poučuje stavy o tom, že si mají hledět svých revírů a nedovolit poddaným lovení s tenaty. Toto poučení platí hlavně pro ty, jejichž pozemky sousedily s revíry krále. Stavům ponechává jejich staré právo myslivosti na jejich vlastních pozemcích.

Zakazuje lákání zvěře do cizích revírů. Lákalo se pomocí klekání, sypání sladu a jiných způsobů vábení. Za toto převádění zvěře do cizích revírů, hrozila pokuta 50 kop míšeňských.

Článek 5. se snaží zabránit kradení zvěře tím, že zakazuje kupovat zvěř od pytláků. Neměla být kupována ani na tržištích, ani v případě, že pytlák obcházel domy a zvěřinu jim nabízel. Komu by byla takto nabídnuta zvěřina, měl se okamžitě snažit zjistit její původ. Jelikož lidé tento již dřívější zákaz nedodržovali, bylo v této oblasti nařízení rozšířeno. U každé zvěřiny, která byla do města přivezena, musel být prokázán její původ. Původ zvěřiny byl prokazován na základě vysvědčení, které musela kancelář vrchnosti nebo myslivec poddanému vydat v případě, že chtěl ve městě oprávněně prodávat zvěřinu.

Článek 6. se vztahoval k předchozímu článku. Pokud by někdo zvěřinu bez vysvědčení prodával a byl přistižen, měla mu být zvěřina zabavena a prodána. Výtěžek měl být poté

rozdělen. Polovina získané sumy připadla tomu, kdo zjistil, že zvěřina je prodávána bez vysvědčení, a druhá polovina připadla soudu Judiciu delegatu.

Článek 7. se zabývá případem, kdy pytláci skrývali svůj úlovek u hospodských. V některých případech stačilo, aby pytláci vypili několik piv v hospodě, a hospodský jim zvěřinu okamžitě schoval. Pojezdni na silnicích měli takové případy vypátrat a zabránit jejich dalšímu výskytu. Když byl nějaký hospodský nachytán při přijímání zvěře od pytláka, mělo to být okamžitě oznámeno královskému úřadu a poté případ předán Judiciu delegatu.

Článek 8. přikazuje do 14 dnů od vydání tohoto řádu zabrat všechny pušky sedlákům, mlynářům, vinařům a svobodným. Tyto zbraně měly být pobrány jak na územích patřících králi, tak i na územích patřících panstvu. Pro ochranu jejich majetku byla povolena střední karabina. Kdyby se dopustili pytláctví s povolenou zbraní, měla jim být uložena dvojnásobná pokuta a mohli ještě být trestáni i tělesným trestem v závislosti na závažnosti jejich činu.

Článek 9. se týká případu, kdy vrchnost nebo správce nedodrželi zákaz nošení zbraní u poddaných. Pokud by vrchnost nebo správce věděli, že poddaný má zbraň, a tu zbraň mu tajně dovolili, tak byli povinni zaplatit pokutu 200 kop míšeňských. Pro držení zbraní na svobodných silnicích se mělo dále používat Obnovené zřízení zemské, oddíl o ručnicích a zbraních. Pokud by se ten, komu bylo povoleno nosit zbraň, dopustil pytláctví, hrozila mu dvojnásobná pokuta a dvojnásobný tělesný trest. Výše pokuty a závažnost trestu se určovala podle stavu pachatele a také podle závažnosti jeho činu.

Článek 10. zakazuje nošení zelených oděvů. V celém Českém království je mohla nosit jen vrchnost a myslivecký personál. Pro případ nošení zelených oděvů přes zákaz byla určena pokuta 12 kop míšeňských.

Článek 11. stanoví pro myslivce a hajné povinnost složit předepsanou přísahu.

Článek 12. stanoví tresty pro pytláky. Jelikož dřívější pokuty a tresty nebyly pro zabránění pytláctví dostatečné, byly v tomto nařízení zpřísněny. Pokud byl při krádeži zvěře přistižen bezdomovec, tulák, osoba vypovězená od vrchnosti, cizozemec nebo myslivec, kteří byli při krádeži zvěře přistiženi, hrozilo jim vypálení písmen W a R. Dále museli podepsat hrdelní revers a byli vypovězeni ze země.

Článek 13. stanoví tresty pro poddané. Pokud se pytláctví dopustil sedlák nebo poddaný, bylo důležité, po kolikáté byl přistižen. Při prvním přistižení byl trest mírnější. Hrozila mu nucená práce v délce 3 měsíců a při trhu byl postaven na pranýř s parohy nad hlavou.

Článek 14. určuje trest vymrskání z království pro již dříve přistižené a poté vypovězené myslivce a tuláky, kteří podepsali revers a byli znovu přistiženi při pytláctví.

Pokud se podruhé dopustili stejného činu poddaní nebo sedláci, byli vypovězeni z Českého království. Před tím museli ještě podepsat revers a zaplatit satisfakci.

Článek 15. stanoví, že kdyby byli dříve vypovězení myslivci a tuláci přistiženi při pytláčení potřetí, hrozil by jim trest smrti.

Poddaným hrozilo při třetím přistižení vypálení písmen a vymrskání ze země.

Článek 16. upravuje čtvrté přistižení. Pokud byli poddaní přistiženi počtvrté, hrozil jim stejný trest jako tulákům při třetím přistižení, a to smrt.

Článek 17. se týká měšťanů. Kdyby byl při pytláčení přistižen měšťan, hrozil mu trest vězení při skromné stravě nebo pokuta. Roli v tom, jaký trest nebo pokuta bude udělena, hrálo postavení měšťana. Také mu hrozilo odebrání měšťanských práv.

Článek 18. upravuje případ, kdy delikt pytláctví nebyl jediným proviněním a pachatel se dopustil také jiného činu. Pro tento případ měl být pro stanovení trestu použit Trestní zákoník Josefa I. z roku 1707 (Constitutio criminalis Josefina). Tento zákoník měl v této době spíše podpůrný charakter pro zemské právo. Základem zemského práva zůstávalo stále Obnovené zřízení zemské.

Článek 19. stanoví tresty pro ty, kteří ukradenou zvěř schovávali a přijímali. Každý, kdo přijímal a schovával ukradenou zvěř, bez ohledu na jeho povolání, dokonce i duchovní, mohl dostat pokutu. Kdo by se tohoto dopustil, musel zaplatit 200 kop míšeňských. Pokud neměl na zaplacení měl mu být uložen jiný trest podle jeho společenského postavení a podle věci, která byla schována nebo přijata. Při druhém přistižení měla být uložena dvojnásobná pokuta.

Článek 20. stanoví všem měšťanům, hospodářům a jiným lidem, kteří přijímají a skrývají zvěř, povinnost zaplatit pokutu. Tuto pokutu měli platit výběřím. Duchovním měla být

sebrána temporalia¹³⁰, a pokud je neměli, mohly jim být zabaveny důchody nebo statky. Kdyby se nepodařilo vymoci z duchovních pokutu, mělo se o tom učinit oznámení králi.

Obr. č. 29 Plánek bažantnice Nesviny na panství Lnáře

Článek 21. stanoví způsob zadržení osob podezřelých z pytláctví. Pokud se osoba podezřelá z pytláctví objevila v hospodě nebo někde jinde se zbraní nebo beze zbraně, byl hospodský nebo hospodář povinen toto

okamžitě oznámit své vrchnosti. Rychtář nebo jiný úředník se měl této osoby zeptat na to, odkud je, kam jde, jestli má nějaké povolení apod. Pokud měl u sebe podezřelý zbraň, muselo být zjištěno, jestli je v souladu s Obnoveným zřízením zemským oprávněn zbraň nosit. Když měl u sebe pytle, které byly využívány k pytláčení, nebo dokonce měl u sebe zvěřinu a nemohl hodnověrně dokázat její původ a důvod, proč ji má u sebe, a pokud byl již dříve ze stejného důvodu trestán, měl být zadržen. O jeho zadržení měla být dána zpráva královskému úřadu. Pokud by byly v místě, kde byl pytlák zadržen, vrchnostenské revíry, měl být pytlák předán vrchnosti, aby ho vyslechla. Poté měl být předán Judiciu delegatu, aby rozhodl o jeho případu.

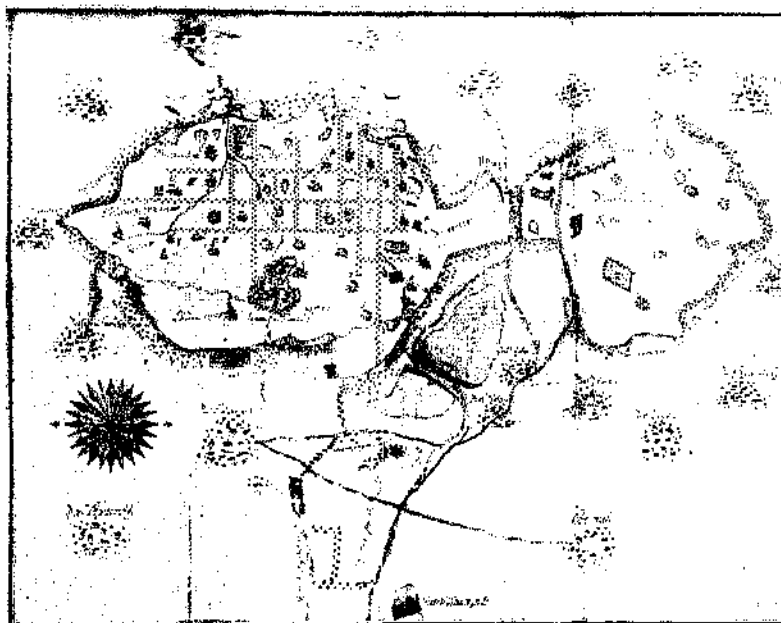
¹³⁰ Světská práva a důchody spojené s duchovní funkcí katolických duchovních.

Článek 22. stanoví postup při chytání pytláka myslivcem. Pokud myslivec pytláka nebo jeho schovatele našel v revíru nebo ho mimo něj viděl, měl slušně požádat toho koho potkal o pomoc při zadržení pytláka, pokud by na to vlastní lidé jeho vrchnosti nestačili. Kdyby pytlák utekl z revíru a odešel na cizí grunt, mohl ho myslivec spolu s ostatními na tomto cizím gruntu obklíčit. Sousedé a dokonce i stavové měli povinnost napomáhat při chytání pytláka. Kdyby schovatel oznámil, že někoho nebo něco schovává, a udal pytláka, dostal by odměnu 30 zlatých. Kdyby schovatel pytláka nevydal a pytláka dále schovával nebo myslivci odepřel pomoc, byl takový člověk povinen zaplatit pokutu, nebo ho mohl stihnout i tělesný trest.

Článek 23. řeší situaci, kdy myslivec přistihne více pytláků. Pokud myslivec v revíru přistihl několik pytláků se zbraněmi a oni se odmítli na jeho příkaz zastavit a postavili se proti němu a pokud bylo pytláků více než myslivců, nemusel myslivec počkat na první ránu, ale mohl vystřelit první. Jelikož však byla takto myslivci zastřelena řada nevinných lidí, kteří jen do lesů zabloudili z cest, měli se myslivci snažit, aby vyčkali s touto obranou. Pokud na pytláky stříleli, měli se snažit střelit je do nohou nebo do jiné části těla, aby je nezastřelili. Když myslivec někoho zastřelil a o oprávněnosti tohoto činu vznikly pochybnosti, musel hrdeční soud nebo Judicium delegatum vyšetřit, zda myslivec jednal oprávněně, nebo zda se v tomto případě provinil.

Článek 24. upravuje postup při zadržení pytláků v královských revírech. Pokud byl v královském revíru dopaden pytlák, který byl svobodný, poddaný, usedlý, neusedlý nebo panský sluha, měl ho myslivec zadržet a předat nejvyššímu královskému lovcímu (jegermaistr). Kdyby byl pytlák přistižen v soukromém revíru, měl být předán vrchnosti, která tento revír vlastnila. Poté musel být do 48 hodin předán k nejbližšímu hrdečnímu právu v případě, že myslivci neměli k dispozici vězení. Spolu se zadrženým pytlákem museli předat také důkazy. Judicium delegatum mohlo tyto případy rozhodovat ve zvláštních situacích nebo v případě, že někdo měl zájem na tom, aby tento případ rozhodovalo, pak měl být pytlák převezen do Prahy.

Článek 25. zdůrazňuje předchozí zákazy výkonu myslivosti a slibuje, že bude přísně hlídáno, zda jsou tyto zákazy dodržovány a následně postihovány. Z toho důvodu byl zřízen roku 1726 zvláštní soud, aby bylo přísněji stíháno pytláctví. Mělo být veřejně vyhlášeno, že byl zřízen tento zvláštní soud a že budou pytláci přísně trestáni. Celé nařízení proti pytlákům mělo být zveřejněno ve městech a vrchnost ho měla přečíst svým poddaným. V revírech měly být vyvěšeny tabule s varováním pro pytláky.

Obr. č. 30 Plánek sudoměřické obory polovina XVIII. stol.

Stále přísnější tresty pro pytláky nezpomalily nárůst pytláctví. Dva roky po vydání rozsáhlého patentu o pytlácích, vydal Karel VI. 23. 12. 1734¹³¹ nový patent, kterým znovu zopakoval, že císařské patenty mají být dodržovány. Nařídil pokutu 200 kop míšeňských pro ty, kteří by pomáhali pytlákům v jejich činu nebo by odsouzeným pytlákům pomohli utéct. Pokuta mohla být

v případě závažného porušení zvýšena nebo mohl být uložen těmto pomahačům i jiný trest.

2. 3. 3. 3. JUDICIUM DELEGATUM VENATICUM

Judicium delegatum Venaticum byl zvláštní soud ustanovený císařem Karlem VI.¹³² Tento soud sídlil na Pražském hradě. Řadíme jej mezi zvláštní soudy, které byly zřizovány v 18. stol. Byl zvláštním soudem pro záležitosti myslivosti. Jeho územní působnost zahrnovala celé území království Českého. Vznikl a vykonával jurisdikci na základě řádu pro myslivost z roku 1713. Měl pravomoc ve věcech krádeže zvěře a přestupků proti řádu pro myslivost. Jeho existenci můžeme rozdělit do tří etap:

¹³¹ NA, Sbírnka patentů SÚA v Praze č. 1089

¹³² NA, Sbírnka patentů SÚA v Praze č. 811

První etapou bylo období od roku 1713, kdy byl zřízen, do roku 1726. Po celou tuto dobu nebyl samostatným orgánem, ale působil jako součást místodržitelství. Tvořila jej vlastně autorizovaná komise složená z několika členů, která měla co nejrychleji vyšetřit případ a předat svůj nálezní místodržitelství. Tento nálezní nebyl rozsudkem, ale pouze jakýmsi doporučením. Místodržitelství spolu s autorizovanou komisí mělo návrh autorizované komise projednat do tří dnů a vydat společně jako *judicium delegatum* rozsudek. Tento rozsudek měli následující den poslat příslušnému krajskému nebo městskému hejtmanovi k výkonu. Proti tomuto rozsudku bylo možné odvolání přímo k panovníkovi. Členy komise vybíralo místodržitelství a panovník je schvaloval.

Druhou etapou bylo období od roku 1726 do roku 1751. Tato etapa byla zahájena patentem z 15. 2. 1726, kterým byly zpřísněny tresty pro pytláky. Aby bylo možné tvrději zasáhnout proti pytlákům, byl vytvořen samostatný soud *Judicium delegatum*. Původní komise byla rozšířena o několik přísedících a jeho působnost byla také rozšířena o projednávání netrestních přestupků proti mysliveckému řádu. Také pokud byl přestupek spáchán podruhé byl *Judicium delegatum* příslušný. Sám soud svoji působnost definoval v roce 1747 takto:

....Tento nad vejstupky proti myslivosti a krádeží jmenovaný Judicium delegatum...¹³³

Hlavní změnou bylo to, že po vyšetření případu neposílalo *Judicium delegatum* nálezní jako doporučení místodržitelství, ale samo vynášelo rozsudek, který odesílalo hejtmanům k výkonu. Tato změna měla urychlit proces při vyřešení jednotlivých případů. Nadále bylo možné odvolání proti rozsudku k panovníkovi, ale bylo omezeno. *Judicium delegatum* rozhodoval o tom, jestli bude odvolání k panovníkovi v jednotlivých případech přípustné. Vyšetřování nadále neprovádělo *Judicium delegatum* samo, ale jen ho řídilo a nechávalo si posílat protokoly z výslechů. Vlastní vyšetřování probíhalo podle postavení obviněného u hrdelních soudů v případě měšťanů a poddaných, pokud pocházel obviněný z vyšší vrstvy tak vyšetřování příslušelo krajskému hejtmanu. K urychlení vyšetřování a následnému vynesení rozsudku, jak předpokládal patent z roku 1726, nedošlo. Někdy probíhalo řízení i několik let. Vyšetřování nejvíce prodlužovala korespondence mezi *Judicium delegatum* a

¹³³ NA, Inventář k Fondu *Judicium delegatum venaticum*, str. 2

místem, kde probíhalo vyšetřování. Obvinění byl jen v závažnějším případě převezen do Prahy a vyšetřován některým z pražských soudů.

Poslední etapou bylo období od roku 1751. Tohoto roku byl Judicium delegatum Venaticum zrušen a jeho působnost přešla na tzv. konses nejvyšších úředníků království Českého (Consessus ceasari regooque supremi officii venaticotum in Regno Bohemiae). Lesní řád Marie Terezie z roku 1754 stanovil, že konses nejvyšších úředníků království Českého má posuzovat lesní záležitosti stejným způsobem jako předtím Judicium delegatum Venaticum. V roce 1761 se snažil nejvyšší lovčí hrabě Josef Kinský obnovit Judicium delegatum. Argumentoval hlavně tím, že konses je přetížen prací a není schopen rozhodnout všechny případy pytláctví, které se v důsledku sedmileté války¹³⁴ a špatných hospodářských poměrů znásobily. Samotný konsens podporoval snahu hraběte Kinského. Marie Terezie však na tyto argumenty nebrala ohled a Judicium delegatum znovu nezřídila. V roce 1763 byl konses spojen s guberniem a nadále vystupoval pod jménem gubernia.

Tento soud, jelikož byl zvláštním soudem a nezapadal do běžné hierarchie soudů, měl určitá výsostná práva. Odvolacím orgánem byl pro něj přímo panovník. Císař ho zřídil hlavně pro královské revíry, ale jeho činnost se neomezovala jen na tyto revíry, proto často posuzoval pytláctví na panstvích nejvyšší šlechty.

*„Jedním z největších případů Judicium delegatum Venaticum byl Martin Rayttinger z Lišova. Tento poddaný několik let pytláčil na jihočeských pozemcích Schwarzenbergů a prodával upytláčenou zvěř klášteru zlatokorunskému i budějovickým dominikánům a kapucínům. Poté byl po třech letech vazby v malostranském vězení postaven před odvodní komisi. Tato komise ho neodvedla, bohužel více zpráv se nám o tomto případu nedochovalo, proto nevíme jaké bylo konečné rozhodnutí v tomto případě.“*¹³⁵

¹³⁴ Sedmiletá válka (1756–1763) byla válka, do které se zapojila Velká Británie, Prusko a Hannoverko proti Francii, Rakousku, Rusku, Švédsku a Sasku. Následovala po druhé válce o rakouské dědictví a začala vpádem Fridricha II. do Čech.

¹³⁵ Adamová, K. a Šouša, J.: K deliktu pytláctví v českém právu v 14. – 19. stol., in: Folia venatoria 1989, str. 310

2. 3. 3. 4. MYSLIVECKÝ ŘÁD A PATENTY MARIE TEREZIE A JOSEFA II.

Po smrti Karla VI. nastoupila na trůn jeho dcera Marie Terezie¹³⁶, která musela na počátku své vlády bojovat o svá území, a proto se oblastí pytláctví nezačala zajímat od počátku své vlády. Marie Terezie je velice známa jako osvícená žena na habsburském trůně, která svými reformami pozvedla celou monarchii. Také pro pytláky znamenaly její patenty velkou změnu, jelikož tresty stanovené Karlem VI. byly ještě více zpřísněny.

Prvním patentem císařovny pro České království, který se zabýval tematikou pytláctví, byl patent z roku 1746¹³⁷. Poté následoval 23. 12. 1752¹³⁸ další patent, který stanovil, že dopadení pytláci budou odsouzeni k pevnostním nuceným pracím v Uhrách. Roku 1753 zakázala

měšťanům všechny lovy zvěře a kácení stromů v obecních lesích.¹³⁹ Velké starosti jí dělali nezaměstnaní myslivci, kterým věnovala dva patenty.

Jejím nejrozsáhlejším patentem o pytláctví byl myslivecký řád z 15. 7. 1754¹⁴⁰, který má 23 článků a je dlouhý 14 stran. Jak velkým problémem bylo pro Marii Terezii pytláctví dokládá preambule tohoto řádu:

„...Však nicméně zkušenost toho ukazuje, a udále Příběhy potvrdzují, že Pytlárstvo neb Zvěře zlodějstvo již tenkrát na nejvejš vystaupilo,

Obr. č. 31 Titulní strana patentu Marie Terezie z 15. července 1754

jenž v schromážděném Spolku bez všelikého Ohledu se provozuje, ano y konečně oni pytláři k dosahnutí jich trestanlivé Svévolnosti našim y jinším Vrchmostlivým ustanovením polesným, a foráštum, když oni dle povinnosti své Reviry procházejí, neb dohlízejí, nevážně na život nastupují; A poněvadžpřítom taková zlodějská Zběř dle stálého Pytlárství, také na nejškodlivejší Zahálčivost se

¹³⁶ Vládla v letech 1740 – 1780.

¹³⁷ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 1238

¹³⁸ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 1442

¹³⁹ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 1467

¹⁴⁰ NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 1508

zakládá, napotom pak při Nedostatku Zvěře Krádeže, Laupeže, a Mordu se dopaušti, následovně y k dálsimu přestupnému životu zavedena bývá, cožby se nikdy nestalo, kdyby oni pytláři od Obyvatelů duchovního y světskýho Stavů Dilem nedovoleným Prohlížením, a Zatutláváním, Dilem pak Přijímáním neb Kupováním takové Zvěře a koži, častěji nedostávali trestanlivou Podmět...¹⁴¹

Aby Marie Terezie zabránila výše popisovanému stavu, stanovila toto:

Článek 1. stanoví trest pro pytláky, a to 2, 3 nebo 4 roky prací v Uhrách. Takto přísný trest byl stanoven, protože podle Marie Terezie byli pytláci rovni zlodějům.

Obr. č. 32 Lanák na černou zvěř

Článek 2. stanoví pro ty, kteří stříleli velkou zvěř, stejný trest jako v článku prvním, tedy pevnostní práce v Uhrách. Tyto práce měly probíhat po celou dobu v poutech.

Pro ty, kteří stříleli malou zvěř, byla také připravena práce v poutech na některé pevnosti nebo práce obecné. Tyto práce byly v délce 2, 4 a 6 měsíců. Nebo je čekalo vypovězení ze země.

Článek 3. upravuje případ tzv. pomahačů. Ti kteří pytlákům pomáhali, a tuláci měli být potrestáni obdobně podle článků 1. a 2. Při ukládání trestu mělo

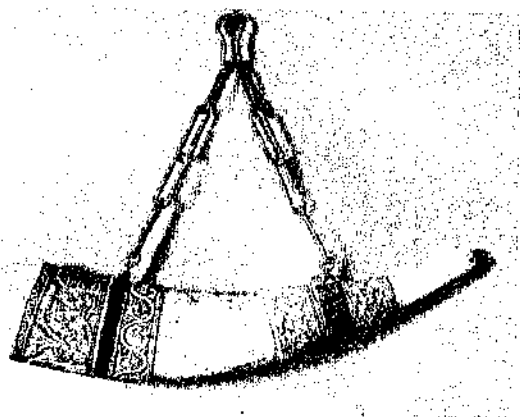
být přihlédnuto k okolnostem a povaze jejich činů.

Článek 4. stanoví pro tzv. „přijímače a kupovače“ zvěře nebo kůží bez rozdílu stavu pokutu 100 zlatých. Při dalším přistižení se tato pokuta mohla ztrojnásobit nebo zčtyřnásobit. Pokud by nemohli zaplatit, byli posláni v poutech na stavbu veřejného díla v království. Ohleduplnější trest vězení byl stanoven pro tzv. vznešenější lidi, kteří neměli na zaplacení pokuty.

¹⁴¹ Tamtéž

Článek 5. stanoví speciální tresty pro ty, kteří vykonávali pytláctví společně s jinými a shlucovali se do tzv. pytláckých spolků nebo rot. Bylo přísně zakázáno takovéto sdružování pytláků. Pokud byli pytláci dopadeni v rotě, hrozily jim dva druhy trestů podle závažnosti jejich činu. Prvním trestem bylo 10 let nucených prací v poutech na nějaké veřejné stavbě. Druhým trestem bylo vymrskání ze země na věčné časy.

Také motivuje udavače. Ten, kdo udal pytláka, přijímače nebo skupovače, dostal odměnu 30 zlatých. Tuto odměnu měla udavačům platit vrchnost, které měli udavači také pomoci s ochranou jejich revírů, a proto mělo být pro vrchnost výhodné zaplatit udavačům odměnu a chránit tím svůj revír.

Obr. č. 33 Roh ze svatovítského pokladu zamezení a také líčení na malou škodnou zvěř. Tento článek kopíruje článek druhý nařízení Karla VI. z roku 1732.

Článek 6. stanoví zákazy lovu jednotlivých druhů zvěře v určitém období. Tyto zákazy a pokuty za ně jsou obdobné jako v prvním článku nařízení Karla VI. z roku 1732.

Článek 7. se týká vlčích jam, jejich

Článek 8. znova upozorňuje na to, že pražské revíry patří panovníkovi, a že nikdo kromě něj tam nesmí lovit. Za lov v pražských revírech byla stanovena pokuta 300 kop míšeňských.

Článek 9. se týká chytání do tenat a lákání zvěře z cizích revírů do svých. Je identický s článkem čtvrtým nařízení Karla VI. z roku 1732.

Článek 10. řeší velký problém, kterým byl černý prodej zvěře jak na trzích, tak po domech. Jelikož málokdo udal pytláka, když mu byla takto pokoutně nabízena zvěřina, snažili se panovníci tomuto černému obchodu zabránit vysvědčením. Vrchnost měla vydat ke každé zvěři vysvědčení, které dokládalo její původ. Původ zvěřiny měl být doložen i při přechodu hranic.

Článek 11. stanoví postup při prodeji zvěřiny bez vysvědčení. Pokud byla prodávána zvěřina bez vysvědčení, tak měla být zabavena a zpeněžena. Výtěžek z ní se dělil na dva podíly. První dostal udavač a druhý dostal konsens nejvyšších úředníků království Českého.

Ten, kdo tuto zvěřinu prodával, měl být zadržen a jeho případ měl být předán konsensu nejvyšších úředníků království Českého, který měl při posuzování případu přihlídnout k jeho stavu a povolání. Jméno udavače mělo být zatajeno a měl dostat polovinu pokuty, která byla pachateli uložena. Pokud by se nepodařilo pokutu na pachateli vymoci, mělo být udavači vyplaceno 30 zlatých z peněz, které konsens získal z jiných pokut.

Článek 12. upravuje velký problém, kterým byli hospodští a šenkýři, kteří zvěřinu pytlákům skrývali nebo ji od nich kupovali. Ukládá znásobení kontrol hospod a podobných zařízení, aby bylo zabráněno skrývání zvěřiny na těchto místech. Při přistizení měla být hospodským uložena pokuta.

Článek 13. se věnuje zbraním. Všem vinařům, mlynářům, ovčákům, sedlákům a podobným prostým lidem měly být všechny zbraně zabaveny. Výjimka byla stanovena pro mlynáře v odlehlých mlýnech a pro vinaře k jejich vlastní ochraně a k odehnání zlodějí. Mohli mít pouze jednu střední karabinu. Kdyby se ti, kterých se tato výjimka týkala, s touto zbraní dopustili pytláctví, měli dostat pokutu nebo hrdelní trest.

Článek 14. upravuje případ, kdy vrchnost nebo její úředník poddaným nějakou zakázanou zbraň tajně povolila. Pak měla ta vrchnost nebo její úředník dostat pokutu 200 kop míšeňských.

Lidem chodícím po svobodných silnicích byla povolena zbraň k vlastní ochraně. V této části se patent odvolává na Obnovené zřízení zemské. Pokud by se dopustili s touto zbraní pytláctví, jejich pokuta nebo trest měla být zdvojnásobena.

Článek 15. stanoví, že jen vrchnost, urozené osoby a myslivci mohou v České království nosit zelené oděvy. Ten, kdo by je přes zákaz nosil, měl zaplatit pokutu 20 kop míšeňských a v případě, že neměl na zaplacení, měl strávit 4 týdny ve vězení.

Článek 16. říká, že všichni lovci, myslivci a hajní mají při přijímání do služby složit přísahu. Tato přísaha se týkala jak myslivců v královských revírech, tak ve vrchnostenských revírech.

Dále říká, že přes zákaz myslivosti stanovený již Obnoveným zřízením zemským a později znovu opakovaný patenty, se měšťané a vesničané dopouštějí myslivosti. Tím se snižuje počet zvěře v královských a vrchnostenských revírech. Toto bezpráví v lesích působí nejen škody na zvěři, ale i na dříví. Někdy jsou dokonce z neopatrnosti zabiti lidé. Také způsobuje různá odvetná krveprolití a rvačky. A někdy je i poctivý obchodník sveden těmito tuláky a zaháleči k nepoctivosti.

Článek 17. zdůrazňuje a znovu ustanovuje zákaz veškeré myslivosti pro města a pro měšťany bez ohledu na jejich postavení. V případě, že se i přesto myslivosti dopustili, tak měli být při prvním přistižení na 4 týdny zavřeni do městského vězení a měli být zbaveni svého úřadu. Při druhém přistižení měli být na 3 měsíce zavřeni do obecního vězení. Při třetím přistižení měli být vymazáni z městské knihy a jejich městské právo jim mělo být odebráno. Pokud se nejednalo o měšťana, měl být z města vypovězen.

Obr. č. 34 Lov se sokoly v první polovině XVIII. století

Článek 18. říká, že města se kromě pytláctví dopouštěla ještě kácení dřeva. K tomu neměla žádné povolení. Stromy kácela bez ohledu na následky tohoto činu na les.

Pokud měšťan nepožádal o povolení ke kácení dřeva, ve kterém by bylo určeno, jaké stromy má kácet. Dostal pokutu za toto neoprávněné kácení.

Článek 19. upravuje situaci, kdy se objevil pytlák nebo osoba podezřelá z pytláctví v hospodě. Pokud se tak stalo, byl to hospodský povinen oznámit buď vrchnosti, jejímu

úředníku nebo vesnickému rychtáři. Ti pak měli vše vyšetřit. Kdyby pytlák u sebe měl zvěřinu bez vysvědčení, tak měl být okamžitě zadržen a předán krajskému hejtmanu.

Článek 20. řeší případ, kdy myslivec potkal v revíru nebo mimo něj pytláka nebo přijímače zvěře. Pokud se tak stalo, měl myslivec pytláka zadržet. Kdyby se dostal na cizí pozemek, tak měl spolu s pomocníky obklíčit místo, kde se nacházel. Kdyby pytlák svého činu litoval a udal by jiné pytláky, tak mu mělo být vyplaceno 30 zlatých z pokladny záloh loveckých pokut. Ale když někdo nechtěl pomoci při chytání pytláka a k tomu ještě pytlákům pomáhal, tak měl dostat pokutu.

Článek 21. upravuje první ránu. Myslivec nemusel čekat na první ránu od pytláků, když je přistihl při činu. Toto právo bylo omezeno tak, aby bylo co nejméně nevinných lidí zastřeleno. Myslivec měl střílet na nohy a vystřelit mohl až tehdy, pokud nemohl pytláka zadržet bez použití zbraně tak, aby nebyl sám zraněn. Pokud byl pytlák na útěku, tak mohl na něj myslivec vystřelit.

Když myslivec někoho zastřelil, musel to ohlásit. Poté proběhlo řádné vyšetřování, ve kterém se zjišťovalo, jestli myslivec v té situaci postupoval správně. Musel složit očišťující přísahu před soudem.

Článek 22. upravuje postup při zadržení pytláka. Pytlák, který byl zadržen, měl být odevzdán nejvyššímu lovčímu nebo vrchnosti a poté do 24 hodin odevzdán hrdelnímu soudu. Spolu s pytlákem musely být také předány doklady popisující, jak a při jaké činnosti byl pytlák zadržen, a také svědecké výpovědi. Pokud konsens nejvyšších úředníků království Českého chtěl osobně vyslechnout pytláka, mohl být pytlák převezen do Prahy. Kromě pokuty nebo jiného trestu mu měla být uložena náhrada nákladů řízení.

Článek 23. zdůrazňuje potřebu boje proti pytlákům, ke kterému měl pomoci konsens nejvyšších úředníků království Českého, se kterým mělo být vše týkající se pytláctví konzultováno.

Tento patent Marii Terezii v boji proti pytlákům nepostačoval, proto vydala 9. 12. téhož roku nový patent, kterým více zpřísnila sankce proti pytlákům. Vydání patentu odůvodňuje v preambuli takto:

„...pytlářů, páchající opovázlivostí již tak dalece se vstahuje, že oni se Lowcům neb Myslivcům dokona s mající střelnou zbrání protiviti, a jim patrným nebezpečenstvím života se hroziti se osměluji.“¹⁴²

Článek první reaguje na preambuli, když dovoluje myslivci, aby nečekal na pytlákovu první ránu. Myslivec mohl na pytláka vystřelit, pokud se pytlák nechtěl hned vzdát nebo pokud na myslivce dokonce zamířil.

Ti, kdo skrývali svoji tvář nebo opakovali pytláctví, mohli být podle článku druhého a třetího vystěhováni spolu se svými manželkami a dětmi do Uher. Mohly zůstat děti, které už byly schopny se samy živit. O tomto přestěhování mohl rozhodnout jen konsens nejvyšších úředníků království Českého

Pokud by pytlák při pytláctví někoho zranil nebo dokonce zavraždil, měl být tento případ posuzován podle hrdelního práva.

V průběhu vlády Marie Terezie se začaly projevovat její osvícenecké názory i v oblasti myslivosti. Zvláště po smrti svého manžela se snažila jít šlechtě příkladem ve zmenšování počtu zvěře ve svých revírech. Tímto se snažila ulehčit poddaným, kterým zvěř ničila jejich pole. Největšího nepřítele zemědělců totiž nepředstavovali lovci honící zvěř přes pole, ale samotná lovná zvěř. Zralé obilí a brambory byly velikým lákadlem pro jeleny, srnce a divoké vepře. Medvědi, rysí, vlci a divoké kočky měli naopak zálsk na zvířata. Vkrádali se do chlívů a kurníků, napadali pasoucí se stáda. Poddaní, pokud nechtěli, aby jim zvěř sežrala veškerou úrodu, museli celé noci pálit velké ohně podél mezí a držet hlídky se psy. Samozřejmě při tom nemohli použít střelnou zbraň ani žádnou jinou, mohli jen zvěř odhánět. Panští hajní bedlivě střežili, jestli je zvěř pouze odháněna.

Obyvatelé obce Kublova pod Veletínem byli roku 1765 pobouřeni z devastace svých polí tak, že se Křivoklátský vrchnostenský úřad rozhodl vyhovět jejich žádostem a vystavět ve

¹⁴² NA, Sbirka patentů SÚA v Praze č. 1517

vzdálenosti 600 kroků od hranice revíru ohradu. Ta měla bránit panské zvěři v devastaci polí poddaných. Fořtmistr zbirožský o postavení ohrady nechtěl ani slyšet. Zvěř by pak podle něj nemohla volně přebíhat. Dlouho trvala jednání mezi obcí, vrchnostenským úřadem a fořtmistrem. Tato jednání vyústila v dohodu o pevně stanovené částce, která měla být obci každoročně vyplacena jako odškodné.¹⁴³

Roku 1766 se Marie Terezie rozhodla k radikálnějšímu kroku. Vydala patent¹⁴⁴, kterým přikázala šlechticům platit zemědělcům náhradu za škodu, kterou způsobila jejich zvěř. Poté zabránila roku 1770 nekontrolovanému chovu černé zvěře¹⁴⁵. Od následujícího roku měla být černá zvěř chována jen v ohradách. Pokud by se pohybovala volně, mělo s ní být naloženo jako se škodnou. Těmito opatřeními se snažila uklidnit poddané a zabránit jejich bouřím, i když na úkor šlechty. V těchto jejích opatřeních pokračoval její syn, velký reformátor, Josef II.¹⁴⁶, i přes velkou nelibost šlechty. Dne 28. 2. roku 1786 vydal svůj lovecký řád¹⁴⁷, který byl velice převratným a liberálním dílem v oblasti myslivosti. Je z něj patrné také to, že Josef II nebyl na rozdíl od svých předků vášnivým lovcem, a proto neměl zájem chránit svůj revír. Zemědělství bylo pro něj přednější. Lovecký řád je velice rozsáhlý, má 30 paragrafů, proto zde zmíním jen ty, které se přímo týkaly pytláctví nebo s ním souvisely.

§ 1 je převratným ustanovením. Povoluje majitelům loveckého práva lovit kdykoli jakoukoli zvěř. Nebyli už tedy omezeni dobami, kdy mohla být jednotlivá zvěř lovena, ani stářím zvěře. Zvěř je zde pojímána jako majetek, je dávana do stejného postavení s hospodářskými zvířaty.

§ 3 zakazuje chování černé zvěře mimo ohrady pro ni vyhrazené. Pokud by se černá zvěř pohybovala mimo ohrady, mohl ji kdokoli zastřelit. Pokud by majitelé zvěře nebo jejich myslivci bránili zabíjení škodné zvěře, měla jim být uložena pokuta 25 dukátů a povinnost nahradit škodu, kterou tato zvěř způsobila.

¹⁴³ Dvořák O.: Tajemné stíny lesů Pytláci, loupežníci a poustevníci v Brdech a na křivoklátsku, Beroun 2002

¹⁴⁴ Čabart, Jan: Vývoj české myslivosti, Praha 1958, str. 162

¹⁴⁵ NA, Sběrka patentů SÚA v Praze č. 1795

¹⁴⁶ Vlád v letech 1780 – 1790

¹⁴⁷ NA, Sběrka patentů SÚA v Praze č. 2119

§ 5 zakazuje dohledání postřelené zvěře. Tímto ruší dávné myslivecké pravidlo, které bylo jeho předky povoleno.

§ 8 je krokem zpět v úpravě práva myslivosti. Zakazuje stavu rolnickému a měšťanskému výkon práva myslivosti. Dokonce dovoluje prodej nebo pronájem práva myslivosti jak pro vysokou, tak pro nízkou zvěř. Nesmělo být však prodáno, ani pronajato měšťanům či rolníkům.

Obr. 8. 35 Štvanice na jeleny podle rytiny J. Callota

§ 15 stanoví, že veškeré škody, které zvěř způsobila poddaným na polních plodinách, vinicích nebo v ovocných sadech, bez rozdílu, zda byly v soukromých nebo obecním honitbách, musejí být nahrazeny. Náhrada mohla být v naturáliích nebo v penězích.

§ 20 stanoví, že se na pytláky má hledět stejně jako na ostatní zloděje. Soudy se k nim měly chovat podle obecných zákonů kriminálních. Tresty pro ně měly být stanoveny podle kusů zvěře, které „uloupili“, a podle toho, jak často se tento čin opakoval. Přitěžující nebo polehčující okolností mohlo být, zda se nechali zadržet dobrovolně, nebo jestli kladli odpor. Také způsobená škoda byla důležitá pro určení trestu.

§ 25 dovoluje myslivci zastřelit pytláka. Myslivec nemusel vyčkat první rány, mohl vystřelit první. V důsledku toho mohli být zabiti i nevinní lidé, kteří se dali na útěk spíše omylem než v úmyslu uniknout trestu.

Po smrti Josefa II. nebyla všechna jeho nařízení dodržována. Některá byla změněna, některá zůstala v platnosti, ale byla upravována poddanskými řády, ve kterých šlechta modifikovala Josefův patent ve svůj prospěch. Tato situace zůstala kromě drobných úprav neměnná až do roku 1848. V této době se utvrzovala váha soudních rozhodnutí, což nám

dokládá výnos apelačního soudu ze dne 22. 4. 1800¹⁴⁸, kterým bylo stanoveno, že noční střílení zvěře nemá být považováno za hrdelní zločin. Mělo být trestáno podle ustanovení o kriminálních činech, hrdelní trest za tento delikt už nemohl být uložen.

Převratnou změnou pro pytláky byl výnos guberniální justice z 19. 5. 1842¹⁴⁹. Tento výnos stanovil zákaz střílení na toho, kdo se při pytláctví dal na útěk. Tím byli zachráněni i nevinní lidé, kteří se spíše omylem dostali do situace, kdy je myslivec považoval za pytláky.

¹⁴⁸ Čabart, Jan: Vývoj české myslivosti, Praha 1958, str. 161

¹⁴⁹ AČ, XXV, Praha 1910, s. 671

2. 4 Honební roboty

Obr. č. 36 Začátek honu

Lovecké roboty jsou velice zajímavým a málo známým tématem, které úzce souvisí jak s myslivostí, tak i s pytláctvím, a proto jsem je do této práce také zařadila.

Robota byla přímo symbolem feudálního společenského řádu. Nebyla zavedena pouhou libovůlí feudálů a několika robotními patenty. Měla svou příčinu v samé hospodářské podstatě feudální společnosti¹⁵⁰. Robota byla pracovní povinnost sedláků či rolníků, kterou museli vykonávat pro majitele panství. Ta zahrnovala velmi širokou paletu rozličných činností pro přesně daný počet dní v roce. Obvykle poskytovali sedláci tzv. ruční robotu či robotu s potahem.

Počátky loveckých robot musíme hledat už v 9. stol. za panování Boleslava I. (jak bylo již zmíněno v části 1.2) Boleslav I. si podrobil téměř všechny ostatní vládnoucí rody. Jeho úsilí o sjednocení Čech dokončil jeho syn Boleslav II. v roce 995. Původní

obecní statky se dostaly do rukou knížete a byly nazývány regálie. To opravňovalo knížete k ukládání loveckých robot.¹⁵¹ Slovo robota pochází ze starosaského slova rabota, které znamená námahu, práci.

Nejen panovník, ale i vrchnost měla oprávnění ukládat svým poddaným lovecké roboty. Základní loveckou robotou byla povinnost honební. Tato povinnost byla všeobecná pro všechny poddané určité vrchnosti. Spočívala v povinnosti zastávat jisté služby při honbě své vrchnosti. Den honu byl málokdy znám dlouho dopředu. Existovaly sice i velké hony, na

¹⁵⁰ Nešpor, V.: Dějiny roboty na panství olomouckém, Olomouc 1960

¹⁵¹ Chadt, Jan Evang: Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 148

keré přijelo velké množství hostů, které byly detailně plánovány, ale většinou se vrchnost pořádala hony neplánovaně. V takové případě to vzkázala svým poddaným a ti museli všeho nechat a dostavit se na místo určené vrchností. Neuposlechnutí lovecké povinnosti bylo přísně trestáno:

„ Na lov neb honění zajícův, když by jim poručeno bylo, aby jeden každý hospodář sám šel, aneb hodnou osobu na svém místě a to tím raněji, ke které hodině by poručeno bylo vyslati hleděl, pod pokutou desíti sádů dříví udělati.“¹⁵²

Také poddaní kláštera Doksanského museli zaplatit pokutu pokud nesplnili svoji povinnost, jak stanoví Poddanský řád panství kláštera Doxanského:

„Na shony zajícův, když se vám poručí, pacholat, kteří by s tenaty neuměli, neposílejte a v určitý čas v místo oznámené vysílejte. Pokudž by po shonu nebylo, se nerozcházejte. Kdo by se tak nezachoval, každý hospodář 2 strychy ovsu dáti povinen bude“¹⁵³

Kromě honební povinnosti rozlišujeme tyto druhy loveckých robot:

- **Účast na honu ve funkci lovce (střelce).** Tuto robotu mohl vykonávat jen poddaný, který patřil mezi schopné střelce. Byla to velice nevděčná robota, protože pokud se lov dostatečně nevydařil, mohla se vrchnost mstít na střelcích. To se stalo například v roce 1687. Tehdy skončil neúspěšně hon na koroptve. Střelci nezastřelili ani jednu koroptev. To tak rozlítlo regenta panství, že vyslal nadlesního, aby každému střelci zabavil jednu krávu. Nadlesní rozkaz regenta vykonal, pro velké množství sněhu krávy sice zabavil, ale neodvedl. To udělal až na jaře poté co opadl sníh.¹⁵⁴ Takže střelci nejenže museli jít na panský hon, poté jim sebrali krávy, ale ještě museli ty krávy do jara živit.

¹⁵² AČ XXIII, str. 272

¹⁵³ AČ XXIII, str. 219

¹⁵⁴ Chadt, Jan Evang: Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 151

- **Vláčení tenat**, které spočívalo v chytání drobné zvěře do konopných sítí. Konopná síť se měla roztočil a zvíře do ní mělo vběhnout. Z této povinnosti se poddaní často vykupovali pomocí dávek nazvaných tenatné.
- **Poskytování příbytku a potravy**. Tato roboty se objevovala jen do 14. století. Pokud král s tzv. lidem loveckým (lovci, psáři, holotou,...) přijel na lov, ubytoval se tento lid lovecký u poddaných. Ti měli povinnost poskytnout jim nejen nocleh, ale i potravu pro lidi, koně a dokonce i psy.
- **Nocleh** byla povinnost nejen poddaných, ale i klášterů a šlechty. Spočívala v poskytnutí místa k přespaní královským úředníkům po dobu konání lovu. V tomto případě, tedy královským lovcům a psodům.
- **Nářez** není typickou loveckou povinností. Byla to určitá dávka vepřového masa, kterou museli dávat poddaní knížecímu dvoru, pokud cestoval, nebo pokud si dvůr vyjel někam na lov.
- **Osep** byla povinnost, která se týkala zvláště sedláků. Museli dávat při honu panským koním potravu, která se dříve nazývala osep.
- **Povinnost chovat psy pro vrchnost**. Poddaní vychovali vrchnosti psy určené na lov. Tím vrchnost ušetřila náklady za výchovu a stravu těchto psů. Na Jindřichohradecku se mohli mlynáři této povinnosti vyhnout tím, že místo psa vychovali jednoho vepře.¹⁵⁵
- **Sušení sena pro zvěř** také spadá mezi lovecké povinnosti. Spočívalo v usušení trávy, kterou se poté zvěř živila a vrchnosti tím odpadla starost, kde brát potravu pro zvěř.

Město Roudnice mělo od roku 1528 kdy se stalo městem povinnost chovat bažanty, koroptve a zajíce pro krále a dávat jim zob.¹⁵⁶

Výjimečně se vyskytovaly případy, kdy poddaní dostávali za své roboty nějakou kompenzaci. Například obyvatelé města Strašecí dostávali za svoje roboty náhradu ve formě dřeva na stavbu, které si mohli z lesa bezplatně odvézt.¹⁵⁷

¹⁵⁵ AČ XXIII, str. 309

¹⁵⁶ Chadt, Jan Evang: Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909, str. 153

¹⁵⁷ Tamtéž

Honební roboty byly velmi namáhavé, a proto se z nich snažilo mnoho poddaných vykoupit. Dělo se tak pravidelnými platbami, které se nazývaly lovecké dávky. I přes osvobození od robot se lidé nadále účastnili honů na škodnou tj. medvědy, vlky a lišky.

Některé roboty by se nám mohly zdát až úsměvné, jako třeba povinnost honění slavíků. Tuto jedinečnou robotu měli poddaní hradu křivoklátského. Když byla královna Marie Španělská¹⁵⁸ v šestinedělí, museli v roce 1567 pochyťat poddaní slavíky, a poté je postavit pod její okna, aby jí zpříjemnili toto období.¹⁵⁹

Velmi kuriózní byla povinnost rakovnických. Před panským honem museli posílat na hrad peřiny. Rakovničtí si několikrát stěžovali, že jejich peřiny nechce křivoklátský hejtman vrátit. Jejich stížnosti byly vyslyšeny jen jednou, když jim byly zaplacený. Stejný osud mělo i ložní prádlo, které také museli dávat na hrad při honech. Hosté si je odvezli s sebou, nebo si je rozdělilo služebnictvo na Křivoklátě. Tato povinnosti skončila pro Rakovnické roku 1488.¹⁶⁰

Jak asi vypadaly roboty Rakovnických nám ukazuje jejich dopis křivoklátskému hejtmanu.:

„Panu hejtmanu panství křivoklátského.

W. M. psaní sub dato Křivoklátu 11. dne přítomného měsíce a leta přijavše, co v sobě obsahuje a jaké poučení z J. M. C. slavné komory české W. M. prošlo, šetrně jsme vyrozuměli.

I znájmce my se vedle majestátu našeho tím povinni býti kdykoliv J. M. C. a král a pán pán nás všech nejmilostivější na panství W. M. k správě svěřeném v lesích na vysokou a červenou zvěř lovy a kratochvíl míti chtěti ráčili, lidi a čeládku (tak, jakž kdy toho dostatek jest) darmo, koně pak proti zaplacení vysílati, v čemž nepomineme se tak poslušně zachovati a k uloženému dni nedělnímu a pondělnímu na noc lidi a koně, co se jich nejvíce shledati moci bude vypraviti, totiž koní okšírovaných po 6 k zapřažení a lidí i s těmi pacholky při koních 42 osoby, té ponížené naděje jsouce, že J. M. pan pan president a J. M. páni rady slavné komory české v nynějším nedostatku potahův koňských jako i lidí (neb cizipanští poddaní, kteří se před tím v obci naší zdržovali, na grunty pánův svých se odebrali)

¹⁵⁸ Byla manželkou a zároveň sestřenicí Maxmiliána II. (1527 – 1576).

¹⁵⁹ Lovecký obzor XI, 1908, str. 136

¹⁶⁰ Nechleba, A.: Lovecké roboty Rakovnických na křivoklátském panství in Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického. ročník XXVII. 1937

nás při tom zseč býti nemůže, milostivě zůstávati ráci. Činž jsme W. M. spraviti nepominuli. S tím milost... Datum v městě Rakovníce 1š. Julij A 1652.

Obr.č.37 Štvanice na zajice

12 koní, při nich 12

pacholkův a pěších 30 osob s jedním komendantem.¹⁶¹

13. Julij v sobotu čteno psaní p. hejtmána křivoklátského, kterak J. M. C. s J. M. královskou 18. Julij na Lány Křivoklát přijeti a vysokou zvěř honiti dáti chtěti ráci. Pročež pppáni vedle majestátu, aby co nejhojněji koní zejtra a lidí v příští pondělí k Bratronicům vypravili. Snesenno: má býti vysláno

Rakovničtí snášeli své roboty mlčky až do dne, kdy měli v roce 1562 dodat osm vozů k dopravě věcí císaře Ferdinanda I. z Křivokláta až do Frankfurtu. Toto bylo pro ně poslední kapkou. Jejich povozy se vrátily v hrozném stavu a koně byli tak unavení, že je nemohli zapřahat. Odmítli tedy nadále vykonávat lovecké roboty pro císaře. Ferdinand I. jim na tuto jejich vzpouru odpověděl tím, že jim zakázal pást jejich dobytek v lesích pod pokutou propadení nejen povozů, ale i dobytka, který by tam pásli. Tento spor nabral takových rozměrů, že ho vyřešil až zemský soud. Bohužel výsledek není znám, ale zřejmě dopadl v neprospěch rakovnických, jelikož nadále museli vykonávat honební roboty.

Nejobtížnějšími se stali honební roboty v době třicetileté války, kdy měl císař Ferdinand III. finanční potíže. Přesto nechtěl přijít o svoji zábavu, a tak rozšířil původní roboty. Rakovničtí museli kromě původních povinností zajistit i ostatní věci týkající se lovu. V této době byl oblíbený tzv. plachtový lov. Velké množství poddaných nahánělo zvěř pomocí sítí a plachet na předem stanovené místo, kde už čekala šlechta. Poddaní toto místo uzavřeli a

¹⁶¹ Rakovnický archiv, kopiář z roku 1652, fol. 46B

zvěř jen čekala na svoji porážku. Úspěšnost těchto lovů se hodnotila podle počtu zabitě zvěře. Pro poddané byly tyto lovy velice náročné.

To jak těžké byly roboty a že někdy byly i životu nebezpečné, nám ukazuje stížnost Rakovnických adresovaná nejvyššímu lovčímu:

„Službu a vinš. Vaší Milosti v poniženosti oznamujeme, kterak my vedle majestátu od Slavné paměti Rudolfa, toho jména druhého, předkům našim a tomuto městu danému, povinni jsme, kdykoliv by J. M. C. král a pán, pán nás všech nejmilostivější na panství křivoklátském zvěř vysokou červenou honiti dali a kratochvíl míti ráčil, lidí a koní spotřebu vyslati. Jakož pak vždycky tak poslušně jsme se zachovali i k pro příštímu lovu, jenž J. M. C. pana hejtmána téhož panství dnes jistý počet koní a lidu jsme vypravili.

Při tom V. M. poslušně netajíme, kterak když jsme na onen čas v letu 1638 na podobné lovy a to po sedmkrát vysílali vedle zprávy vyslaných fořtově a plaknechti) (an co se jim poručí rádi s ochotností vykonají) a jim velmi zle a nenáležitě s některými sousedy našimi pro dosti špatnou věc nakládali a dva sousedy starožitné tak zstlouctli, že s těžkostí domů zase přijíti mohli, z nichž jeden po lovu třetí den z tohoto světa vykročil a druhý, pocíivše velikou bolest, posavad živ zůstává a na takové zbití žalostivě vspomíná. Za kteroužto nuznou potřebou V. M. ve vši šetrnosti poniženě žádáme, že toho milostivě povážiti a při fořtích i plaknechtích a vzláště oficiřích, aby tak nekřesťansky nebili, laskavě naříditi a zapověděti sobě stížiti neráčíte, čehož my se V. M. poslušnými službami odměnovati zamlouváme. S tím milost Boží. – Datum v městě Rakovnice 14. Julij A 1652¹⁶²

Rakovničtí také zkoušeli domoci se nějaké finanční satisfakce za koně, které při příležitosti konání honu museli půjčovat. Křivoklátský hejtman jim odmítal zaplatit jakoukoliv částku. Rakovničtí se tedy domáhali, aby jim byla odměna za dodané koně odečtena z komorního platu¹⁶³. O tom se dlouho dohadovali, až se jim podařilo dosáhnout malého ústupku, když jim byla poskytnuta malá sleva na komorní platy.

¹⁶² Rakovnický archiv, kopiář z roku 1652, fol. 42

¹⁶³ Komorní nebo holý plat byl plat (renta) kterou si kupoval vlastník kapitálu na nemovitosti patřící někomu jinému. Vlastník mu poté byl povinen platit plat, jenž váznul na nemovitosti jako břemeno.

Honební roboty, které měly původ již v 9. stol. přetrvaly až do roku 1849, kdy byly patentem císaře Františka Josefa¹⁶⁴ dne 7. března zrušeny.

¹⁶⁴ Vládí v letech 1848 – 1916 poté co se císař a král Ferdinand V. slavnostně vzdal vlády ve prospěch arciknížete Františka Josefa 2. 12. 1848 v Olomouci. Byl jedním z nejdéle vládnoucích panovníků na světě. Od počátku spatřoval svou hlavní úlohu v zamezení další revoluce. Opřel se při tom především o armádu a církev.

III. Závěr – TRESTNÍ OCHRANA PROTI PYTLÁCTVÍ V MODERNÍM PRÁVU

Rok 1848 znamenal pro problematiku pytláctví a myslivosti velkou změnu. V tomto revolučním roce bylo na základě událostí, které se v něm odehrály, mnoho změněno i v otázce pytláctví a myslivosti. Staleté uspořádání práva myslivosti, dané již Vladislavským zřízením zemským, bylo přeměněno. Sedlákům bylo povoleno chodit s puškami. Honební roboty byly zrušeny. Převratnou změnu přinesl prozatímní honební zákon, který dal právo myslivosti každému vlastníku pozemků větších než 200 jiter. Lovecké právo mohlo být vykonáváno jen způsobem neškodným pro zemědělství, měly být zachovány doby hájení zvěře. Prozatímní honební zákon, který byl původně vypracován jen pro Moravu, byl vydán pro všechny země císařským patentem ze dne 7. 3. 1849. Tento patent také zrušil bez náhrady právo lovit na cizím pozemku.

Výše zmíněný patent byl vydán pod číslem 154/1849 ř.z. a měl § 43 paragrafů. Zřídil tzv. vlastní honitby, které byly tvořeny souvislými pozemky jednoho majitele o rozloze nejméně 200 jiter.

Vedle vlastních honiteb byly zřízeny tzv. obecní honitby, které byly tvořeny ostatními pozemky v obci, které nebyly součástí vlastních honiteb. Obecní pozemky mohly být pronajaty nebo v nich mohla být provozována myslivost vlastními profesionálními myslivci. Pokud by se snažili obecní honitby využít jinak, čekala na ně pokuta 10-100 zl.k.m. Výnos z obecních honiteb měl být za každý rok rozdělen mezi vlastníky jednotlivých pozemků podle podílu jejich pozemku vůči celkové rozloze veřejných honiteb.

Správní úřady měly kontrolovat, zda je tento zákon dodržován. § 10 stanovil trestnost pytláctví podle obecních trestních zákonů. § 11 nařídil bez výjimek právo na náhradu škody způsobené zvěří a honitbou.

Tento zákon byl pro myslivost významný také tím, že poslední rozdíly mezi stavy a poslední pozůstatky zemského práva byly tímto zákonem zrušeny. Samozřejmě spíše po právní stránce, jelikož panstvo dělalo vše pro to, aby se dřívější stav nezměnil a státní

úředníci mu v tom velice často pomáhali. Lovecké právo bylo spojeno jen s vlastnictvím pozemku bez ohledu na postavení vlastníka.

Nový honební zákon vydaný pro Čechy dne 1. 6. 1866 pod číslem 49/1866 čes.z.z. upravoval nejen honební společenstva, ale i pronajmutí práva myslivosti. Dále také stanovil, že v době od 1. února do 31. července měla být zvěř honební šetřena a hájena. Do doby, než byla z polí sklizena úroda, nesmělo být bez souhlasu majitele té úrody na polích honěno. Do ok a pastí mohla být chytána jen škodná zvěř. Postřelená zvěř mohla být stíhána na cizím pozemku jen, pokud k tomu dal majitel práva myslivosti na tom pozemku svolení. Divocí kanci mohli být chováni jen v ohrazených ohradách. Cizí psi nesměli honit v cizím honbišti. Pro věci honební zřídil smírčí soudy, kterých mělo být v okrese několik a nad nimiž měl být jeden odvolací orgán tzv. vrchní rozsudí.

Zastaralý zákon z roku 1866 byl nahrazen novým zákonem č. 225/1947 Sb. o myslivosti. Právní ochrana myslivosti se opírala o trestní ustanovení tohoto zákona a na jeho základě byli pytláci stíháni. Za pytláka byl pokládán ten, kdo porušil cizí právo myslivosti tím, že lovil zvěř, přivlastnil si ji nebo ji zničil, poškodil nebo si přivlastnil věc, na kterou se právo myslivosti vztahovalo. Pak mohl být trestán pro přestupek vězením nebo tuhým vězením do šesti měsíců.

Přísnější trest byl stanoven za pytláčení v oboře, v noci, v době hájení zvěře, s použitím ok nebo jiných nemysliveckých způsobů a škoda tím způsobená musela být větší než 500 Kč. Tento čin byl kvalifikován podle trestního zákona za přečin a pytlák mohl být potrestán tuhým vězením od tří měsíců do tří let.

Mohla nastat situace, kdy byl čin pytláka považován za zločin a mohl za něj být odsouzen do žaláře na dobu od jednoho do pěti let. Takto mohl být potrestán, pokud byl před soudem za pytláctví potřetí a od vykonání posledního trestu neuplynulo pět let. Také pokud čin spáchal se střelnou zbraní a s minimálně ještě jedním spoluviníkem, jako myslivecký hajný ke škodě svého zaměstnavatele nebo byla-li škoda vyšší než 2000,- Kč, mohl mu být uložen stejný trest.

V případě, že se činu dopustil ze zvyku nebo užil-li, když byl přistižen při pytláctví, násilí, aby mohl sám nebo některý ze spolupachatelů pokračovat v lovu, nebo převyšovala-li pokuta 20.000,- Kč, mohl být potrestán žalářem na dobu od pěti do deseti let.

Pytlácké náradí mohlo být prohlášeno za propadlé ve prospěch státu. Byl-li čin spáchán ze zjištěnosti, mohl být uložen i peněžitý trest, a to u přestupků od 20,- do 5.000,- Kč, u přečinu od 100,- do 25.000,- Kč a u zločinu od 5.000,- do 100.000,- Kč.

Zákon o myslivosti z roku 1947 nebyl starý ani 15 let a už byl nahrazen novějším zákonem č. 23/1962 Sb. Tento zákon nepřevzal ustanovení o pytláctví z předchozího zákona. Také v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. nebylo pytláctví obsaženo. Ochrana myslivosti spočívala jen na zákoně č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku. V tomto zákoně měl pro pytláctví význam § 7, podle kterého mohl být stíhán občan, který neplnil povinnosti stanovené k ochraně myslivosti. Pytláka, který pytláčil ve velkém rozsahu, bylo možné postihnout také na základě § 132 trestního zákona o rozkládání majetku v socialistickém vlastnictví. Tato úprava však nebyla dostačující a jejím následkem byl nadprůměrný nárůst pytláků. Národní výbory totiž neměly dostatečné pravomoci, aby mohly pytlákům uložit přísnější tresty, a uložit trest podle § 132 trestního zákona, bylo velmi obtížné.

Tato nepříznivá situace byla nakonec vyřešena roku 1969, když bylo do zákona o přečinech č. 150/1969 Sb. zařazeno také ustanovení, které obsahovalo skutkovou podstatu pytláctví. Novými tresty byly: odnětí svobody až na jeden rok, nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest do výše 10.000,- Kčs nebo propadnutí věci. Ustanovení se skládalo ze dvou skutkových podstat. Podle první byl stíhán ten, kdo neoprávněně zasáhl do práva myslivosti, a podle druhé ten, kdo lovil zvěř v době hájení. Obou skutkových podstat se mohl dopustit myslivec i nemyslivec.

Moderní způsoby lovu nám ukazuje případ pytláka ze sedmdesátých let minulého století:

„Každý myslivec ví, jak se loví zajíci. Jen Vladimír, mnohaletý myslivec se s tím nechtěl smířit, neboť celý způsob lovu zajíců se mu zdál příliš komplikovaný a málo efektivní. Měl hodně společenských povinností, řadu osobních styků a vztahů, které chtěl pomocí zvěřiny ještě upevnit a přitom nevynakládat finanční prostředky na koupi zajíců po honě, jak mu to obvykle užívatel honitby

umožňoval. Vymyslel si jiný způsob lovu, sice riskantní, ale výnosnější. Společný lov na zajíce zaměnil za osamělý, den vyměnil za noc, pochůzky při společných honech za jízdu autem a jednu honitbu za polovinu okresu. Tak občas vyrazil se svým emběčkem do polí, ani ne přímo do polí jako po silnici okolo polí, s brokovničkou na vedlejším sedadle. Občas zastavil, posvítil, zastřelil, založil do kufru a zase jel dál a postup opakoval. Druhý den rozdával čerstvě zastřelené zajíce svým přátelům a známým v zájmu utužení dobrých styků. S tímto způsobem však nevystačil dlouho. Po nějaké době strávil mnoho času a mnoho hodin vysvětlováním, nejdříve u Veřejné bezpečnosti a potom u trestního soudu...¹⁶⁵

Roku 1993 se pytláctví dočkalo povýšení na trestný čin. Tohoto roku byl trestní zákon č. 140/1961 Sb. novelizován a byl do něj doplněn § 178a, který byl dále upraven novelou v roce 1998 do dnešní podoby.

Objektivní stránku pytláctví dnes tvoří neoprávněné lovení zvěře nebo ryb, ukrytí nebo převedení či přechování zvěře nebo ryb neoprávněně ulovených. Je možné uložit trest odnětí svobody až na dva roky, peněžitý trest nebo propadnutí věci. Pro případ, že by nastala některá ze skutečností, která stanoví kvalifikovanou skutkovou podstatu, je připraven i přísnější trest jako odnětí svobody až na 5 let.

Právní úprava deliktu pytláctví prošla během staletí velkými změnami, ale její základ zůstal v podstatě nezměněn, i když v současné době je na základě změny sociální situace chráněna zvěř z důvodu ochrany přírody. Zatímco dříve byla chráněna ze dvou naprosto odlišných důvodů. Prvním byla ochrana vlastního majetku a druhým byla ochrana privilegované zábavy.

Je zřejmé, že pytláctví nebude nikdy úplně vymýceno i přes sebepřísnější tresty. Lidé pytláčtí a budou pytláčtí z různých důvodů. Za hlavní příčinu pytláctví můžeme označit lov pro peníze, kdy si pytláci prodejem ulovené zvěře zlepšují svou ekonomickou situaci. Ráda bych také zmínila ryze individuální důvody některých pytláků, které jsou často opomíjeny. Touha lovit tajně s nádechem nebezpečí a poté se prezentovat rodině či přátelům s úlovkem, se může jevit spíše humorně. U většiny individuálních pytláků ve vesnickém prostředí se ale jedná o smutnou pravdu.

¹⁶⁵ Brož, V.: Myslivci a paragrafy, Praha 1975

LITERATURA:

- Adamová, K.- Šouša, J.: K deliktu pytláctví v českém právu v 14. – 19. století, Folia venatoria. Myslivecký sborník 19, 1989 s. 297- 315
- Adamová, K.- Šouša, J.: Pytláctví ve starém českém právu, Myslivecký kalendář 1990, Praha 1989 str. 132 – 137
- Adamová, K.- Šouša, J.: Pytláctví ve starém českém právu, Myslivecký kalendář 1989, Praha 1988 str. 74 – 79
- Adamová, K. a kol.: DĚJINY ČESKÉHO SOUDNICTVÍ od počátku české státnosti do roku 1938, Praha 2005
- Ajšman J.: Čeští králové život a vláda, Plzeň 1994
- Beckovský J.: Poselkyně starých příběhův českých I,
- Brož, V.: Myslivecké předpisy v praxi, Praha 1997
- Čech J.: Císařské hony na Křivoklátdku u Valdštejna, Rakovník 1992
- Čabart, Jan: Vývoj české myslivosti, Praha 1958
- Čechura, J.: České země v letech 1378 – 1437 Lucemburkové na českém trůně II., Praha 2000
- Dvořák O.: Tajemné stíny lesů Pytláci, loupežníci a poustevníci v Brdech a na křivoklátsku, Beroun 2002
- Fiala, Z.: Přemyslovské Čechy, Praha 1975
- Francek, J.: Chlumecké hrdelní příběhy, Praha 1993
- Francek, J.: Zločin a trest v českých dějinách, Praha 2002
- Francek, J.: Dějiny loupežnictva : zloději, loupežníci, lupiči, pytláci a žháři v českých dějinách, Praha 2002
- Chadt, Jan Evang: České lovecké písemnictví, Praha 1910
- Chadt, Jan Evang: Dějiny lovu a lovectví, Louny 1909
- Hájek V.: O pytláctví starých Čechů, Lovecký obzor 1907, X.
- Halada J.: Lexikon české šlechty, erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti, Praha 1999
- Hrych, E.: Velká kniha evropských panovníků, Praha 1998
- Jelínek, J.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část, Praha 2006

- Kovařík J.: Tradice v myslivosti, Praha 1994
- Kreuz, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547, Praha 2000
- Lambert V.M.: Jakub Holota, pytlák hradecký, Česká myslivost 1904, VIII.
- Liška, P.: Mordy a jiná lotrovství, Praha 1994
- Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.-16. století, Praha 1989
- Malý, K.: Trestní právo v Čechách v 15.-16. století, Praha 1984
- Malý, K.: České právo v minulosti, Praha 1995
- Malý, K.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 2003
- Nechleba, A.: Lovecké roboty Rakovnických na křivoklátském panství in Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického. ročník XXVII. 1937
- Rakušan C., Kovařík. J.: Myslivecká mluva, Praha 1995
- Stehlíček, K.: Honební zákon čili Zákon o myslivosti pro království České ve výkladu praxe, Beroun 1907
- Vach, M.: Myslivost: vývoj české myslivosti, zoologie, ekologie a chov zvěře, lov zvěře, lovecká kynologie, myslivecké předpisy, lovecké střelectví, Uhlířské Janovice, 1999
- Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v Českých zemích (1500-1619), Praha 2000
- Vlček, E.: Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu, Brno 2004

PRAMENY :

- Adamová K., Soukup L.: Prameny k dějinám práva v Českých zemích, Plzeň 2004
- Archiv český, čili, Staré písemné památky české a moravské I.-XXV.
- Erben: Regesta I.
- Gebauer, J.: Slovník staročeský, Praha 1970
- Kniha černá nebo smolná královského svobodného města Rokycan z let 1573-1630 : s přílohou pozdějších čarodějnických procesů, Rokycany 1994
- Kulířová, K.: Patenty : Katalog sbírky patentů Státního ústředního archivu v Praze, Praha 1956
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, Praha 1884
- NA, Sbírka patentů SÚA v Praze
- NA, Inventář k Fondu Judicium delegatum venaticum
- NA, Komorní soud
- Verbík, A.: Černé knihy práva loveckého na hradě Buchlově, Brno 1976
- Zákon o myslivosti daný dne 1. června 1866 pro království České, Praha 1866
- Jireček, Josef: Codex iuris Bohemici, Praha
- Jireček, H: Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého, Praha 1888